

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**DENİZLİ İLİNİN BAZI İLÇELERİNİN ETNOBOTANİK
ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YASEMİN AKKAVAK ZURNACI

DENİZLİ, AĞUSTOS - 2019

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI**

**DENİZLİ İLİNİN BAZI İLÇELERİNİN ETNOBOTANİK
ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YASEMİN AKKAVAK ZURNACI

DENİZLİ, AĞUSTOS - 2019

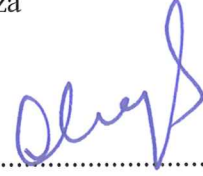
KABUL VE ONAY SAYFASI

YASEMİN AKKAVAK ZURNACI tarafından hazırlanan “DENİZLİ İLİNİN BAZI İLÇELERİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 02.08.2019 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı[Varsa bilim dalınızı seçiniz]Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

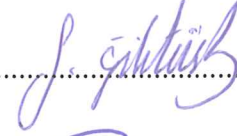
Jüri Üyeleri

İmza

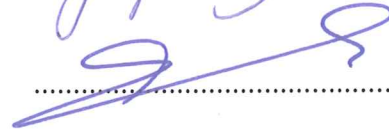
Danışman
Prof. Dr. Olcay DÜŞEN

Üye
Prof. Dr. Ramazan Süleyman GÖKTÜRK

Üye
Doç. Dr. Mehmet ÇİÇEK

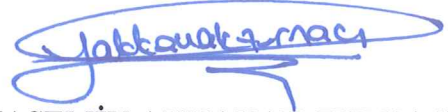
Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
21/08/2019... tarih ve ...33/14..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Uğur YÜCEL

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğine beyan ederim.

YASEMİN AKKAVAK ZURNACI

ÖZET

**DENİZLİ İLİNİN BAZI İLÇELERİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
YÜKSEK LİSANS TEZİ
YASEMİN AKKAVAK ZURNACI
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI
(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. OLCAY. DÜŞEN)**

DENİZLİ, AĞUSTOS - 2019

Bu çalışma kapsamında, 2016–2019 yılları arasında Denizli iline bağlı Tavas, Kale, Beyağaç, Çameli, Babadağ, Güney, Çivril ve Bozkurt ilçelerinde bulunan köy ve kasaba niteliği taşıyan mahallelerde, gerek literatür çalışmaları, gerek arazi çalışmaları, gerekse yöre halkı ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda etnobotanik kullanımı olan bitkilerin tespiti amaçlanmıştır. Bu bağlamda, 8 ilçeye bağlı 63 köy ve kasaba niteliği taşıyan yerleşim yerinde çok sayıda kaynak kişiyle görüşülmüştür. Bu bitkilerin yöresel adları, kullanım amaçları ve kullanım şekilleri hakkında bilgiler derlenmiştir.

Çalışma sonucunda Denizli iline bağlı Tavas, Kale, Beyağaç, Çameli, Babadağ, Güney, Çivril, Bozkurt ilçelerinde bulunan köy ve kasaba niteliği taşıyan mahallelerde etnobotanik kullanım özelliği bulunan 70 familyaya ait, 170 cins ve 217 takson tespit edilmiş olup, bu taksonlardan 2 tanesi endemiktir.

Çalışma sonucu tespit edilen taksonlardan 21 tanesinin boya, 145 tanesinin gıda, 30 tanesinin hayvan yemi, 14 tanesinin inanç, 46 tanesinin malzeme (el sanatları), 12 tanesinin süs, 106 tanesinin tedavi, 1 tanesinin yakacak ve 7 tanesinin ise diğer (oyun vb.) amaçlı olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: BİTKİ-İNSAN, DENİZLİ, ETNOBOTANİK, TÜRKİYE, GELENEKSEL KULLANIM,

ABSTRACT

AN INVESTIGATION ON ETNOBOTANICAL CHARACTERISTICS OF SOME DISTRICTS OF DENİZLİ

MSC THESIS

YASEMİN AKKAVAK ZURNACI

**PAMUKKALE UNIVERSITY INSTITUTE OF SCIENCE
BİOLOGY**

**(SUPERVISOR: PROF. DR. OLCAY. DÜŞEN)
DENİZLİ, AUGUST 2019**

Within the scope of this study, in the neighborhoods of Tavas, Kale, Beyağaç, Çameli, Babadağ, Güney, Çivril and Bozkurt districts of Denizli province between 2016-2019, both literature studies, field studies and local people, according to the data obtained from face to face interviews, it was aimed to identify the plants that use ethnobotany. In this context, a large number of resource persons were interviewed in 63 settlements of villages and towns of 8 districts. Information about the local names of these plants, their usage purposes and usage forms were compiled.

As a result of the study, in Tavas, Kale, Beyağaç, Çameli, Babadağ, Güney, Çivril, Bozkurt districts of Denizli province, 170 genera and 217 taxa belonging to 70 families, 170 genera and 217 taxa belonging to ethnobotanical use were identified and 2 of these taxa are endemic.

Of the taxa identified as a result of the study, 21 of them were dyes, 145 of them were food, 30 of them were animal feed, 14 of them were beliefs, 46 of them were materials (handicrafts), 12 of them were ornaments, 106 of them were treated, 1 of them was firewood and 7 of them were other (game etc.)

**KEYWORDS: PLANT-HUMAN, DENİZLİ, ETHNOBOTANY, TURKEY,
TRADITIONAL USE**

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
TABLO LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
SEMBO LİSTESİ	xiv
ÖNSÖZ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Bitki-İnsan İlişkisinin Tarihsel Gelişimi	1
1.2 Etnobotanik Çalışmalara Genel Bir Bakış.....	4
1.2.1 Türkiye’de Yapılan Etnobotanik Çalışmalar	5
1.2.2 Ege Bölgesi’nde Yapılan Etnobotanik Çalışmalar	7
1.2.3 Denizli İlinde Yapılan Etnobotanik Çalışmalar.....	12
1.3.1 Bozkurt	15
1.3.2 Kale	15
1.3.3 Çivril.....	16
1.3.4 Çameli	17
1.3.5 Tavas	18
1.3.6 Güney	19
1.3.7 Beyağaç	20
1.3.8 Babadağ.....	21
2. YÖNTEM.....	23
3. BULGULAR	29
3.1 ACANTHACEAE (AYİPENÇESİGİLLER).....	29
3.1.1 Acanthus spinosus L.	29
3.2 ALTINGIACEAE (GÜNLÜKAĞACIGİLLER).....	30
3.2.1 Liquidambar orientalis Mill.	30
3.3 AMARANTHACEAE (HOROZİBİĞİGİLLER)	30
3.3.1 Beta vulgaris L. var. vulgaris.....	30
3.3.2 Chenopodium album L. subsp. album var. microphyllum Boenn.31	
3.3.3 Chenopodium ambrosioides L.	32
3.4 AMARYLLIDACEAE (NERGİSGİLLER)	33
3.4.1 Allium cepa L.	33
3.4.2 Allium porrum Don.	33
3.4.3 Allium sativum L.	34
3.4.4 Galanthus gracilis Çelak.	35
3.5 ANACARDIACEAE (SAKIZAĞACIGİLLER)	35
3.5.1 Cotinus coggygria Scop.	35
3.5.2 Pistacia palaestina Boiss.	36
3.5.3 Rhus coriaria L.....	38
3.6 APIACEAE (MAYDANOZGİLLER)	39
3.6.1 Anethum graveolens L.	39
3.6.2 Ammi visnaga L.....	39
3.6.3 Echinophora tenuifolia L. subsp. sibthorpiana (Guss.) Tutin.....	40

3.6.4	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	41
3.6.5	<i>Opoponax hispidus</i> (Friv) Griseb.	42
3.6.6	<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) A. W. Hill.	42
3.6.7	<i>Pimpinella anisum</i> L.	43
3.7	APOCYNACEAE (ZAKKUMGİLLER).....	43
3.7.1	<i>Nerium oleander</i> L.	43
3.8	ARACEAE (YILANYASTIĞIGİLLER).....	44
3.8.1	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott.....	44
3.9	ASPARAGACEAE (KUŞKONMAZGİLLER).....	45
3.9.1	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	45
3.9.2	<i>Muscari comosum</i> (L.) Mill.	45
3.9.3	<i>Ruscus aculeatus</i> L.	46
3.10	ASTERACEAE (PAPATYAGİLLER).....	47
3.10.1	<i>Artemisia annua</i> L.	47
3.10.2	<i>Centaurea solstitialis</i> L. subsp. <i>solstitialis</i>	48
3.10.3	<i>Chondrilla juncea</i> L.	48
3.10.4	<i>Cota altissima</i> (L.) J.Gay	49
3.10.5	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	50
3.10.6	<i>Helichrysum orientale</i> (L.) Gaertn.	51
3.10.7	<i>Lactuca muralis</i> (L.) Gaertn.	51
3.10.8	<i>Lactuca serriola</i> L.	52
3.10.9	<i>Onopordum illyricum</i> L.	52
3.10.10	<i>Scolymus hispanicus</i> L. subsp. <i>hispanicus</i>	53
3.10.11	<i>Scorzonera cana</i> (C.A. Mey.) Griseb. var. <i>cana</i>	54
3.10.12	<i>Sonchus oleraceus</i> L.	55
3.10.13	<i>Tragopogon latifolius</i> Boiss. var. <i>latifolius</i>	55
3.11	BERBERIDACEAE (KARAMUKGİLLER).....	56
3.11.1	<i>Berberis crataegina</i> DC.	56
3.11.2	<i>Leontice leontopetalum</i> L.	57
3.12	BETULACEAE (HUŞGİLLER).....	57
3.12.1	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn. subsp. <i>glutinosa</i>	57
3.13	BORAGINACEAE (HODANGİLLER).....	58
3.13.1	<i>Alkanna tubulosa</i> Boiss.	58
3.13.2	<i>Anchusa azurea</i> Mill. var. <i>azurea</i>	59
3.13.3	<i>Onosma taurica</i> Wild. var. <i>taurica</i>	59
3.14	BRASSICACEAE (TURPGİLLER).....	60
3.14.1	<i>Brassica rapa</i> L.	60
3.14.2	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	60
3.14.3	<i>Nasturtium officinale</i> R. Br.	61
3.14.4	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	62
3.14.5	<i>Sinapis arvensis</i> L.	63
3.15	BUXACEAE (ŞİMŞİRGİLLER).....	64
3.15.1	<i>Buxus sempervirens</i> L. subsp. <i>sempervirens</i>	64
3.16	CAPPARACEAE (KEBEREGİLLER).....	65
3.16.1	<i>Capparis spinosa</i> L.	65
3.17	CAPRIFOLIACEAE (HANİMELİGİLLER).....	66
3.17.1	<i>Lonicera etrusca</i> Santi var. <i>etrusa</i>	66
3.18	CARYOPHYLLACEAE (KARANFİLGİLLER).....	67
3.18.1	<i>Saponaria officinalis</i> L.	67
3.18.2	<i>Silene dichotoma</i> Ehrh. subsp. <i>dichotoma</i>	67

3.18.3	<i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke var. <i>vulgaris</i>	68
3.18.4	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill.	69
3.19	CISTACEAE (LADENGİLLER).....	69
3.19.1	<i>Cistus laurifolius</i> L.....	69
3.19.2	<i>Cistus creticus</i> Lam.....	70
3.20	CONVOLVULACEAE (TARLASARMAŞIĞIGİLLER).....	71
3.20.1	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	71
3.21	CUCURBITACEAE (KABAKGİLLER)	72
3.21.1	<i>Citrullus lanatus</i> (Thunb). Matsum.&Naksi.	72
3.21.2	<i>Cucumis melo</i> L.....	72
3.21.3	<i>Cucumis sativus</i> L.....	73
3.21.4	<i>Cucurbita moschata</i> Duschesne	73
3.21.5	<i>Cucurbita pepo</i> L.	74
3.21.6	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich.	74
3.22	CUPRESSACEAE (SERVİGİLLER).....	75
3.22.1	<i>Cupressus sempervirens</i> L.	75
3.22.2	<i>Juniperus drupacea</i> Labill.	76
3.22.3	<i>Juniperus excelsa</i> M. Bieb. subsp. <i>excelsa</i>	76
3.22.4	<i>Juniperus foetidissima</i> Willd.	77
3.22.5	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i> var. <i>oxycedrus</i>	78
3.23	CYPERACEAE (HASIROTUGİLLER).....	80
3.23.1	<i>Cyperus fuscus</i> L.	80
3.23.2	<i>Cyperus longus</i> L. subsp. <i>longus</i>	80
3.24	DIOSCOREACEAE (DOLANBAÇGİLLER).....	81
3.24.1	<i>Dioscorea communis</i> (L.) Caddick & Wilkin.....	81
3.25	EBENACEAE (ABANOZGİLLER).....	81
3.25.1	<i>Diospyros kaki</i> Thunb.....	81
3.26	ELAEAGNACEAE (İĞDEGİLLER)	82
3.26.1	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L. var. <i>angustifolia</i>	82
3.27	EQUISETACEAE (ATKUYRUĞUGİLLER).....	83
3.27.1	<i>Equisetum giganteum</i> L.	83
3.28	ERICACEAE (FUNDAGİLLER).....	84
3.28.1	<i>Arbutus unedo</i> L.	84
3.28.2	<i>Erica manipuliflora</i> Salisb.	85
3.29	EUPHORBIACEAE (SÜTLEĞENGİLLER).....	86
3.29.1	<i>Euphorbia rigida</i> M. Bieb.	86
3.30	FABACEAE (BAKLAGİLLER)	87
3.30.1	<i>Anagyris foetida</i> L.	87
3.30.2	<i>Astragalus prusianus</i> Boiss.	88
3.30.3	<i>Ceratonia siliqua</i> L.....	89
3.30.4	<i>Cicer arietinum</i> L.	89
3.30.5	<i>Colutea melanocalyx</i> Boiss.& Heldr. subsp. <i>davisiana</i> (Browicz) Chamberlain.....	90
3.30.6	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L. var. <i>glandulifera</i> (Waldst. & Kit.) Regel&Herder.....	90
3.30.7	<i>Lathyrus aphaca</i> L. var. <i>affinis</i> (Guss.) Arc.....	91
3.30.8	<i>Lathyrus cicera</i> L.	92
3.30.9	<i>Onobrychis caput-galli</i> (L.) Lam.	93
3.30.10	<i>Ornithopus compressus</i> L.	93
3.30.11	<i>Phaseolus vulgaris</i> L.	94

3.30.12	<i>Spartium junceum</i> L.....	95
3.30.13	<i>Trifolium hirtum</i> All.	96
3.30.14	<i>Vicia cracca</i> L. subsp. <i>stenophylla</i> Vel.....	97
3.30.15	<i>Vicia faba</i> L.	97
3.30.16	<i>Vicia ervilia</i> (L.) Willd.	98
3.30.17	<i>Vicia narbonensis</i> L. var. <i>narbonensis</i>	99
3.30.18	<i>Vicia sativa</i> L. subsp. <i>sativa</i>	99
3.31	FAGACEAE (KAYINGİLLER).....	100
3.31.1	<i>Quercus cerris</i> L.....	100
3.31.2	<i>Quercus coccifera</i> L.	100
3.31.3	<i>Quercus infectoria</i> Oliv. subsp. <i>infectoria</i>	101
3.31.4	<i>Quercus ithaburensis</i> Decne. subsp. <i>macrolepis</i> (Kotschy) Hedge&Yalt.	103
3.32	GERANIACEAE (TURNAGAGASIGİLLER).....	103
3.32.1	<i>Erodium acaule</i> (L.) Bechere & Thell.	103
3.32.2	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér. subsp. <i>cutarium</i>	104
3.33	HYPERICACEAE (KANTARONGİLLER)	105
3.33.1	<i>Hypericum atomarium</i> Boiss.	105
3.33.2	<i>Hypericum aviculariifolium</i> Jaub.&Spach	106
3.33.3	<i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>veronense</i> (Schrank) H.Linb.	107
3.34	JUGLANDACEAE (CEVİZGİLLER).....	107
3.34.1	<i>Juglans regia</i> L.	107
3.35	JUNCACEAE (KOFAGİLLER).....	109
3.35.1	<i>Juncus acutus</i> L. subsp. <i>acutus</i>	109
3.36	LAMIACEAE (BALLIBABAGİLLER).....	110
3.36.1	<i>Lavandula stoechas</i> L. subsp. <i>stoechas</i>	110
3.36.2	<i>Melissa officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i>	110
3.36.3	<i>Mentha pulegium</i> L.....	111
3.36.4	<i>Mentha spicata</i> L. subsp. <i>spicata</i>	112
3.36.5	<i>Ocimum basilicum</i> L.	113
3.36.6	<i>Origanum majorana</i> L.....	114
3.36.7	<i>Origanum onites</i> L.	115
3.36.8	<i>Phlomis fruticosa</i> L.	116
3.36.9	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.....	117
3.36.10	<i>Salvia fruticosa</i> Mill.....	117
3.36.11	<i>Salvia tomentosa</i> Mill.	118
3.36.12	<i>Salvia viridis</i> L.	119
3.36.13	<i>Sideritis leptoclada</i> O.Schwarz&P.H. Davis	119
3.36.14	<i>Sideritis libanotica</i> subsp. <i>linearis</i> (Bentham) Bornm.	120
3.36.15	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>chamaedrys</i>	121
3.36.16	<i>Teucrium polium</i> L. subsp. <i>polium</i>	121
3.36.17	<i>Thymbra capitata</i> (L.) Cav.....	122
3.36.18	<i>Thymbra spicata</i> L. var. <i>spicata</i>	123
3.36.19	<i>Thymus longicaulis</i> C.Presl subsp. <i>chaubardii</i> (Rechb.f.) Jalas..	123
3.36.20	<i>Vitex agnus-castus</i> L.....	124
3.37	LAURACEAE (DEFNEGİLLER).....	125
3.37.1	<i>Laurus nobilis</i> L.	125
3.38	LINACEAE (KETENGİLLER).....	126
3.38.1	<i>Linum usitatissimum</i> L.	126
3.39	LYTHRACEAE (AKLAROTUGİLLER)	127

3.39.1	<i>Lythrum salicaria</i> L.....	127
3.39.2	<i>Punica granatum</i> L.....	127
3.40	MALVACEAE (EBEGÜMECİGİLLER).....	128
3.40.1	<i>Abelmoschus esculentus</i> (L.) Moench.....	128
3.40.2	<i>Alcea biennis</i> Winter	129
3.40.3	<i>Malva sylvestris</i> L.....	129
3.40.4	<i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V.Engl.	130
3.41	MELIACEAE (TESBİHAĞACIGİLLER)	131
3.41.1	<i>Melia azedarach</i> L.....	131
3.42	MORACEAE (DUTGİLLER)	132
3.42.1	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>	132
3.42.2	<i>Morus alba</i> L.....	132
3.42.3	<i>Morus nigra</i> L.	133
3.43	MYRTACEAE (MERSİNGİLLER)	134
3.43.1	<i>Myrtus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	134
3.44	NITRARIACEAE (ÜZERLİKGİLLER)	135
3.44.1	<i>Peganum harmala</i> L.	135
3.45	OLEACEAE (ZEYTINGİLLER).....	136
3.45.1	<i>Jasminum fruticans</i> L.....	136
3.45.2	<i>Olea europaea</i> L. subsp. <i>europaea</i>	137
3.45.3	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	138
3.46	ORCHIDACEAE (SALEPGİLLER)	138
3.46.1	<i>Orchis anatolica</i> Boiss.	138
3.46.2	<i>Orchis simia</i> Lam.....	139
3.47	PAPAVERACEAE (HAŞHAŞGİLLER).....	140
3.47.1	<i>Papaver rhoeas</i> L.....	140
3.47.2	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>	141
3.48	PINACEAE (ÇAMGİLLER)	142
3.48.1	<i>Pinus brutia</i> Ten. var. <i>brutia</i>	142
3.48.2	<i>Pinus nigra</i> J. F. Arnold subsp. <i>pallasiana</i> (Lamb.) Holmboe var. <i>pallasiana</i>	143
3.48.3	<i>Pinus pinea</i> L.	145
3.49	PLANTAGINACEAE (SİNİROTUGİLLER)	146
3.49.1	<i>Antirrhinum majus</i> L. subsp. <i>majus</i>	146
3.49.2	<i>Plantago lanceolata</i> L.....	146
3.50	PLATANACEAE (ÇINARGİLLER).....	147
3.50.1	<i>Platanus orientalis</i> L.....	147
3.51	PLUMBAGINACEAE (KARDİKENİGİLLER).....	149
3.51.1	<i>Plumbago europaea</i> L.	149
3.52	POACEAE (BUĞDAYGİLER).....	149
3.52.1	<i>Arundo donax</i> L.	149
3.52.2	<i>Avena sterilis</i> L. subsp. <i>sterilis</i>	150
3.52.3	<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers. var. <i>dactylon</i>	151
3.52.4	<i>Hordeum vulgare</i> L.....	151
3.52.5	<i>Sorghum bicolor</i> (L.) Moench	152
3.52.6	<i>Sorghum halepense</i> (L.) Pers. var. <i>halepense</i>	153
3.52.7	<i>Triticum aestivum</i> L.....	153
3.52.8	<i>Zea mays</i> L. subsp. <i>mays</i>	154
3.53	POLYGONACEAE (MADIMAKGİLLER).....	155
3.53.1	<i>Rumex acetosella</i> L.....	155

3.53.2	<i>Rumex patientia</i> L.....	155
3.53.3	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.....	156
3.54	PORTULACACEAE (SEMİZOTUGİLLER)	157
3.54.1	<i>Portulaca oleracea</i> L.....	157
3.55	PRIMULACEAE (ÇUHAÇİÇEĞİGİLLER)	158
3.55.1	<i>Cyclamen alpinum</i> Damman ex Spreng.	158
3.55.2	<i>Primula acaulis</i> (L.) L. subsp. <i>acaulis</i>	158
3.56	RANUNCULACEAE (DÜĞÜNÇİÇEĞİGİLLER).....	159
3.56.1	<i>Anemone coronaria</i> L.	159
3.56.2	<i>Ceratocephala falcata</i> (L.) Pers.	160
3.56.3	<i>Nigella sativa</i> L.....	160
3.56.4	<i>Ranunculus arvensis</i> L.	161
3.56.5	<i>Ranunculus neopolitanus</i> Ten.	162
3.57	RHAMNACEAE (CEHRİGİLLER).....	162
3.57.1	<i>Paliurus spina-christi</i> P.Mill.	162
3.57.2	<i>Ziziphus jujuba</i> Mill.....	163
3.58	ROSACEAE (GÜLGİLLER).....	164
3.58.1	<i>Amygdalus communis</i> L.....	164
3.58.2	<i>Armeniaca vulgaris</i> Lam.....	164
3.58.3	<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench.....	165
3.58.4	<i>Cerasus vulgaris</i> Miller.....	166
3.58.5	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq. var. <i>monogyna</i>	166
3.58.6	<i>Crataegus pentagyna</i> Waldst. & Kit. ex Willd.....	167
3.58.7	<i>Cydonia oblonga</i> Miller.....	169
3.58.8	<i>Fragaria vesca</i> L.....	169
3.58.9	<i>Malus sylvestris</i> (L.) Mill. subsp. <i>sylvestris</i>	170
3.58.10	<i>Malus pumila</i> Miller.	171
3.58.11	<i>Mespilus germanica</i> L.....	171
3.58.12	<i>Persica vulgaris</i> Mill.....	172
3.58.13	<i>Prunus divaricata</i> Ledeb subsp. <i>divaricata</i>	172
3.58.14	<i>Prunus x domestica</i> L.....	173
3.58.15	<i>Pyrus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	174
3.58.16	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pall. subsp. <i>elaeagnifolia</i>	174
3.58.17	<i>Rosa canina</i> L.....	176
3.58.18	<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>canescens</i>	177
3.58.19	<i>Rubus idaeus</i> L. subsp. <i>idaeus</i>	178
3.58.20	<i>Sanguisorba minor</i> L. subsp. <i>minor</i>	178
3.59	RUBIACEAE (KÖKBOYASIGİLLER).....	179
3.59.1	<i>Galium aparine</i> L.	179
3.60	SALICACEAE (SÖĞÜTGİLLER).....	180
3.60.1	<i>Populus nigra</i> L.....	180
3.60.2	<i>Salix alba</i> L.	181
3.61	SANTALACEAE (GÜVELEKGİLLER).....	182
3.61.1	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	182
3.62	SCROPHULARIACEAE (SIRACAOTUGİLLER).....	184
3.62.1	<i>Verbascum</i> sp.....	184
3.63	SOLANACEAE (PATLICANGİLLER).....	185
3.63.1	<i>Capsicum annum</i> L.	185
3.63.2	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	186
3.63.3	<i>Lycium barbarum</i> L.	187

3.63.4	<i>Lycopersicon esculentum</i> Miller.	187
3.63.5	<i>Nicotiana tabacum</i> L.	188
3.63.6	<i>Solanum melongena</i> L.	189
3.63.7	<i>Solanum tuberosum</i> L.	190
3.64	TAMARICACEAE (ILGINGİLLER)	190
3.64.1	<i>Tamarix smyrnensis</i> Bunge	190
3.65	TYPHACEAE (SAZGİLLER)	191
3.65.1	<i>Typha angustifolia</i> L.	191
3.66	ULMACEAE (KARAAĞAÇGİLLER)	192
3.66.1	<i>Celtis australis</i> L.	192
3.66.2	<i>Ulmus canescens</i> Melville	194
3.67	URTICACEAE (ISIRANGİLLER)	195
3.67.1	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i>	195
3.67.2	<i>Urtica pilulifera</i> L.	197
3.68	VIOLACEAE (MENEKŞEGİLLER)	197
3.68.1	<i>Viola odorata</i> L.	197
3.69	VITACEAE (ASMAGİLLER)	198
3.69.1	<i>Vitis vinifera</i> L.	198
3.70	ZYGOPHYLLACEAE (ÇOBANÇÖKERTENGİLLER)	199
3.70.1	<i>Tribulus terrestris</i> L.	199
4.	TARTIŞMA	200
5.	SONUÇ	208
6.	KAYNAKLAR	209
7.	ÖZGEÇMİŞ	215

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: 1928-1997 yılları arasına yapılan etnobotanik çalışmaların bölgelere göre dağılımı	6
Şekil 1.2: 1998-2016 yılları arasına yapılan etnobotanik çalışmaların bölgelere göre dağılımı	7
Şekil 1.3: Denizli ilinin konumu (Gürcan, 2014).....	14
Şekil 1.4: Bozkurt ilçe haritası (Anonim, 2019 ^b).....	15
Şekil 1.5: Kale ilçe haritası (Anonim, 2019 ^c).	16
Şekil 1.6: Çivril ilçe haritası (Anonim, 2019 ^e).....	17
Şekil 1.7: Çameli ilçe haritası (Anonim, (2019 ^h))......	18
Şekil 1.8: Tavas ilçe haritası (Anonim, 2019 ^j).....	19
Şekil 1.9: Güney ilçe haritası (Anonim, 2019 ^g).	20
Şekil 1.10: Beyağaç ilçe haritası (Anonim, 2017 ^ö).....	21
Şekil 1.11: Babadağ ilçe haritası (Anonim, (2017 ^ö)	22
Şekil 2.12: Yöre halkı ile yapılan görüşmeler.....	24
Şekil 2.13: Toplanan bitkilerin teyit edilmesi	25
Şekil 2.14: Arazide bitki örneklerinin toplanması	27
Şekil 3.15: Bükme yapılışı	31
Şekil 3.16: <i>Galanthus gracilis</i>	35
Şekil 3.17: <i>Cotinus coggygia</i> 'dan yapılmış kapı perdesi	36
Şekil 3.18: <i>Pistacia palaestina</i> 'ya ait teyekler, bediren ve ağacından yapılmış nazarlık	38
Şekil 3.19: <i>Echinophora tenuifolia</i>	41
Şekil 3.20: <i>Muscari comosum</i>	46
Şekil 3.21: <i>Cota altissima</i>	50
Şekil 3.22: Ot kavurması yemeği	54
Şekil 3.23: <i>Alkanna tubulosa</i>	58
Şekil 3.24: <i>Capsella bursa-pastoris</i>	61
Şekil 3.25: <i>Raphanus raphanistrum</i>	63
Şekil 3.26: <i>Sinapis arvensis</i>	64
Şekil 3.27:Değişik şekillerde kaşıklar.....	65
Şekil 3.28: <i>Capparis spinosa</i>	66
Şekil 3.29: <i>Cistus creticus</i>	71
Şekil 3.30: <i>Ecballium elaterium</i>	75
Şekil 3.31: <i>Juniperus oxycedrus</i> subsp. <i>oxycedrus</i> var. <i>oxycedrus</i>	79
Şekil 3.32: Kirman	79
Şekil 3.33: <i>Dioscorea communis</i>	81
Şekil 3.34: <i>Diospyros kaki</i>	82
Şekil 3.35: Piren Süpürgesi	86
Şekil 3.36: <i>Euphorbia rigida</i>	87
Şekil 3.37: <i>Anagyris foetida</i>	88
Şekil 3.38: <i>Lathyrus cicera</i>	92
Şekil 3.39: Hayvan yemi olması için kurutulmuş bitkiler	93
Şekil 3.40: <i>Spartium junceum</i> 'un yiyecek askısı olarak kullanımı.....	96
Şekil 3.41: <i>Spartium junceum</i> ve süpürge hali.....	96
Şekil 3.42: <i>Vicia faba</i>	98

Şekil 3.43: Boyanarak elde edilen iple üretilen dokuma çantalar	102
Şekil 3.44: <i>Erodium cicutarium</i>	105
Şekil 3.45: Kantaron yağı.....	106
Şekil 3.46: <i>Juglans regia</i> 'dan yapılmış yastıgeç, bıçak, tesbih	108
Şekil 3.47: <i>Juglans regia</i> 'dan yapılmış bıçak, tesbih	109
Şekil 3.48: <i>Melissa officinalis</i>	111
Şekil 3.49: <i>Ocimum basilicum</i>	114
Şekil 3.50: <i>Origanum majorana</i>	115
Şekil 3.51: <i>Origanum onites</i>	116
Şekil 3.52: <i>Sideritis libanotica</i> subsp. <i>linearis</i>	120
Şekil 3.53: Boya ile elde edilen ipliklerden elde edilen dokuma kilimler ve heybeler	126
Şekil 3.54: <i>Punica granatum</i>	128
Şekil 3.55: <i>Malva sylvestris</i>	130
Şekil 3.56: <i>Peganum harmala</i> ve nazarlık	136
Şekil 3.57: Yöre halkı tarafından Zeytin toplanışı ve görüşmeler	138
Şekil 3.58: <i>Orchis simia</i>	140
Şekil 3.59: <i>Papaver rhoeas</i>	141
Şekil 3.60: <i>Pinus brutia</i> 'dan yapılmış Malzeme Örnekleri	143
Şekil 3.61: Çam Akması	144
Şekil 3.62: <i>Pinus nigra</i> 'dan elde edilen çeşitli malzemeler	145
Şekil 3.63: <i>Plantago lanceolata</i>	147
Şekil 3.64: Yoğurt Kovası ve Yastıgeç	148
Şekil 3.65: Tütün kargısı	150
Şekil 3.66: <i>Sorghum bicolor</i> ve yapılmış süpürgeler	153
Şekil 3.67: <i>Cyclamen alpinum</i>	158
Şekil 3.68: <i>Anemone coronaria</i>	160
Şekil 3.69: <i>Crataegus monogyna</i> var. <i>monogyna</i> meyveleri	167
Şekil 3.70: <i>Crataegus pentagyna</i>	168
Şekil 3.71: <i>Pyrus elaeagnifolia</i> subsp. <i>elaeagnifolia</i>	175
Şekil 3.72: Ellik.....	176
Şekil 3.73: <i>Galium aperine</i>	180
Şekil 3.74: Kuş Kafesleri	181
Şekil 3.75: <i>Viscum album</i>	183
Şekil 3.76: <i>Verbascum</i> sp.....	185
Şekil 3.77: Biber kuruları	186
Şekil 3.78: <i>Hyoscyamus niger</i>	187
Şekil 3.79: <i>Tamarix symrensis</i>	191
Şekil 3.80: Sepetler	192
Şekil 3.81: Çıtlık nazarlığı	193
Şekil 3.82: <i>Celtis australis</i>	194
Şekil 3.83: Kahve dibeği	194
Şekil 3.84: <i>Ulmus canescens</i>	195
Şekil 3.85: <i>Urtica dioica</i>	196
Şekil 4.86: Kullanım alanlarına göre taksonların oranları	204
Şekil 4.87: Kullanım alanlarının oranları	206

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1: Araştırma kapsamında yer alan ilçelerde bulunan köy ve kasaba niteliği taşıyan mahalleler.....	23
Tablo 4.2: Tespit edilen familyalar ve takson sayıları	201
Tablo 4.3: Kullanım alanlarına göre takson sayıları	203

KISALTMALAR LİSTESİ

İ.Ö	: İsa'dan Önce, Milattan Önce
M.Ö	: Milat'tan Önce
ICEB	: The International Congress of Ethnobotany
ISE	: International Society of Ethnobiology
LC	: Least Concern (En az endişe verici)
SEPASAL	: Survey of Economic Plants for Arid and Semi Arid Lands
MEDUSA	: Mediterranean Network
PAMUH	: Pamukkale Üniversitesi Herbariumu
vd.	: Ve Diğerleri
ve diğ.	: Ve Diğerleri
vb.	: Ve Benzeri
VU	: Vulnerable (Zarar görebilir)

SEMBOL LİSTESİ

°	:	Derece
'	:	Dakika
Km	:	Kilometre
GPS	:	Global Positioning System

ÖNSÖZ

Denizli ili, iklim, toprak yapısı ve topoğrafik özellikleri sebebiyle tarım ve kültür bitkilerinin yetiştirilmesi açısından elverişli bir konuma sahiptir. İl genelinde yetiştirilen bitkilerin yöre pazarlarında halkın erişimine kolaylıkla sağlanabilmesi, insanların doğal bitkilere olan ilgisini azalmaktadır. Bu durum etnobotanik bilgi birikimin nesilden nesile aktarılması noktasında zaman içinde bir takım kayıplar yaratabilecektir. Bu durum karşısında Denizli ilinde bulunan etnobotanik bilgilerin toplanması ve mevcut kullanılan bitki taksonlarının bir envanterinin çıkarılması gerekliliği doğmuştur.

Bu çalışma alanına beni yönlendiren ve çalışmam boyunca bilgi birikiminden yararlandığım, örnek olarak kendisiyle çalışmaktan onur duyduğum, çalışma sürem boyunca yardımlarını esirgemeyen, bilgi ve tecrübelerinden faydalanırken gösterdiği engin sabır ve hoşgörüsünden dolayı danışmanım sayın Prof. Dr. Olcay DÜŞEN'e, örneklerimin teşhis ve kontrolü ile her türlü bilgi ve birikimini benimle paylaşan doktora öğrencisi Uygur SARP KAYA ve Betül GÜRCAN'a (Pamukkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü), arazi çalışmalarında her daim yanımda olan arkadaşlarım Ramazan DEMİRCİ, Lokman SEVİM ve Mehmet ÇELİK'e, arazi çalışmalarıyla birlikte, tezin yazımı aşamasında desteğini esirgemeyen eşim Fatih ZURNACI'ya, tez çalışmam boyunca gerek maddi, gerekse manevi desteklerini benden eksik etmeyen sevgili aileme ve gerekse burada bahsedemediğim tüm kişilere sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, çalışmalarında yardımlarını esirgemeyen Denizli iline bağlı, Babadağ, Beyağaç, Bozkurt, Çameli, Çivril, Güney, Kale ve Tavas ilçeleri ve mahallelerinde (köylerinde) röportajlarımda ve arazi çalışmalarında desteğini ve misafirperverliklerini gördüğüm tüm yöre halkına teşekkür ederim.

Ağustos 2019

Yasemin AKKAVAK ZURNACI

1. GİRİŞ

İnsanoğlu var olduğu günden bu yana çevresindeki canlı ve cansız varlıklar ile karşılıklı ilişki içinde olmuştur. Çevresinde bulunan bitkiler de bu konuda en çok etkileşim yaşadığı canlılardandır. İnsan bitkileri yeme-içme, giyinme ve ısınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmıştır. Bunların yanı sıra zamanla ve deneme yanılma yoluyla bitkilerden sağlık problemlerini gidermek amacıyla da yararlanmıştır (Öztürk ve diğ. 2016). İnsanoğlunun bu şekilde başlattığı ‘bitki-insan ilişkisi’ önce sözlü olarak, yerleşik yaşama geçilmesinden ve yazının keşfinden sonra da metinlerle nesilden nesile aktarılarak bir “botanik kültürü” oluşmuştur (Akgül, 2008). Önceleri doğadan topladığı yabani bitkileri kullanan insan, daha sonra en çok kullandığı bitkileri kültüre alarak tarımını yapmıştır (Akan, 2008).

Etnobotanik, geniş perspektiften bakıldığında “evrim süreci içinde insan-bitki ilişkileri” şeklinde tanımlanabilir (Alparşlan, 2012). Ayrıca bu kavram, bir bölgede yaşayan halkın, yakın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanması ve bitkiler üzerine etkileri olarak da tanımlanabilir (Altay ve Çelik 2011). Etnobotanik kavram ilk kez 1896 yılında botanik bilimcisi John W. Harsberger tarafından “The Purposes of Ethnobotany” (Etnobotaniğin Esasları) adlı eserinde kullanılmıştır (Öztürk ve diğ. 2016).

1.1 Bitki-İnsan İlişkisinin Tarihsel Gelişimi

Bitkiler tarihsel süreçte sadece tıbbi ve gıda amaçlı yararlanmanın yanı sıra çeşitli eşyaların yapımında, kerestecilikte, yakacak olarak, boyamada, hayvan hastalıklarının tedavisi veya hayvanlara yem gibi birçok alanda yaygın olarak kullanıldığından ekonomik açıdan oldukça değerli gruplardır (Altay, 2011).

Bitkilerin insanlarla etkileşimleri hakkında ilk bilgi yazılı eserlerle ortaya konulabilmekte olup, kitabeler ve yazıtlarda bu bilgilere rastlanılmaktadır. Anadolu insanı Yontma Taş Devri’nde (M.Ö 50.000) çevrede bulunan bitkilerden yararlanmaya

başlamıştır (Baytop 2000). Devam eden dönem olan Cilalı Taş Devri'nde ise toprak işleme ve hayvanları evcilleştirmeyi öğrenmişlerdir (Çolak ve Sorger 2004).

Kuzey Irak'taki Şanidar Mağarasında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan mezarda Neandertal insan kalıntıları yanında bulunan bitki örnekleri, insan ve bitki arasındaki ilişkinin ilk verisi olarak kabul edilmiştir. 60 bin yıl öncesinde bir şamana ait olduğu varsayılan bu mezarda kanarya otu, civanperçemi, mor sümbül, gül hatmi, efedra ve peygamber çiçeği gibi farklı türden bitkiler bulunmuştur. Ölen kişileri gömme kültürü bulunan toplumlarda, ölümden sonra yaşam olduğu inancıyla bu bitkileri mezara koymuş olabileceği düşünülmektedir. Bu bitkilere bakıldığında günümüzde hala tıbbi özellikleri kullanılan bitkiler olduğu görülebilmektedir. Bu da o dönemde artık bitkilerin yiyecek ve şifa olarak ayırt edilebildiğini göstermektedir (Lewin 1998).

Mezopotamya döneminde ise Sümer, Akad ve Asurlar'a ait kitabeler ve arkeolojik materyaller bulunmuştur (Kaya 2011). M.Ö. 3000 yıllarına rastlayan bu dönemlerde Fırat-Dicle arasındaki bölgede yaşamış olan Mezopotamya halkına ait tabletlerde banotu (*Hyoscyamus* sp.), haşhaş (*Papaver* sp.), hardal (*Sinapis* sp.), kekik (*Thymus* sp.) ve meşe mazısı (*Gallae Quercine*) gibi bitkilere ait bilgiler yer almaktadır (Baytop 2000).

Tarihte bilinen en eski reçete kalıplarından birinin Hititlere ait olduğu bilinmektedir (Keykubat 2016). M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu'da yerleşen bu uygarlığa ait tabletlerde adamotu (*Mandragora* sp.), alıç (*Crataegus* sp.), buğday (*Triticum* sp.), defne (*Laurus nobilis*), dişotu (*Amni visnaga*), haşhaş (*Papaver somniferum*) gibi bitkilerin kayıtlı olduğu görülmüş, üstelik safran (*Crocus sativus*) ve haşhaş (*Papaver somniferum*) gibi bazı bitkilerin ekilerek ticaretinin yapıldığı belirtilmiştir (Aktan, 2011).

İlerleyen dönemlerde ise Sümerler ve Mısırlılardan kalan tablet ve yazıtlarda da şifalı bitkiler hakkında bilgiler tespit edilmiştir (Gürsoy ve Gürsoy 2004). Özellikle eski Mısır dönemine ait bulunan tıbbi papirüsler Mısırlıların tıbbi ve kullanılan ilaçları hakkında kaynak oluşturmaktadır. Bu papirüslerin en önemlilerinden biri İ.Ö. 1550 yıllarında yazıldığı tahmin edilen Ebers Papirüsü'dür. Teb şehrinde El Assassaif'in mezarında bir mumyanın bacakları arasında bulunmuş olan bu papirüs, 77 bitkisel,

hayvansal ve madensel drogdan oluşmaktadır. Papirüste tespit edilen 800'den fazla reçetede en çok acı marul, dağ soğanı, ardıç meyvesi, banotu, çiğdem, hardal, hintyağı, incir, centiyane, keten, tohumu, kişniş, mürver, nar kabuğu, pelinotu, sakız, sarısabır, soğan, tarçın, terementi ve üzüm bitkilerinin isimleri geçmektedir (Bayramoğlu ve Toksoy 2008).

Doğu Akdeniz ve buradaki adalarda yerleşen Grek uygarlığı döneminde tıp ve bitkisel droglar konusunda çok sayıda eser olduğu görülmektedir (Alkaç, 2013). Bu dönemin kayıtlara geçen ismi Hipokrates (M.Ö. 460-377), döneminde 400 farklı tıbbi bitkiden ayrıntılı olarak söz edilmektedir (Kaya 2011). Bu döneme damga vuran bir diğer isim ise botaniğin babası olarak isimlendirilen Theophrastus (İ.Ö. 371- 287)'dur. Theophrastus çok sayıda eser (240 olduğu tahmin edilmektedir) yazmış olmasına karşılık, bunlardan pek azı günümüze kadar gelebilmiştir (Baytop 2000).

Roma ve Bizans döneminde bitkileri arazilerden toplayan, ticaretini yapan ve tıbbi drog veya kozmetik preparatlar hazırlayan birçok meslek kursları bulunmaktaydı (Baytop 2000). Bu dönem içerisinde birinci yüzyılda, Dioskorides'e ait "Müdâvî ilaçlar" kitabında 600'den fazla tıbbi bitki hakkında bilgiler yer almaktadır. Yine dönemin önemli isimlerinden Galen ise bitkisel kökenli yeni preparat ve formüller geliştirmiştir (Kaya 2011).

İslam uygarlığı döneminde Müslümanlara ait Arap ve Acem dilinde yazılmış eserler bulunmaktadır. Bu eserlerin sayısı 800-1100 yılları arasında oldukça artmış, ancak savaşlardan her şey gibi bu kaynaklar da etkilenmiş ve Moğol istilaları sonucunda birçok eser ortadan kaybolmuştur (Baytop 2000). Bu dönemde Ebu Biruni, İbn-i Sina, İbn-i Baytar gibi büyük hekimler yetişmiştir. Dönemin Türk bilgini İbn-i Sina (980-1037)'ya ait "Şifa" ve "El-Kanun fi't-Tıb" adlı eserlerde 900'den fazla tıbbi bitki ve çeşitli canlı cansız kaynaklı ilaç bulunmaktadır (Kaya 2011). İslam döneminde önemli üstadların eserleri Grekçe asıllarından veya Süryaniceden, Arapçaya çevrilmiştir (Baytop 2000).

Selçuklu ve Osmanlı dönemine bakıldığında ise artık Müslümanlar tarafından 1600'den fazla tıbbi bitki bilinmekteydi (Kaya 2011). Osmanlı döneminde hastalıklara şifa olmak için hem hekimler, hem de aktarlar rol alıyor ve hazırladıkları karışımları kullanıyorlardı. Tıpta bitkilerin aktif rol aldığını İstanbul'da 1868 yılında 2000 aktara

rağmen, 45 eczane bulunması açık bir şekilde göstermektedir (Kendir ve Güvenç 2010).

Tüm bu bilgiler bir arada değerlendirildiğinde onlarca dönemden beri var olan insan ve bitki arasındaki iletişim sonucunda, günümüzde çok önemli bir yere sahip olan ve ciddi araştırmaların yapıldığı etnobotanik bilim dalı ortaya çıkmıştır. Etnobotanik araştırmalar, deneme yanılma yoluyla uzun yıllar sonucu elde edilmiş ve nesillerce aktararak günümüze kadar ulaşan çok değerli bilgileri içermektedirler. Bu sayede bitkiler bilimsel olarak kullanılmalarına katkı sağlamaktadır. Bu çalışmalar sayesinde halktan öğrenilen bilgiler yine toplum sağlığında kullanılabilir ve hangi bölgede hangi bitkilerden yararlanılabileceği kolaylıkla tespit edilebilecektir (Kendir ve Güvenç 2010).

1.2 Etnobotanik Çalışmalara Genel Bir Bakış

Geçmişten bu yana birçok etnobotanik değer içeren çalışma birçok ülkede yapılmıştır. Günümüzde ise etnobotanik araştırmalarında Çin ve Hindistan ön plana çıkmaktadır (Kendir ve Güvenç 2010). Hindistan'da 7000 adet bitkinin geleneksel tıpta kullanıldığı bilinmektedir (Sadıkoğlu 1998). Çin ise geleneksel tıp alanında ilerlemiş ülkelerden bir diğeridir. Dünyaca bilinen Çin geleneksel tıbbında 7295 adet tıbbi ve aromatik bitki çeşitli droglarda kullanılmaktadır. Çin Farmakope'sinde 647 bitkisel drog ve formülasyonları hakkında çeşitli bilgiler, drogların safsızlık kontrolleri ve kalitelerinin test edilebilmesi için bilgiler bulunmaktadır. Tüm bunların neticesinde bir ilaçta Çin droglarının kullanılabilmesi için toksikolojik ve farmakolojik testlerin yapılarak sonuçlarının sunulması gerekmektedir. Japonya geleneksel tıbbi kullanımında da aynı koşullar geçerlidir (Sadıkoğlu 1998). Kunming Botanik Enstitüsü etnobotanik laboratuvarları Çin tıbbi konusunda araştırmalara ev sahipliği yapmakta ve buradaki birçok araştırmacı çeşitli bölgelerde kullanılan bitkileri araştırmayı sürdürmektedir (Kendir ve Güvenç 2010). Nijerya, Kenya gibi Afrika ülkelerinde ve Latin Amerika'da bu konuda ekip çalışmalarına ve yeni laboratuvarların kurulmasına başlanmıştır (Kendir ve Güvenç 2010). Bunların yanı sıra, Batı Asya'da özellikle Irak'ta son yıllarda yapılmış çalışmalar (Ahmed 2017, Tahir Tahir 2017, Daerwesh 2017) da bulunmaktadır.

Yakın Doğu konusunda en iyi veri tabanı İngiltere’de Kew Botanik Bahçesi’nin Ekonomik Botanik bölümünde hazırlanan ve etnobotanikçilerin kullanımına sunulan SEPASAL (Survey of Economic Plants for Arid and Semi Arid Lands) veri tabanıdır (Kendir ve Güvenç 2010). Tüm bunların yanı sıra bir etnobotanik veri araştırılırken Akdeniz ülkelerini içeren MEDUSA (Mediterranean Network) gibi veri tabanlarına da mutlaka bakılması gerekmektedir (Kendir ve Güvenç 2010).

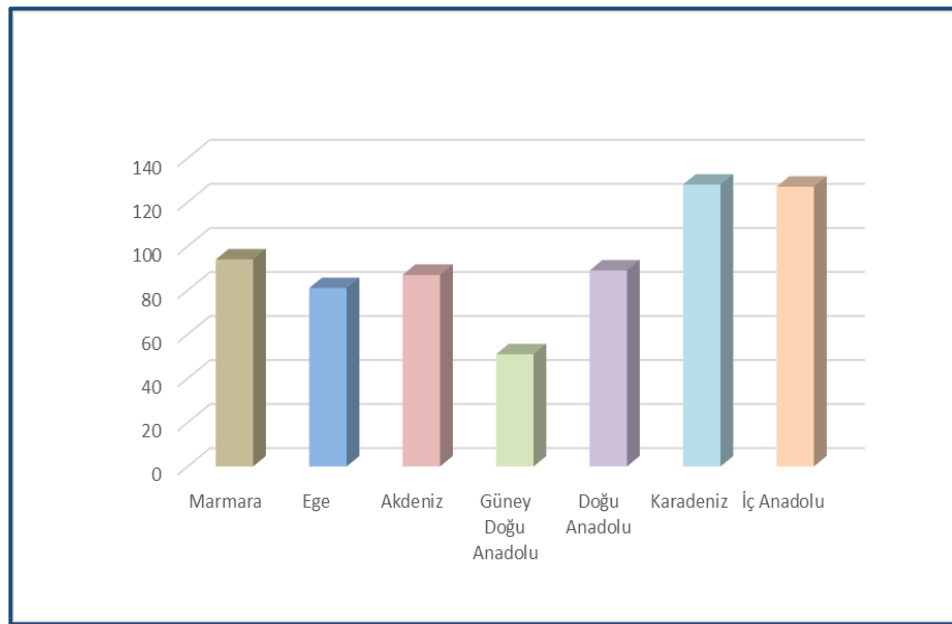
Günümüzde etnobotanik çalışmaların sunulduğu ve tartışıldığı çok sayıda kongre ve sempozyum bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri arasında Uluslararası Etnobotanik Kongresi [The International Congress of Ethnobotany (ICEB)] gelmektedir. ICEB toplantıları, birçok etnobotanik çalışmayı bir araya getirerek etnobotanik bilgileri bir havuzda toplamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla ilk kongre 1992 yılında Cordoba (İspanya)’da düzenlenmiştir. Bu toplantıların dördüncüsü 2005 yılında İstanbul (Türkiye)’da yapılmış söz konusu toplantıya 46 ülkeden 300’den fazla araştırmacı katılmıştır (Kendir ve Güvenç 2010). Bunun yanı sıra Uluslararası Etnobioloji Topluluğu (International Society of Ethnobiology) ise iki yılda bir kongre ve sempozyumlar düzenlemek suretiyle bilimsel çalışmalara tartışma olanağı sağlamaktadır (Kendir ve Güvenç 2010). Uluslararası Etnobioloji Topluluğu (ISE) tarafından organize edilen en son toplantı, Brezilya’nın Belém do Pará bölgesinde 7-10 Ağustos 2018 tarihlerinde gerçekleştirilen XII. Brezilya Etnobioloji ve Etnoekoloji Sempozyumu’dur (Anonim 2018).

1.2.1 Türkiye’de Yapılan Etnobotanik Çalışmalar

Türkiye, bitki çeşitliliği açısından dünyanın en zengin ülkelerinden biridir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de etnobotanik ile ilgili ilk çalışmalarda tıbbi bitkiler üzerinde yoğunlaşmıştır. Harf Devriminden (1928) başlayıp, 1997’ye kadar 70 yıllık dönemde yurdumuzda yapılmış 765 adet etnobotanik çalışma Narin Sadıkoğlu’nun “Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi” adlı tezinde saptanmış ve bir arşiv halinde, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Botanik Anabilim Dalı’nda, ilgilenen araştırmacılara sunulmuştur (Sadıkoğlu 1998). Son yıllarda birçok araştırmacı etnobotanik çalışmalarına devam ederek Türkiye florasında bulunan bitki türlerinin kullanım amaçları, kullanım

şekilleri, kimyasal içerikleri ve yayılış alanları hakkında bilgiler vermişlerdir. Ayrıca yapılan etnobotanik çalışmalar; bölgesel ve aktarlarda halka tedavi amacıyla satılan tıbbi bitkiler ve bu bitkilere ait drogların belirlenmesini içeren araştırmalar olarak sınıflandırılabilir (Öztürk ve diğ. 2016).

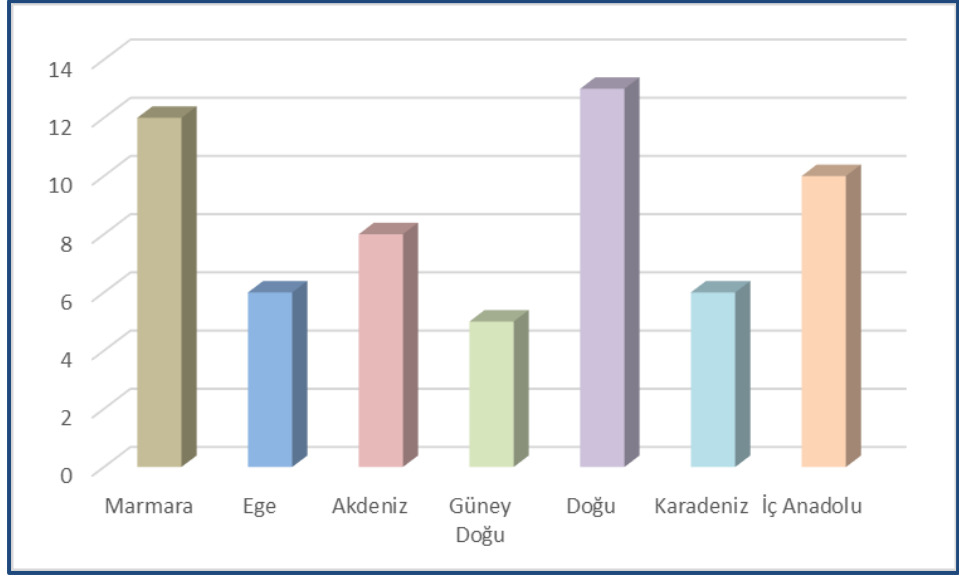
Sadıkoglu (1998) tarafından yapılan tez çalışmasında 1928 yılından 1997 yılına kadar Türkiye’de yapılan 765 adet etnobotanik çalışmaya ulaşılmış ve bu çalışmaların incelenmesi neticesinde Karadeniz ve İç Anadolu Bölgelerinin etnobotanik anlamında diğer bölgelerden daha fazla araştırıldığı görülmüştür (Şekil 1.1).

Şekil 1.1: 1928-1997 yılları arasına yapılan etnobotanik çalışmaların bölgelere göre dağılımı

Ayrıca söz konusu çalışma incelendiğinde, bitkilerin kullanımıyla ilgili en fazla yayının Sivas, İstanbul ve Konya illerine ait olduğu; en sık olarak da insan sağlığı, inanç ve gıda alanında kullanıldığı saptanmıştır (Sadıkoglu, 1998).

Ülkemizde, 1997 sonrasında günümüze kadar yapılan etnobotanik çalışmalar araştırıldığında ise Doğu Anadolu Bölgesi ve Marmara Bölgesi'nin öne çıktığı görülmektedir (Şekil 1.2).

Şekil 1.2: 1998-2016 yılları arasında yapılan etnobotanik çalışmaların bölgelere göre dağılımı

1.2.2 Ege Bölgesi'nde Yapılan Etnobotanik Çalışmalar

Yapılan literatür araştırmaları sonucunda Ege Bölgesi'nde tespit ettiğimiz etnobotanik çalışmalar kronolojik olarak aşağıda sunulmuştur.

Yücel ve Tülüklüoğlu (2000), Kütahya ili, Gediz ilçesi çevresinde yaptıkları çalışmada bitkileri halk ilacı olarak kullanımları yönünden araştırmışlardır. Yapılan incelemeler sonucunda 6 familyaya ait 9 türde 11 farklı kullanım belirlenmiştir. Bu kullanım şekilleri solunum sistemi hastalığı (sinüzit, öksürük, soğuk algınlığı), sindirim sistemi hastalığı (midede şişkinlik, karın ağrısı, iltihaplanmalar), dolaşım sistemi hastalığı (damar tıkanıklığı), diyabet, sıtma tedavisi için ve teskin edici kullanımlardır. (Faydaoğlu ve Sürücüoğlu, 2011).

Kahraman ve Tatlı (2002) tarafından yapılan çalışmada Umurbaba Dağı (Uşak-Eşme) ve yakın çevresinde doğal olarak yetişen ve kültürü yapılan 45 bitki türünün mahalli adları ile tıbbi, gıda ve diğer etnobotanik amaçlı kullanılışları verilmiştir.

Ertuğ (2002) tarafından Muğla ili, Bodrum ilçesinde yapılan araştırmada toplam 116 bitkinin tıbbi anlamda kullanımı belirlenmiştir. Yabani tıbbi bitkilerden 47 familya içerisinde en yüksek temsil oranı 17 tür ile Lamiaceae'ye aittir. Bu familyayı

11 türle Asteraceae, 3'er türle Cupressaceae, Liliaceae ve Rosaceae familyaları izlemektedir.

Tuzlacı (2002) tarafından Muğla ili, Datça ilçesinde yapılan araştırmada 26 bitkinin farklı şekillerde kullanıldığı tespit edilmiştir. Kullanımların çoğu tıbbi ve gıda amaçlıdır.

Bıçakçı (2004) tarafından İzmir ili, Bergama ilçesinde yapılan etnobotanik çalışmada 31 familyaya ait 55 takson incelenmiştir. Belirlenen taksonların 48 tanesi tıbbi, 19 tanesi gıda amaçlı, 7 tanesinin endüstriyel alanda kullanımı olduğu tespit edilmiştir. Tıbbi ve baharat kullanımında en çok *Urtica dioica*, *Cichorium intybus*, *Mentha aquatica*, *Origanum onites*, *Rosmanirus officinalis*, *Melissa officinalis* türleri, gıda olarak ise en çok *Foeniculum vulgare*, *Urtica dioica*, *Cnicus benedictus*, *Malva sylvestris* ve *Erodium cicutarium* türlerinin kullanıldığı görülmüştür.

Kazan (2007) tarafından Muğla ili, Ortaca ilçesinde yapılan etnobotanik çalışmada 45 familyaya ait 80 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 52'sinin tıbbi, 25'nin gıda, 8'nin baharat, 8'nin eşya üretiminde, 8'nin yakacak ve 5'nin takson ise süpürge olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kıncal (2008) tarafından Muğla ili, Ula ilçesinde yapılan çalışmada 123 takson incelenmiştir. Bu taksonlardan 71 tıbbi kullanım, 69 gıda amaçlı kullanım, 28 yakacak, süpürge ve eşya yapımında kullanım, 2 temizlik bakım ve korunma amaçlı kullanım tespit edilmiştir.

Uysal (2008) tarafından Muğla ili, Köyceğiz ilçesinde yapılan etnobotanik çalışmada 72 familyaya ait 154 bitki türü incelenmiştir. Halk tarafından bitkilerin yüksek oranda tıbbi ve gıda amaçlı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. 126 bitkinin tıbbi, 30 bitkinin gıda ve baharat olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. 35 bitki yakacak, süpürge ve eşya yapımında, 8 bitki nazarlara karşı ve tütsü olarak, 12 bitki ise koruma temizlik ve bakım alanlarında kullanılmaktadır.

Satıl ve diğerleri (2008) tarafından 2005-2007 yılları arasında Madra Dağı ve çevresinde (Balıkesir/İzmir) yapılan çalışmada 19 yerleşim yeri ve bu yerleşim alanlarında kurulan 3 pazar yerinde araştırma yapılmıştır. Araştırma alanında 45 kişi ile yapılan görüşmelerde 115 takson incelenmiştir. Bu taksonlar içerisinde 52 adet

gıda, 46 adet ilaç, 19 adet yem, 14 adet el sanatları ve 10 tanesi de süs bitkisi olmak üzere farklı kullanım çeşitleri belirlenmiştir.

Deniz (2008) tarafından Uşak Üniversitesi 1 Eylül Kampüsü'nde yapılan çalışmada 48 familya ve 163 cinse ait 240 takson saptanmıştır. Araştırma alanındaki bitkilerin 72'si tıbbi, 51'i gıda, 25'i çay, 6'sı baharat, 6'sı süs, 5'i yakacak, 12'si yem, 2'si inşaat malzemesi, 2'si mobilya yapımı, 2'si boya, 1'i nazara karşı, 1'i muska, 1'i süpürge ve 1'i sepet yapımında kullanılmaktadır.

Gürdal (2010) tarafından Muğla ili, Marmaris ilçesinde yapılan çalışmada 6 belde ve 13 köyde arazi çalışmaları yürütülmüştür. Toplam 205 adet bitki toplanmış, 95 takson saptanmıştır. Bu taksonlardan 65 adet tıbbi, 41 adet gıda, 12 adet baharat ya da çay, 8 adet yakacak ya da süpürge, 7 adet hayvan yemi olarak kullanımı olduğu tespit edilmiş olup, kalan diğer 21 taksonun ise diğer amaçlarla kullanıldığı belirlenmiştir.

Mengütemür ve Sağıroğlu (2011) tarafından Manisa ili, Turgutlu ilçesinde yapılan etnobotanik çalışmada 8 köy yerleşim alanı ve ilçe merkezi incelenmiştir. Yerel halk tarafından 71 taksona ait 81 kullanım tespit edilmiştir. Bu bitkilerden 53 tanesinin tıbbi olarak, 28 tanesinin gıda olarak ve 6 tanesinin de yem olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Çilden (2011) tarafından yapılan Paşayaylası (Aydın) Florası ve Etnobotanik Özellikleri çalışmasında 785 bitki örneği toplanmıştır. Bu örneklerin değerlendirilmesi sonucunda 72 familya ve 262 cinse ait 400 tür, 4 alttür ve 3 varyete olmak üzere toplam 407 takson tespit edilmiştir. Yapılan flora çalışması içerisinde gıda olarak kullanılan bitkiler hakkında bilgi verilmiştir.

Yücel ve diğerleri (2012) tarafından yapılan çalışmada Afyonkarahisar ve çevresinde 13 familyaya ait 25 takson belirlenmiştir. Halk tarafından tüketilen bitkiler içerisinde en fazla Asteraceae familyasına ait türler olduğu görülmüştür.

Sargin ve diğerleri (2013) tarafından 2011-2013 yıllarında Manisa ili, Alaşehir ilçesinde yapılan çalışmada 6 belde ve 43 köy yerleşimine gidilerek incelemelerde bulunulmuştur. Çalışma neticesinde yerel halk tarafından 8 familyaya ait 60 taksonun gıda, süs ve tıbbi kullanımlarda yararlanıldığı görülmüştür.

Sargin ve diğeri (2013) tarafından Manisa ili, Alaşehir ilçesindeki aktarlarda satılan tıbbi bitkiler ve kullanım özellikleri adlı çalışmada 5 aktar dükkanından örnekleme yapılmış olup, 29 familyaya ait 52 takson tespit edilmiştir. En fazla kullanımı olan türlerin bulunduğu familyaların Lamiaceae, Fabaceae ve Zingiberidaceae olduğu görülmüştür. Aktarlarda satışı en fazla olan türlerin ise bilyalı kekik (*Origanum onites*), civanperçemi (*Achillea millefolium*) ve keten (*Linum usitatissimum*) olduğu tespit edilmiştir.

Bulut ve Tuzlacı (2013) tarafından 2010-2011 yılları arasında Manisa ili Turgutlu ilçesinde tıbbi alanda kullanılan bitkiler üzerine yapılan çalışmada 44 familyaya ait 68 yabancı, 8 kültür olmak üzere 76 şifalı bitki tespit edilmiştir. En yaygın kullanımın Asteraceae familyasında olduğu, bu familyayı Rosaceae, Lamiaceae, Apiaceae ve Malvaceae familyalarının takip ettiği görülmüştür.

Akyol ve Altan (2013) tarafından Manisa ili, Maldan Köyü'nde yapılan araştırmada 70 familyaya ait 468 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 68'i tıbbi, gıda maddesi, yem, boya ve çeşitli alanlarla kullanılmaktadır.

Durmuşkahya ve Öztürk (2013) tarafından Manisa ilinde diyabet hastalığında kullanılan bitkiler araştırılmış olup, 121 adet tıbbi bitki satıcısı ve diyabet hastası ile görüşmeler yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda 15 familyaya ait toplam 27 bitki taksonu tespit edilmiş ve diyabet tedavisinde kullanıldığı tespit edilmiştir. En önemli antidiyabetik bitkilerin *Zizyphus jujuba* (hünnap), *Origanum onites* (bilyalı kekik), *Ceracus mahaleb* (mahaleb) ve *Trigonella foenum-graecum* (çemen otu) olduğundan ortaya çıkmıştır.

Arı (2014) tarafından 2012-2014 yılları arasında Afyonkarahisar ve civarında yapılan alan çalışmalarında 31 yerleşim alanında 5 ilçe, 8 kasaba, 15 köy ve 3 merkez mahalle ile 46 adet kaynak kişiyle görüşülmüştür. Alandan toplanılan 178 bitkiden 39 familyaya ait 130 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 84 tıbbi, 68 gıda, 16 yem, 3 ev eşyası, 3 boyama, 3 el sanatları ile 1 diğeri amaçlı olmak üzere toplam 178 farklı kullanımın olduğu belirlenmiştir.

Afyonkarahisar ili, Kumalar Dağında yapılan çalışmada 70 farklı takson saptanmıştır. 44 adet bitkinin tıbbi, 15 adet bitkinin gıda, 5 adet bitkinin diğeri kullanım

amaçlı, 4 adet bitkinin hayvan yemi ve 2 adet bitkinin ise süs bitkisi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir (Uzun ve Palabaş Uzun, 2014).

Afyonkarahisar ili, Şuhut ilçesinde gerçekleştirilen çalışmada 104 bitkisel, 11 hayvansal ve 7 inorganik kaynağın değişik şekillerde halk ilacı olarak kullanıldığı belirtilmiştir (Uzun ve Palabaş Uzun, 2014).

Afyonkarahisar ili, Sinanpaşa, Hocalar ve Dazkırı ilçelerinde gerçekleştirilen çalışmada 43 familyaya ait 93 bitki türünden, 52 adedinin tıbbi, 37 adedinin yiyecek, 14 adedinin yem, 6 adedinin boya, 5 adedinin yakacak, 4 adedinin inşaat malzemesi ve 11 adedinin ise çeşitli amaçlarla kullanımı tespit edilmiştir (Uzun ve Palabaş Uzun, 2014).

Aydın ili, Koçarlı ilçesinde yapılan çalışmada 53'ü yabancı ve 15'i ise yörede yetiştirilen 68 bitki türü tespit edilmiştir. Söz konusu bitkilerin tıbbi alanda kullanıldığı kayıt altına alınmıştır (Uzun ve Palabaş Uzun, 2014).

Kütahya İlinde yapılan çalışmada 57 bitkinin halk ilacı olarak değişik şekillerde kullanıldığı ortaya konulmuştur (Uzun ve Palabaş Uzun, 2014).

Baba Dağı ve Fethiye yöresinde (Muğla) yapılan bir başka araştırmada yöre halkı tarafından genellikle tıbbi amaçlı kullanılmakla beraber, çeşitli kullanımları da olan 11 takson belirlenmiştir (Uzun ve Palabaş Uzun, 2014).

Sargın ve diğerleri (2015) tarafından Manisa ili, Sarıgöl ilçesinde yapılan çalışmada 55 familya ait, 141 tür tıbbi kullanım açısından incelenmiştir. Sarıgöl ve çevresinde bulunan 16 köy ve 4 aktarda incelemeler yapılmıştır. En fazla kullanılan familyaların Lamiaceae, Asteraceae, Apiaceae ve Fabaceae olduğu belirlenmiştir.

Cesur ve Yüksel (2018) tarafından İzmir İli Kiraz, Beyağaç ve Ödemiş ilçelerinin tıbbi bitkileri araştırılmıştır. Bu araştırmada 44 familyada toplam 98 tıbbi ve aromatik amaçlı kullanım tespit edilmiştir.

Tüm bu çalışmalar değerlendirildiğinde Ege bölgesi genelinde etnobotanik anlamda en çok Muğla ve Manisa şehirlerinin araştırıldığı söylenilebilmektedir.

1.2.3 Denizli İlinde Yapılan Etnobotanik Çalışmalar

Denizli ili özelinde literatür çalışmaları sonucunda tespit ettiğimiz etnobotanik çalışmalar kronolojik olarak aşağıda sunulmuştur.

Gez ve Şimşek (1999) tarafından 1996-1998 yıllarında yapılan çalışmada; Denizli İlinde değişik zamanlarda arazi çalışmaları yapılmıştır. Toplam 101 bitki örneği değerlendirilmiştir. Bu 101 taksondan toplam 128 adet kullanım tespit edilmiştir. Tespit edilen kullanımlarda 18 adet gıda, 9 adet boya, 92 adet tıbbi, 9 adet diğer alanlarda kullanım olduğu görülmüştür.

Çelik ve diğerleri (1999) tarafından 1996-1998 yıllarında yapılan çalışmada; Babadağ yöresindeki değişik habitatlardan bitki örnekleri toplanmıştır. Bu çalışma sonucunda 27 bitki örneği değerlendirilmiştir. Bu bitkilerden 20 adet toplam tıbbi alanda kullanım tespit edilmiştir.

Ertuğ ve diğerleri (2004) tarafından 2002-2003 yıllarında yapılan çalışmada; Buldan İlçesinde 14 yerleşim yerinden 128 kişiyle görüşülmüştür. Toplam 450 bitki örneği değerlendirilmiştir. Bunlardan 97 adet gıda, 41 adet yem, 108 adet tıbbi, 18 adet el sanatları, 11 adet yakacak, 46 adet diğer kullanımlar olmak üzere toplam 341 adet kullanım olduğu tespit edilmiştir.

Vural (2008) 2006-2008 yılları arasında yapılan çalışmada; 19 Yerleşim yerinden 81 kişiyle görüşülmüştür. Toplam 184 bitki örneği değerlendirilmiştir. Bunlardan 67 adet gıda, 112 adet yem, 107 adet tıbbi, 25 adet el sanatları, 26 adet yakacak, 19 adet diğer kullanım alanları olmak üzere toplam 356 adet kullanım olduğu görülmüştür. Bu çalışmada etnobotanik önemi olan takson sayısı bakımından en zengin familya Fabaceae olduğu görülmüştür. Etnobotanik kullanım sayısı bakımından en zengin familya ise Rosaceae olarak tespit edilmiştir.

Yukarıda verilen literatür bilgilerinin ışığında, çalışma alanı olarak hem İran-Turan, hem de Akdeniz Fitocoğrafik bölgelerine has bitki türleri barındırması, Karasal ve Akdeniz iklimleri arasında geçiş noktasında yer alması, farklı yükseltilerde yerleşim alanları bulunması gibi nedenlerle bitki çeşitliliğinin farklı olacağı ve dolayısıyla etnobotanik açıdan kullanılan bitkilerin yöresel olarak farklılıklar

gösterebilecek olması sebepleriyle Denizli ilinin Kale, Tavas, Çameli, Beyağaç, Babadağ, Güney, Çivril ve Bozkurt ilçeleri seçilmiştir. Yapılan literatür çalışmaları sonucunda Denizli ilinde yapılmış olan bazı etnobotanik çalışmalara (Gez ve Şimşek, 1999; Çelik vd. 1999; Ertuğ vd. 2004; Vural, 2008) ulaşılmıştır. Bu çalışmalar incelendiğinde bazılarının tek tip bir amaç doğrultusunda, bazılarının ise Denizli'nin diğer ilçelerini içeren çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda araştırma alanında yayılış göstermekte olan etnobotanik özellikli bitki çeşitliliğinin belli bir amaç göstermeksizin detaylı bir şekilde ortaya çıkartılması önem arz etmektedir.

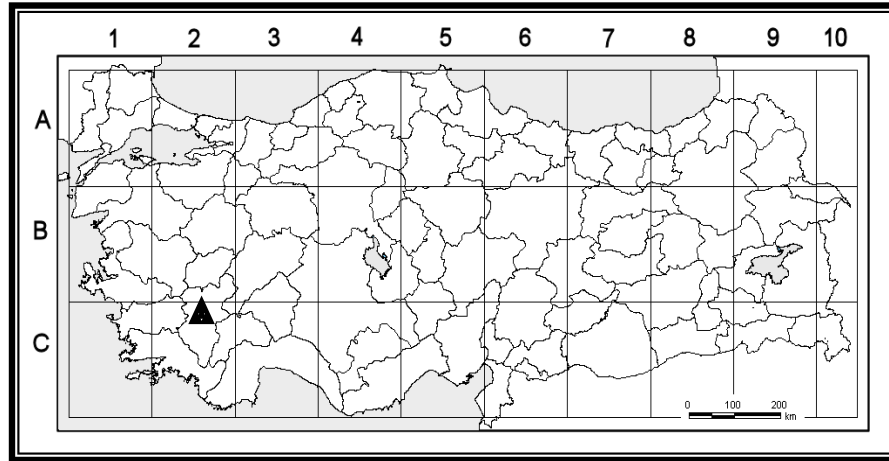
Bu bağlamda tez konusunun seçilme nedenlerini;

1. Yapılan literatür çalışmaları sonucunda Kale, Tavas, Çameli, Beyağaç, Babadağ, Güney, Çivril ve Bozkurt ilçelerini içeren detaylı bir etnobotanik çalışmanın bulunmaması,
2. Daha önce yapılmış olan çalışmaların bazılarının bir amaç doğrultusunda veya az sayıda örnekle yapılmış olması,
3. Etnobotanik kullanımının devam etmesi durumunda varsa ileride neslinin tehlike altına girebileceği türlerin tespiti,
4. Etnobotanik açıdan kullanılan bitkilerin yöresel olarak farklılıklar gösterebileceğinin tespiti,
5. Aynı amaç için kullanılan bitkilerin karşılaştırılması ve aynı bitkilerin farklı amaçlarla kullanılmalarının tespiti,
6. Ekonomik açıdan değeri olan etnobotanik özellikli bitkilerin tespiti,
7. Denizli ilinin İran- Turan ve Akdeniz Fitocoğrafik bölgelerinin geçiş noktasında bulunmasından dolayı bitki çeşitliliğinin fazla olabileceği,
8. Halkın kullandığı etnobotanik özellikleri olan bitkileri yöresel adlarıyla tanımlanması,
9. Kullanılan bitkilerin hangi amaçla kullanıldığını ve hangi şekillerde kullanıldığının belirlenmesi,
10. Denizli ilçelerinde yapılacak etnobotanik çalışma ile yörede bulunan bitkilerin hangi amaçlarla kullanıldığının tespit edilmesi,
11. Halkın bitkilerin etnobotanik kullanımına karşı olan ilgisinin saptanması,
12. Araziden çekilen bitki fotoğraflarının hem tanıtıcı, hem de eğitici dokümanların hazırlanmasında kullanılması,

13. Yörede pek tanınmayan ve değerlendirilmeyen bitkilerin kullanımlarına ilişkin bilgilerin derlenmesi,
14. Elde edilecek verilerin ilgili kurum ve kuruluşlara kaynak oluşturulması şeklinde açıklamak mümkündür.

1.3. Araştırma Alanının Tanıtımı

Denizli ili, Ege Bölgesi'nin güneydoğusunda, Ege-İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri arasında geçit teşkil etmesi sebebiyle önemli bir konumdadır. İl coğrafik konum olarak 37° 12' ve 38° 12' kuzey enlemleri ile 28° 30' ve 29° 30' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Denizli ili sınır itibariyle doğudan Burdur, Isparta, Afyon ve batıdan Aydın, Manisa, kuzeyden Uşak, güneyden ise Muğla illeri ile komşudur (Şekil 1.3).

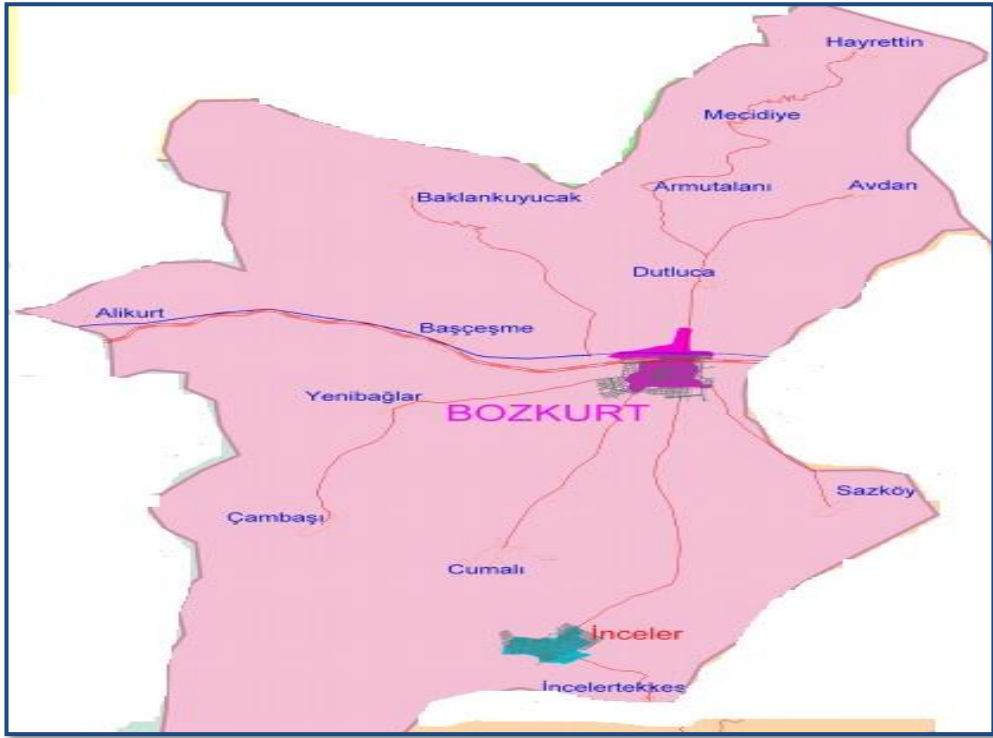

Şekil 1.3: Denizli ilinin konumu (Gürcan, 2014)

Çalışma alanı Denizli ilinin Kale, Tavas, Çameli, Beyağaç, Babadağ, Güney, Çivril ve Bozkurt ilçelerini kapsamakta olup, Grid kareleme sistemine göre B2 ve C2 karelerinde bulunmaktadır. Araştırma alanı içinde yer alan ilçeler hakkındaki genel bilgiler aşağıda sunulmuştur.

1.3.1 Bozkurt

Bozkurt, Denizli ilinin doğusunda kalan bir ilçedir. Bozkurt ilçesinin denizden yüksekliği 866 metre olup, yüz ölçümü ise 400 km²'dir. Bozkurt'un batısında Honaz ilçesi, güneyinde Acıpayam ilçesi ve kuzeyinde ise Baklan ve Çal ilçeleri yer almaktadır. Bozkurt İlçesinde toplam mahalle sayısı 20 olup, 14 adet mahalle köy statüsünden mahalleye çevrilmiştir (Şekil 1.4). Toplam nüfusu 12.788'dir. Bozkurt ilçesinin temel geçim kaynağı tarımdır. İlçede yoğun olarak arpa, buğday, tütün ve kimyon ekimleri yapılmaktadır (Anonim, 2019^b).

Şekil 1.4: Bozkurt ilçe haritası (Anonim, 2019^b).

1.3.2 Kale

Kale, Denizli ilinin güneydoğusunda kalan bir ilçedir. Kale'nin denizden yüksekliği 1045 metre olup, yüz ölçümü ise 533 km²'dir.. Kale'nin doğusunda Tavas ilçesi, Batısında Muğla ili, Güneyinde Beyağaç ilçesi ve Kuzeyinde ise Aydın ilinin Karacasu ve Bozdoğan İlçeleri yer almaktadır(Anonim, 2019^c). Kale ilçesinde toplam mahalle sayısı 32 olup, 25 adet mahalle köy statüsünden mahalleye çevrilmiştir (Şekil

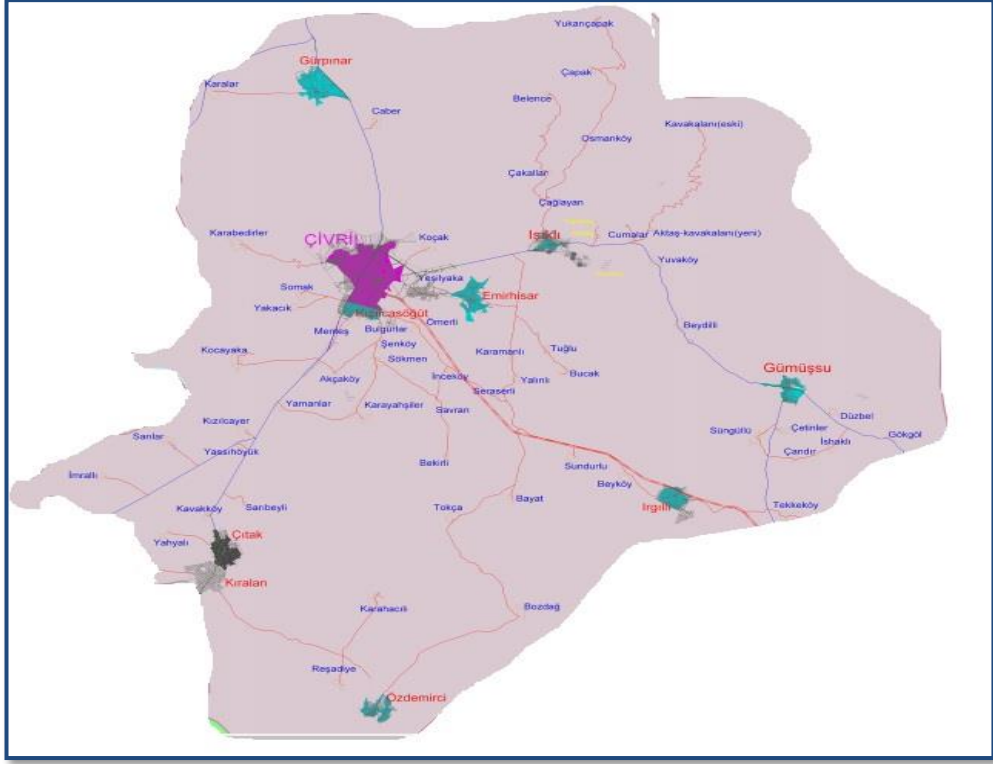
1.5). Toplam nüfusu 20.393'tür. Kale ilçesinin temel geçim kaynağı tarımdır. Başta tütün ekimi olmak üzere meyve ve sebzeçilikte yapılmaktadır (Anonim, 2019ⁱ).

Şekil 1.5: Kale ilçe haritası (Anonim, 2019^c).

1.3.3 Çivril

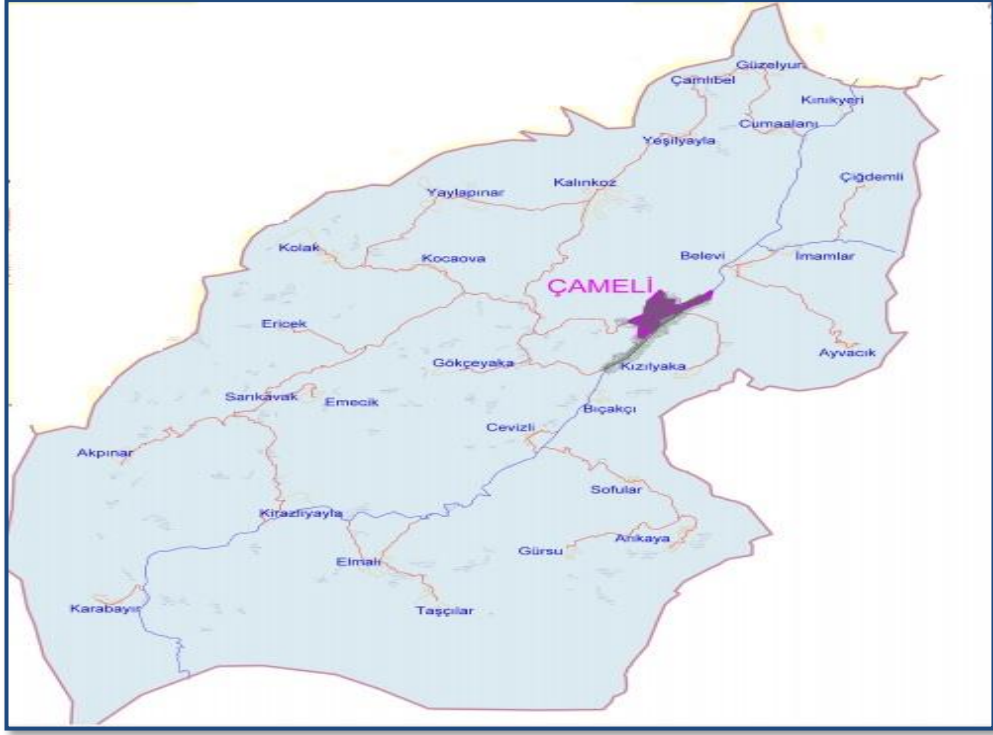
Çivril, Denizli ilinin kuzeydoğusunda kalan bir ilçedir. Çivril'in denizden yüksekliği 840 metre olup, yüz ölçümü ise 1449 km² dir. Çivril'in doğusunda Afyon iline bağlı Sandıklı ve Dinar ilçeleri, batısında Bekeilli, Çal ve Baklan, kuzeyinde Uşak iline ait Sivaslı İlçesi ve güneyinde Afyonkarahisar'a bağlı Dazkırı ilçesi bulunmaktadır(Anonim, 2019^c). Çivril ilçesinde toplam mahalle sayısı 76 olup, 67 adet mahalle köy statüsünden mahalleye çevrilmiştir (Şekil 1.6). Toplam nüfusu 60.429'dur. Çivril ilçesinin temel geçim kaynağı ise tarım ve hayvancılık olup, özellikle tahıl, şeker pancarı, ayçiçeği, üzüm ve elma yetiştirilmektedir (Anonim, 2019^d).

Şekil 1.6: Çivril ilçe haritası (Anonim, 2019^e).

1.3.4 Çameli

Çameli, Denizli ilinin güneyinde bulunan bir ilçedir. Çameli'nin denizden yüksekliği 750 metre olup, yüz ölçümü ise 73 km²'dir. Çameli'nin doğusunda Burdur iline ait Gölhisar ilçesi, batısında Muğla iline ait Köyceğiz ilçesi, kuzeyinde Acıpayam ve güneyinde Muğla iline ait Fethiye ilçesi bulunmaktadır. Çameli ilçesinde toplam mahalle sayısı 32 olup, 29 adet mahalle köy statüsünden mahalleye çevrilmiştir (Şekil 1.7). Toplam nüfusu 18.256'dır. Çameli ilçesinin temel geçim kaynağı ise tarım olup; özellikle ceviz ve fasulye yetiştirilmektedir (Anonim, 2019^h).

Şekil 1.7: Çameli ilçe haritası (Anonim, (2019^h)).

1.3.5 Tavas

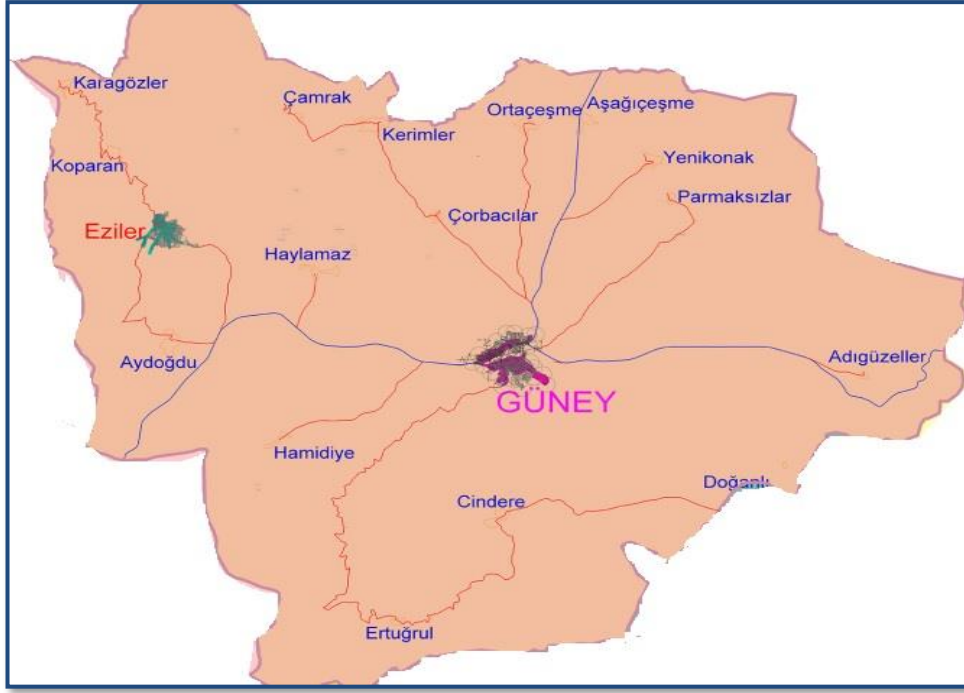
Tavas, Denizli ilinin güney batısında bulunan bir ilçedir. Tavas'ın denizden yüksekliği 950 metre olup, yüz ölçümü ise 1691 km²'dir. Tavas'ın doğusunda Acıpayam ilçesi, batısında Aydın iline ait Karacasu ilçesi, güneyinde Kale ilçesi, batısında Babadağ ilçesi, kuzeyinde ise Denizli il merkezi bulunmaktadır (Anonim, 2019^j). Tavas ilçesinde toplam mahalle sayısı 50 olup, 46 adet mahalle köy statüsünden mahalleye çevrilmiştir (Şekil 1.8). Toplam nüfusu 43.845'tir. Tavas ilçesinin temel geçim kaynakları ise tarım, tekstil ve dokumadır (Anonim, 2019^m).

Şekil 1.8: Tavas ilçe haritası (Anonim, 2019¹).

1.3.6 Güney

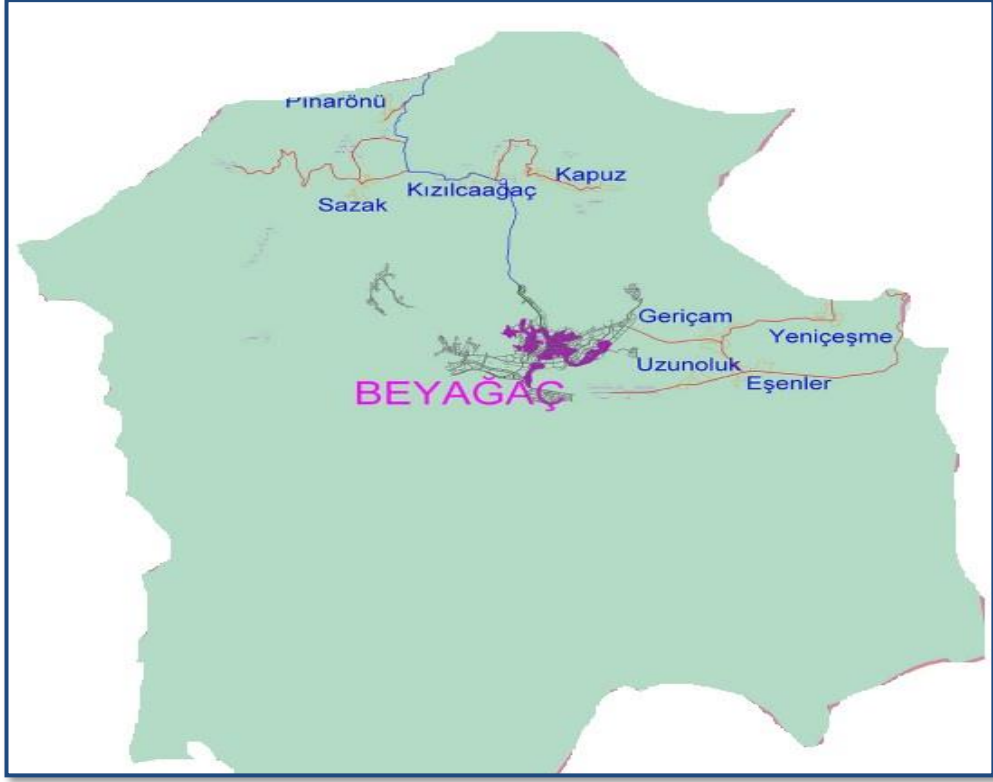
Güney, Denizli ilinin kuzeyinde bulunan bir ilçedir. Güney ilçesinin denizden yüksekliği 830 metre olup, yüz ölçümü ise 534 km²'dir. Güney'in doğusunda Çal ilçesi, batısında Buldan ilçesi, kuzeyinde ise Uşak iline ait Eşme ilçesi bulunmaktadır. Güney İlçesinde toplam mahalle sayısı 24 olup, 19 adet mahalle köy statüsünden mahalleye çevrilmiştir (Şekil 1.9). Toplam nüfusu 9.975'tir. Güney ilçesinin temel geçim kaynağı tarım olup, özellikle kekik ve üzüm yetiştirilmektedir (Anonim ,2019⁶).

Şekil 1.9: Güney ilçe haritası (Anonim, 2019⁸).

1.3.7 Beyağaç

Beyağaç, Denizli ilinin güneyinde bulunan bir ilçedir. Beyağaç'ın denizden yüksekliği 650 metre olup, yüz ölçümü ise 436 km²'dir. Beyağaç'ı doğusunda Acıpayam ve Çameli ilçeleri, batısında Kale ilçesi, kuzeyinde Tavas ilçesi ve güneyinde Muğla iline ait Köyceğiz ilçesi bulunmaktadır. Beyağaç ilçesinde toplam mahalle sayısı 15 olup, 8 adet mahalle köy statüsünden mahalleye çevrilmiştir (Şekil 1.10). Toplam nüfusu 6.903'tür. Beyağaç ilçesinin temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Özellikle tarımsal anlamda tütün ekimi öncelikli olup, bunun dışında ilçede arpa, buğday, mısır ve karpuz yetiştirilmektedir (Anonim, 2019⁸).

Şekil 1.10: Beyağaç ilçe haritası (Anonim, 2017°)

1.3.8 Babadağ

Babadağ, Denizli ilinin batısında bulunan bir ilçedir. Babadağ'ın denizden yüksekliği 854 metre olup, yüz ölçümü ise 172 km² dir. Babadağ doğusunda Denizli İli, batısında Aydın İline ait Karacasu İlçesi, Kuzeyinde Sarayköy İlçesi, Güneyinde ise Tavas İlçesi ve Babadağ sırtları ile çevrenlenmektedir (Anonim, 2019^k). Babadağ ilçesinde toplam mahalle sayısı 12 olup, 9 adet mahalle köy statüsünden mahallesi çevrilmiştir (Şekil 1.11). Toplam nüfusu 6.522'dir. Babadağ ilçesinin temel geçim kaynağı tekstildir (Anonim, 2019^l).

Şekil 1.11: Babadağ ilçe haritası (Anonim, (2017°))

2. YÖNTEM

Çalışma materyalini, 2016–2019 yılları arasında Denizli iline bağlı Tavas, Kale, Beyağaç, Çameli, Babadağ, Güney, Çivril, Bozkurt ilçelerinde bulunan köy ve kasaba niteliği taşıyan mahallelerden, gerek literatür çalışmaları, gerek arazi çalışmaları, gerekse yöre halkı ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda tespit edilen etnobotanik kullanımı olan bitki örnekleri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında yer alan ilçelerde bulunan köy ve kasaba niteliği taşıyan mahalleler Tablo 2.1’de sunulmuştur.

Tablo 2.1: Araştırma kapsamında yer alan ilçelerde bulunan köy ve kasaba niteliği taşıyan mahalleler

BABADAĞ	ÇİVRİL	BOZKURT	KALE
Mollaahmet	Gökgöl	Sazköy	Karaköy
Ahıllı	Gümüşsu	Cumalı	Adamharmanı
	Kavakköy	İnceler	Narlı
	Yahyalı		Kırköy
			Çamlarca
BEYAĞAÇ	GÜNEY	ÇAMELİ	GÖLBAŞI
Hürriyet	Cindere	Kınıkyeri	Gülbağlık
Yeniçeşme	Çorbacılar	İmamlar	Doğanköy
Kapuz	Yenikonak	Ayvacic	Yeniköy
Sazak	Eziler	Kalınkoz	Yenidere
		Kolak	İnceğiz
			Karakaya
		TAVAS	MUSLUGÜME
		Akyar	Ortaköy
		Dereağzı	Künar
		Çalıköy	Çakırbağ
		Garıpköy	Belenköy
		Kızılca	Esenkaya
		Kızılcabölük	Kayabaşı
		Gökçeler	Gökçeören
		Ovacık	Köprübaşı
		Ebecik	Ortatepe
		Pınarlar	Demirciler
		Yorga	Alanyurt
		Yahşiler	Özlüce
		Yukarıboğaz	Karayayla
			Koçarboğazı
			Habipler

Şekil 2.12: Yöre halkı ile yapılan görüşmeler

Söz konusu alanda 8 ilçeye bağlı 63 yerleşim yerine farklı zamanlarda ziyaretlerde bulunulmuştur. Bu ziyaretlerde yaşlı genç, çoban, ev hanımı, ocak (köy yerleşimlerinde tedavi için başvuru alan kişiler), çocuk gibi farklı gruplarla özellikle iletişime geçilmiştir. Her bir görüşme esnasında bir kişi yerine daha çok kişinin katıldığı görüşmeler tercih edilmiştir (Şekil 2.12). Öğrenilen bilgiler aynı veya yakın yerleşim alanlarında tekrar sorgulanarak teyit edilmesi sağlanmıştır (Şekil 2.13).

Şekil 2.13: Toplanan bitkilerin teyit edilmesi

Yapılan görüşmelerde bölgede yaşıyan halka çeşitli sorular sorularak bilgiler edinilmiştir. Görüşmeler sırasında yöre halkına sorulan standart sorular aşağıda verilmiştir.

1. Burada toplayıp kullandığımız bitkiler hakkında bilgi verebilir misiniz?
2. Şifa (Derman) için kullandığımız bitkiler (otlar) hangileridir?
3. Herhangi bir böcek, sürüngen gibi hayvan sokmalarına karşı kullanılan bitkiler var mı?
4. Burada yetişen bitkileri hangi amaçla ve nasıl kullanıyorsunuz?
5. Yemeğini, salatasını yaptığınız veya çiğ olarak tükettiğiniz bitkiler nelerdir? Yemekler ve salatalar nasıl hazırlanır?
6. Çayını yaptığımız bitkiler hangileridir? Bu çaylar herhangi bir hastalığa karşı kullanılıyor mu?
7. Bu yörede yetişen bitkilerden hangileri baharat olarak kullanılıyor?
8. Yakacak olarak kullandığımız bitkiler nelerdir?
9. İnanç/ Nazar gibi şeyler için kullanılan bitkiler nelerdir?
10. Hayvanlarınıza yem olarak verdiğiniz bitkiler nelerdir?
11. Kumaş / Halı boyamada kullanıldığını bildiğiniz bitkiler var mı?
12. Ahşap el ürünü malzeme yapan var mı? Ağaç ve bitkilerden hangi malzemeler yapılır?
13. Farklı amaçlarda kullandığımız bitkiler hangileridir?(Örneğin; süpürge yapımında, çatı yapımında, oyuncak yapımında vb.)

14. Bu bitkilerin bu çevrede kullanılan başka isimleri var mı?

Bunlar ve bunlara benzeyen sorular sorularak araştırma yapılan alanda bulunan, toplanan ve kullanımı olan bitkilerin neler olduğu, bu bitkilere yörede hangi isimler verildiği, bitkinin kullanım amacı ve şekli gibi bilgiler öğrenilerek notlar alınmıştır. Bu bilgiler ışığında çalışmada yöre halkının kullandığı bitkiler şu şekilde gruplandırılmıştır;

1. Boya: Halı/ Kumaş boyamada kullanılan bitkiler
2. Gıda: Beslenmede kullanılan bitkiler
3. Hayvan yemi: Yem olarak kullanılan bitkiler
4. İnanç: Herhangi bir inancın parçası (nazar, cenaze vb.) olarak kullanılan bitkiler
5. Malzeme: El sanatlarında (kaşık, vazo, süpürge, hamur tahtası vb.) kullanılan bitkiler
6. Süs: Özellikler ev bahçelerine, saksılara çiçekleri ve kokusu için dikilen bitkiler
7. Tıbbi: Halk tıbbında kullanılan bitkiler
8. Yakacak: Isınmada kullanılan bitkiler
9. Diğer (oyun vb.) alanlarda kullanılan bitkiler

Çalışma alanı içinde yayılış gösteren ve çeşitli amaçlarla tüketilen yabancı bitkiler araştırma materyalini oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle ilçe ve köy halkıyla yapılan görüşmelerde, yabancı bitkilerin kullanıldığı yerler, kullanım amaçları ve şekilleri belirlenmiştir. Yöre halkı tarafından yöresel isimleri kayıt altına alınan bitkiler çiçeklenme döneminde toplanmıştır (Şekil 2.14).

Şekil 2.14: Arazide bitki örneklerinin toplanması

Bununla beraber bitki örneklerinin kesin lokalitelerinin belirlenmesi için GPS (Global Positioning System) kullanılmıştır. Böylelikle, bitkinin yayılış gösterdiği alanın enlem, boylam ve yükseklik dahil olmak üzere detaylı coğrafik bilgileri kayıt altına alınmıştır.

Arazi çalışmaları yapılırken her familya için dikkat edilmesi gereken hususlar ve mutlaka alınması gereken kısımlar göz önünde tutularak bitki örnekleri toplanmış ve fotoğraflanmıştır. Araziden örnekler toplanırken örneklerin teşhisinde kolaylık sağlayacak özellikleri arazi defterine not edilmiştir. Bitkiler araziden toplanırken otsu örnekler için çelik zıpkın, çalı ve odunsu örnekler için ise bağ makası kullanılmıştır. Bazı bitki taksonları yumru, soğan veya rizoma sahip oldukları için, özellikle bu kısımlar zıpkın yardımıyla dikkatlice çıkarılarak uygun şekilde preslenmişlerdir. Presleme işleminde tahtadan yapılmış presler kullanılarak bitkilerin kururken kırılma ve bozulmasının önüne geçilmiştir. Preslenen bitki örneklerine tarafımızca numara verilmek suretiyle kayda geçirilmiştir ve kurumaya bırakılmıştır. Kuruma işlemi gerçekleşinceye kadar başlangıçta her gün, daha sonraları gün aşırı olmak üzere preslerin içindeki bitkilerin arasında bulunan kurutma kağıtları değiştirilmiştir.

Araziden toplanarak herbaryum kurallarına göre kurutulan bitki türlerinin teşhis edilmesinde öncelikle Türkiye Florası'ndan (Davis, 1965-1985; Davis ve diğ., 1988; Güner ve diğ., 2000), daha sonra da ilgili kaynaklardan (Çetin ve diğ., 2012; Deniz, 2008; Elçi, 2006; Güner ve diğ., 2012; Kayabaşı Poyraz, 2011; Oral, 2007; Satıl, 2008; Tütenocaklı, 2002) yararlanılmıştır. Teşhisleri tamamlanan örneklerin Latince isimleri ile birlikte yerel adları verilerek, araştırma alanı içerisinde bulunduğu mahallelere değinilerek, Türkiye Bitki Listesi'ndeki isimleri ile birlikte etnobotanik kullanım amaçları ve etnobotanik özellikleri belirtilmiştir. Teşhisi yapılan örnekler kayda geçirilmek suretiyle Pamukkale Üniversitesi Herbaryumun (PAMUH)' da muhafaza edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1 ACANTHACEAE (AYİPENÇESİGİLLER)

3.1.1 *Acanthus spinosus* L.

Türkçe Adı: Sivri Ayıpençesi

Yöresel Adı: Kara diken

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Künar (Kale)
- Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Kalınkoz, Ayvacık (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, İnanç

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Börek iç malzemesine konulur.
2. Taze iken yenir.
3. Kavrma şeklinde yemek yapılır.

Tıbbi: Astıma iyi gelir.

İnanç: Mahalle çeşmelerinden su toplanır, kara dikenin kökü bu suda kaynatılır. Halk arasında “Çarşamba suyu” denilen bu su; şeytana karşı yıkanmak için kullanılır.

3.2 ALTINGIACEAE (GÜNLÜKAĞACIGİLLER)

3.2.1 Liquidambar orientalis Mill.

Türkçe Adı: Günlük Ağacı

Yöresel Adı: Günlük Ağacı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Pınarlar (Tavas)
- Gökçeören (Kale)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Ağaçtan elde edilen ve “akma” denilen özütü yenir.

Tıbbi: Ülser ve yaraların kapanması için kullanılır.

3.3 AMARANTHACEAE (HOROZİBİĞİGİLLER)

3.3.1 Beta vulgaris L. var. vulgaris

Türkçe Adı: Yaban Pancarı

Yöresel Adı: Pazı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çakırbağ, İnceğiz, Ortaköy (Kale)
- İnceler (Bozkurt)
- Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda, Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Kavurma ve sarma şeklinde yemeği yapılır.
2. “Bükme” denilen börek yapımında iç malzemesi olarak kullanılır (Şekil 3.15).
3. Gövdesi haşlanıp tatlı olarak yenir.
4. Yabani olan pancardan turşu yapılır.

Hayvan Yemi: Gövde kabuklarından küspe olarak bilinen hayvan yemi yapılır.

Şekil 3.15: Bükme yapılışı

3.3.2 *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *microphyllum* Boenn.

Türkçe Adı: Ak Sirken

Yöresel Adı: Ak Sirken

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kızılca (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Bitkinin toprak üstü kısımları çiğ olarak tüketilmektedir.

3.3.3 *Chenopodium ambrosioides* L.

Türkçe Adı: Sirken

Yöresel Adı: Sirken Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Pınarlar (Tavas)
- Hürriyet, Sazak (Beyağaç)
- Kolak, Kalınkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Gökgöl, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Yoğurtla karıştırılmak suretiyle salatası yapılır.
2. Bitkinin toprak üstü kısımları çiğ olarak tüketilmektedir.
3. “Bükme” denilen börek yapımında iç malzemesi olarak kullanılır.

Hayvan Yemi: Hayvanlara yem olarak verilir.

3.4 AMARYLLIDACEAE (NERGİSGİLLER)

3.4.1 *Allium cepa* L.

Türkçe Adı: Soğan

Yöresel Adı: Soğan

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Cindere (Güney)
- Pınarlar, Yorga (Tavas)
- Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Boya, Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Boya: Soğanın dış kabuğundan sarı renk elde edilir.

Gıda: Taze ve pişirmek suretiyle yenilmektedir.

Tıbbi:

1. İltihap söktürücü olarak kullanılır.
2. Gribal enfeksiyonlarda ocakta közlenerek tüketilir.
3. İncinme ve burkulmalarda kullanılır.
4. Arı sokması ve vücuda batan dikenlerin çıkartılması için ilgili bölgelere sarılır.

3.4.2 *Allium porrum* Don.

Türkçe Adı: Pırasa

Yöresel Adı: Pırasa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kızılca (Tavas)
- Gümüşsu (Çivril)
- İnceler (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Gıda**Kullanım Şekli:** Yemeği yapılır.**3.4.3 Allium sativum L.****Türkçe Adı:** Sarımsak**Yöresel Adı:** Samsak, Sarımsak, Sarımsak**Endemizm Durumu:** Endemik değil**Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:**

- İnceler (Bozkurt)
- Pınarlar, Kızılcabölük (Tavas)

Kullanım Amacı: İnanç, Tıbbi**Kullanım Şekli:****İnanç:** Nazardan korunması için gelinlere, evlere takılır.**Tıbbi:**

1. Zeytinyağı ve limonla 15 gün bekletilir, kireçlemeye karşı kullanılır.
2. Yüksek tansiyonu düşürmede yumru çiğ olarak tüketilir.
3. Akrep sokmalarında zehir alıcı olarak yaralı bölgeye uygulanır.

3.4.4 *Galanthus gracilis* Ćelak.

Türkçe Adı: İnce Kardelen

Yöresel Adı: Kardelen

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

– Hürriyet (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Süs

Kullanım Şekli:

Süs: Bahçelere süs bitkisi olarak dikilir (Şekil 3.16).

Şekil 3.16: *Galanthus gracilis*

3.5 ANACARDIACEAE (SAKIZAĞACIGİLLER)

3.5.1 *Cotinus coggygria* Scop.

Türkçe Adı: Boyacı Sumağı

Yöresel Adı: Sarıcaylık

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Sazak (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme: Ağacı oyularak günlük yaşamda kullanılan malzemeler yapılır (Şekil 3.17).

Şekil 3.17: *Cotinus coggygia*'dan yapılmış kapı perdesi

3.5.2 Pistacia palaestina Boiss.

Türkçe Adı: Menengiç

Yöresel Adı: Menengiç, Mellengeç, Çıtrak, Bediren

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gölbaşı, Gülbağlık, Narlı, Ortatepe (Kale)
- Garipköy (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak (Beyağaç)

- orbacılar (Güney)
- İnceler, Cumalı (Bozkurt)
- Molla Ahmetler, Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Malzeme, Tıbbi, Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Tohumu kahve yapılarak içilir.
2. Meyveleri yenir.
3. Gövde dalları üzerinden damlayan özütü alınarak sakızı yapılır.
4. Ağacın “teyek” denilen yeni çıkmış yaprak sürgünlerinden kavurma şeklinde yemek yapılır. Teyekler salata yapılarak da tüketilir.

Hayvan Yemi: Ağacın yapraklarını hayvan yemi olarak kullanılır.

İnanç: Nazara karşı ağacından oyularak nazarlık yapılır (Şekil 3.18).

Malzeme: Bahçe kenarlarına çit yapımında kullanılır. Ayrıca kerestesinden ev yapımında yararlanır.

Tıbbi:

1. Yaprakları kaynatılıp, romatizma için içilir.
2. Yapağı mideyi rahatlatmak amacıyla çiğ, salata vb. şekillerde yenir.

Şekil 3.18: *Pistacia palaestina*'ya ait teyekler, bediren ve ağacından yapılmış nazarlık

3.5.3 *Rhus coriaria* L.

Türkçe Adı: Sumak

Yöresel Adı: Somak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Eziler (Güney)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. “Üzümlü” denilen meyvelerinden turşu yapılır.
2. Meyveleri öğütülerek baharat olarak kullanılır.

3.6 APIACEAE (MAYDANOZGİLLER)

3.6.1 Anethum graveolens L.

Türkçe Adı: Dereotu

Yöresel Adı: Dereotu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çamlarca, Habipler (Kale)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Taze iken çiğ olarak tüketilir.
2. Bitkinin yaprakları yemeklere tat vermek amacıyla konur.
3. Bitkinin yaprakları salatalara tat vermek amacıyla konur.

3.6.2 Ammi visnaga L.

Türkçe Adı: Hiltan

Yöresel Adı: Diş otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme: Kurumuş çiçek sapları kürdan olarak kullanılır.

3.6.3 *Echinophora tenuifolia* L. subsp. *sibthorpiana* (Guss.) Tutin

Türkçe Adı: Sarıçördük

Yöresel Adı: Tarhana Otu, Çörtük Otu, Çöğürtlük, Çöğündürük

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kızılca, Yukarıboğaz, Çalıköy (Tavas)
- Yenikonak, Cindere (Güney)
- İnceler (Bozkurt)
- Gümüşsu, Kavakköy, Yahyalı, Gökgöl (Çivril)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Tarhana yapılırken baharat amaçlı konulur (Şekil 3.19).
2. Turşu kurarken üstüne konulur, kokusu güzel olur.
3. Çiğ olarak soyularak kökü yenir.

Şekil 3.19: *Echinophora tenuifolia*

3.6.4 *Foeniculum vulgare* Mill.

Türkçe Adı: Rezene

Yöresel Adı: Sıra Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Derağzı, Yorga (Tavas)
- Kolak, Kalinkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. İnce yapraklıdır, baharat olarak kullanılır.
2. Yumurta ile birlikte pişirilerek yemeği yapılır.

Tıbbi: Yaprığı lapa yapılarak mayasıla sürülür. Mayasıla karşı yapraklar suda kaynatılır ve çıkan buhar tutulur.

3.6.5 *Opoponax hispidus* (Friv) Griseb.

Türkçe Adı: Kaymacık

Yöresel Adı: Sarı Ot

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- İnceğiz (Kale)
- Kapuz (Beyağaç),
- Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Kavrulmuş yemeği yapılır.

3.6.6 *Petroselinum crispum* (Mill.) A. W. Hill.

Türkçe Adı: Maydanoz

Yöresel Adı: Maydanoz

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Dereağzı, Pınarlar, Kızılca (Tavas)
- Eziler, Cindere (Güney)
- Ahıllı, Mollaahmet (Babadağ)
- Cumalı, İnceler (Bozkurt)
- Gökgöl (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Yemeklere lezzet vermek için kullanılır.

3.6.7 Pimpinella anisum L.

Türkçe Adı: Anason

Yöresel Adı: Anason

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Süt arttırıcı olduğu için anneler tarafından demlenilerek çayı içilir,
2. Bebeklerde karın ağrısını ve sancısını gidermek için çayı içilir.

3.7 APOCYNACEAE (ZAKKUMGİLLER)

3.7.1 Nerium oleander L.

Türkçe Adı: Zakkum

Yöresel Adı: Zakkum, Ayingeç, Deliovaşlık

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık, Köprübaşı, Narlı, Ortatepe (Kale)
- Cindere (Güney)

Kullanım Amacı: Süs, Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme: Gövdeden alınan parça ateşte tutulur, düzeltilerek yufka açmak için oklava yapımında kullanılır.

Süs: Çiçeği güzel olduğu için bahçelere peyzaj amaçlı dikilir.

3.8 ARACEAE (YILANYASTIĞIGİLLER)

3.8.1 *Dracunculus vulgaris* Schott

Türkçe Adı: Yılan Bıçağı

Yöresel Adı: Yılan Burçağı, Yılan Mancarı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Esenkaya, Kırköy (Kale)
- Gökçeler, Kolak, Kalınkoz, Ayvacık (Çameli)
- Eziler (Güney)
- Gümüştü (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Kökü salata olarak yenir.

Tıbbi:

1. Tohumunu basura iyi geldiği için kaynatılıp yenir.
2. Yılan ve kuyruklu (akrep) sokmasında zehirin ilerlemesini durdurur.
3. Karın ağrısına dıştan hamur şekline getirilerek sarılır.

3.9 ASPARAGACEAE (KUŞKONMAZGİLLER)

3.9.1 *Asparagus acutifolius* L.

Türkçe Adı: Tilkişen

Yöresel Adı: Kuşkonmaz, Tedirgen

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık, İnceğiz, Kırköy, Künar, Narlı (Kale)
- Yahşiler (Tavas)
- Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Bitkinin toprak üstü kısımları taze iken çiğ yenir.
2. Bitkinin çayı yapılarak içilir.
3. Bitkinin toprak üstü kısımları yemeği yapılır.

3.9.2 *Muscari comosum* (L.) Mill.

Türkçe Adı: Morbaş

Yöresel Adı: Sümbül, Dağ Sümbülü

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kırköy, Köprübaşı (Kale)
- Çalıköy, Dereağzı, Ovacık, Yorga (Tavas)

- Hürriyet, Sazak, Yeniçeşme (Yeniçeşme)
- Kınıkyeri (Çameli)

Kullanım Amacı: Süs.

Kullanım Şekli:

Süs: Bahçelere çiçek olsun diye dikilir (Şekil 3.20).

Şekil 3.20: *Muscari comosum*

3.9.3 *Ruscus aculeatus* L.

Türkçe Adı: Tavşanmemesi

Yöresel Adı: Tavşan Taşağı, Tavşan Topu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Muslugüme (Kale)
- Dereağzı, Garipköy, Pınarlar, Yorga, Yukarıboğaz (Tavas)
- Kolak (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyveleri yenir.
2. Kökündeki “topan” denilen yumru yenir.

3.10 ASTERACEAE (PAPATYAGİLLER)

3.10.1 Artemisia annua L.

Türkçe Adı: Kabe Süpürgesi

Yöresel Adı: Kafire, Kefere

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Ovacık, Pınarlar (Tavas)
- Sazak (Beyağaç)
- Kolak, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Yenikonak, Eziler, Cindere (Güney)
- İnceler, Cumalı (Bozkurt)
- Kavakköy, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, İnanç, Süs

Kullanım Şekli:

Gıda: Bitkinin toprak üstü organları kurutularak, çayı yapıp içilir.

Tıbbi: Ağrıları ve şişkinliği geçirmek için içilir.

İnanç: Kokuludur, ölülerin üstüne ekilir.

Süs: Süs bitkisi olarak bahçelere dikilir.

3.10.2 *Centaurea solstitialis* L. subsp. *solstitialis*

Türke Adı: Çakırdikeni

Yöresel Adı: Süpürge Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Eziler, Yenikonak (Güney)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme: Toprak üstünden kesilip, bağlanarak harman yeri ve sokak süpürgesi yapılır.

3.10.3 *Chondrilla juncea* L.

Türkçe Adı: Karakavuk

Yöresel Adı: Karakavuk, Sakızlık

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gölbaşı, Ortatepe, Özlüce (Kale)
- Kızılca, Pınarlar (Tavas)
- Hürriyet, Sazak (Beyağaç)
- Eziler, Cindere (Güney)
- İnceler, Cumalı (Bozkurt)
- Gökgöl, Kavakköy, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Hayvan Yemi, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Bitkinin toprak üstü organları çiğ olarak tüketilir.
2. Bitki olgunlaştığında kökünden sakız yapılır.
3. Bitkinin toprak üstü organlarından taze iken salatası, yemeği ve böreği yapılır.

Hayvan Yemi: Hayvanlara yem olarak verilir.

Malzeme: Bitkinin olgun gövde dalları kışlık olarak nar ve domates gibi yiyeceklerin asılarak saklanması için yerine kullanılır.

3.10.4 *Cota altissima* (L.) J.Gay

Türkçe Adı: Köpek Papatyası

Yöresel Adı: Bubeşçe, Bobeşçe, Papatya

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gölbaşı, Gülbağlık, Karaköy, Künar, Özlüce (Kale)
- Akyar, Garipköy, Gökçeler, Kızılcıca, Ovacık, Kızılcabölük (Tavas)
- Cindere, Yenikonak, Eziler (Güney)
- Cumalı (Bozkurt)
- Gümüşsu, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Tıbbi, Gıda, Malzeme, Boya

Kullanım Şekli:

Boya: Çiçeklerinden kaynatılarak sarı renk elde edilir.

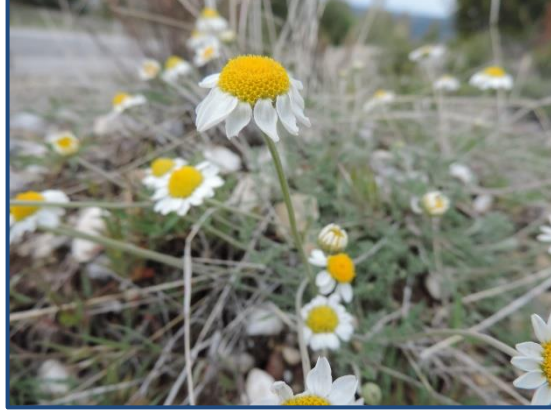
Gıda: Çiçekleri kurutulduktan sonra çayı yapılarak içilir.

Tıbbi:

1. Çiçekleri kurutulup, kaynatılarak içilir. Bu çay mideye, öksürüğe, karın ağrısına, şeker hastalığına, soğuk algınlığına ve kabızlığa iyi gelir.

2. Saçların daha parlak ve güzel kokması için çiçekleri su içerisine konularak, saçlar yıkanır (Şekil 3.21).

Malzeme: Kızların saçlarına takması için taç yapılır.

Şekil 3.21: *Cota altissima*

3.10.5 *Helianthus tuberosus* L.

Türkçe Adı: Yerelması

Yöresel Adı: Yerelması, Tavuk Bacağı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gökçeören, Habipler, Künar (Kale)
- Çalıköy, Dereağzı, Garipköy, Yorga (Tavas)
- Hürriyet (Beyağaç)
- Yenikonak (Güney)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Kökünde bulunan yumrusu çiğ olarak tüketilir.

3.10.6 *Helichrysum orientale* (L.) Gaertn.

Türkçe Adı: Sarısolmaz

Yöresel Adı: Altın Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık, Ortaköy (Kale)
- Gökçeler (Tavas)
- Sazak (Beyağaç)
- Kolak, Kalınkoz, Ayvacık (Çameli)

Kullanım Amacı: Tıbbi, İnanç, Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Çiçekleri kurutulduktan sonra kaynatılarak çayı içilir.

Tıbbi:

1. Çayı yapılarak böbrek taşlarına karşı içilir.
2. Mide yanmasına karşı çayı içilir.
3. Kurutulmuş çiçekleri açık yaraların iyileşmesi için kullanılır.

İnanç: Kefene konulur.

3.10.7 *Lactuca muralis* (L.) Gaertn.

Türkçe Adı: Divar Marulu

Yöresel Adı: Dağ Marulu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Dereağzı (Tavas).

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Bitkinin yaprakları taze iken yenir.

3.10.8 *Lactuca serriola* L.

Türkçe Adı: Eşek Helvası

Yöresel Adı: Keklik Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- İnceğiz (Kale)
- Çalıköy, Dereağzı, Ovacık (Tavas)
- Kapuz, Yeniçeşme (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Bitkinin yaprakları taze iken çiğ olarak tüketilir.
2. Kavurma şeklinde yemeği yapılır.
3. Börelere iç malzemesi olarak kullanılır.

3.10.9 *Onopordum illyricum* L.

Türkçe Adı: Dolma Kenkeri

Yöresel Adı: Kenker, Kengel, Kenger, Tenker Dikeni, Kahve Dikeni

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Esenkaya, Gülbağlık, Karakaya, Künar, Ortatepe, Özlüce (Kale)
- Çalıköy, Yahşiler, Yukarıboğaz (Tavas)
- Kalınkoz, Ayvacık (Çameli)
- Eziler, Cindere (Güney)
- Gümüşsu, Kavakköy, Yahyalı (Çivril)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Gövdesi soyularak yenir.
2. Çiçek altında bulunan yumru gibi olan kısmı dışı soyularak yenir.
3. Tohumu kavurularak kahve yapılır

Tıbbi: Dışı soyularak yenir, mide taşını öldürür.

3.10.10 Scolymus hispanicus L. subsp. hispanicus

Türkçe Adı: Şevketi Bostan

Yöresel Adı: Şevketi Bostan

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Garipköy (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Kökünden yemek yapılır.

3.10.11 Scorzonera cana (C.A. Mey.) Griseb. var. cana

Türkçe Adı: Teke Sakalı

Yöresel Adı: Teke Sakalı, Keçi Sakalı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Muslugüme (Kale)
- Garipköy, Yahşiler, Yukarıboğaz (Tavas)
- Kolak, Kalınkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Bitkinin yaprakları taze iken yenir.
2. Kavurma şeklinde yemeği yapılır (Şekil 3.22).
3. Börelere iç malzemesi olarak konur.

Şekil 3.22: Ot kavurması yemeği

3.10.12 *Sonchus oleraceus* L.

Türkçe Adı: Kuzu Gevreği

Yöresel Adı: Eşek Helvası

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kızılca (Tavas)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi: Hayvanların sütünü arttırdığı için hayvanlara yedirilir.

3.10.13 *Tragopogon latifolius* Boiss. var. *latifolius*

Türkçe Adı: Iskink

Yöresel Adı: Gelin yumağı, Yemlik

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Muslugüme (Kale)
- Çalıköy, Dereağzı, Garipköy, Kızılca, Pınarlar, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Kolak, Kalinkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Cumalı (Bozkurt)
- Gökgöl, Kavakköy, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Bitkinin yaprakları taze iken yenir.
2. Kavrularak yemek yapılır.
3. Börekler için malzemesi olarak konur.

3.11 BERBERIDACEAE (KARAMUKGİLLER)

3.11.1 Berberis crataegina DC.

Türkçe Adı: Karamuk

Yöresel Adı: Karamık, Karamak, Gıramıt, Karamuk, Garmak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Özlüce (Kale)
- Kolak, Kalınkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Yorga, Kızılcabölük, Pınarlar, Ovacık (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda, Boya, Tıbbi, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvesi ve yaprağı yenir.
2. Üzümü denilen meyvesinden reçel yapılır.

Boya:

1. Kökünden sarı boya elde edilir.
2. Çocuklar meyvelerini boya olarak kullanırlar.

Tıbbi: Kökü şeker hastalığına karşı emilir.

Malzeme: Çiçeklenmesinden sonra süpürge yapılır.

3.11.2 *Leontice leontopetalum* L.

Türkçe Adı: Kırbaş

Yöresel Adı: Ovatopu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

– Yorga, (Tavas)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Patates gibidir. Bağırsak hastalıklarına, hazımsızlığa iyi gelir. Kansere karşıda kullanılıyor.

3.12 BETULACEAE (HUŞGİLLER)

3.12.1 *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn. subsp. *glutinosa*

Türkçe Adı: Kızılağaç

Yöresel Adı: Boya Ağacı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

– Köprübaşı (Kale)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Yaprağını taş düşürmek için demlenerek içilmektedir.

3.13 BORAGINACEAE (HODANGİLLER)

3.13.1 *Alkanna tubulosa* Boiss.

Türkçe Adı: Ege Havacıvası

Yöresel Adı: Boya Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Künar (Kale)
- Cindere (Güney)
- Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi, Boya, İnanç, Oyun.

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi: Bitkinin toprak üstü organları hayvanlara verilir.

Boya: Köklerinden sarı, turuncu, kırmızı ve kahverengi renk elde edilir. Bu renkler kumaş boyamada kullanılır.

İnanç: Çocuk tuzlamada tuzlama suyunun içerisine koyulur.

Oyun: Çocuklar yumurtaları boyayarak oyun oynarlar (Şekil 3.23).

Şekil 3.23: *Alkanna tubulosa*

3.13.2 *Anchusa azurea* Mill. var. *azurea*

Türkçe Adı: Sığır Dili

Yöresel Adı: Sığır Dili

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Dereağzı (Tavas)
- Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Bitkinin toprak üstü kısımları tazeyken yenir.

3.13.3 *Onosma taurica* Wild. var. *taurica*

Türkçe Adı: Emzik Otu

Yöresel Adı: Tülü Ot

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- İnceğiz (Kale)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Çiçeklerinden bal emilir.

3.14 BRASSICACEAE (TURPGİLLER)

3.14.1 *Brassica rapa* L.

Türkçe Adı: Şalgam

Yöresel Adı: Şalgam

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Köprübaşı (Kale)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi, Gıda

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi: Hayvanlar yer.

Gıda: Suyu çıkartılır ve içecek olarak kullanılır.

3.14.2 *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.

Türkçe Adı: Çoban Çantası

Yöresel Adı: Horoz İbiği, Çoban Çantası

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

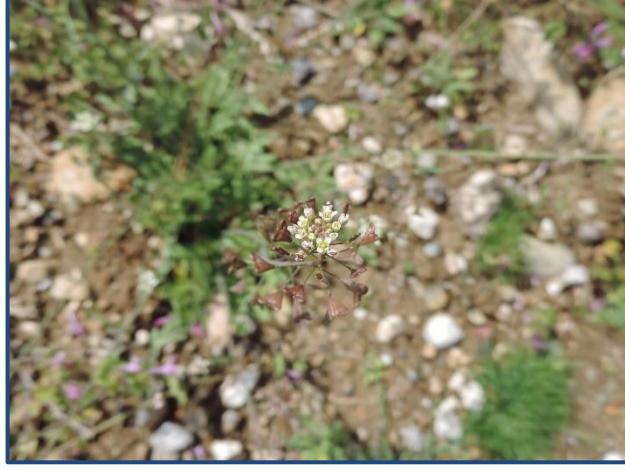
- Adamharmanı, Çamlarca, Gülbağlık, Habipler, Kırköy, Künar, Muslugüme, Ortatepe, Yenidere (Kale)
- Dereağzı, Garipköy, Yorga, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Gıda

Gıda:

1. Bitkinin toprak üstü kısımları tazeiken çiğ olarak yenilir.
2. Bitkinin toprak üstü kısımlarından taze iken yemek ve börek yapılır (Şekil 3.24).

Şekil 3.24: *Capsella bursa-pastoris*

3.14.3 Nasturtium officinale R. Br.

Türkçe Adı: Su Teresi

Yöresel Adı: Gerdime, Su Otu, Su Gerdimesi, Kazıyak, Su Teresi, Kayazak, Kayızak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- İnceğiz, Narlı (Kale)
- Garipköy, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, (Beyağaç)
- Kolak, Kalınkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Yenikonak, Cindere, Çorbacılar (Güney)
- Mollaahmetler (Babadağ)

- Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Toprak üstü organları tazeyken başta bulgur pilavı olmak üzere birçok yemeğin yanında çiğ olarak yenilir.
2. Toprak üstü organları tazeyken dürüm yapılır.
3. Toprak üstü organları salatası yapılır.
4. Toprak üstü organlarının böreği ve kavurması yapılır.

Tıbbi:

1. Bitkinin yaprakları ağızda bekletilince gaz giderir.
2. Bitkinin yaprakları yakı yapımında yapılır.

3.14.4 Raphanus raphanistrum L.

Türkçe Adı: Eşek Turpu

Yöresel Adı: Turp Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gölbaşı, Habipler, İncegiz, Kırköy, Künar (Kale)
- Pınarlar, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Sazak, (Beyağaç)
- Kalınkoz (Çameli)
- Yenikonak, Çorbacılar, Eziler (Güney)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Gıda

Gıda:

1. Bitkinin toprak üstü kısımları tazeiken yenilir.
2. Bitkinin toprak üstü kısımları tazeiken kavurma şeklinde yemek yapılır (Şekil 3.25).

Şekil 3.25: *Raphanus raphanistrum*

3.14.5 *Sinapis arvensis* L.

Türkçe Adı: Hardal Otu

Yöresel Adı: Hardal Otu, Turpluk Otu, Turp Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Çakırbağ, Doğan köy, Gökçeören, Gölbaşı, Habipler, İnceğiz, Kırköy, Künar, Köprübaşı, Muslugüme, Ortaköy, Özlüce, Yenidere (Kale)
- Çalıköy, Garipköy, Ovacık (Tavas)
- Hürriyet, Sazak, (Bey ağaç)
- Kolak, Kalinkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Yenikonak (Güney)
- Yahyalı (Çivril)

- İnceler, Cumalı (Bozkurt)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Gıda

Gıda:

1. Bitkinin toprak üstü kısımları tazeiken yenilir (Şekil 3:26).
2. Bitkinin toprak üstü kısımları yumurtayla kavurma şeklinde yemek yapılır.
3. Bitkinin toprak üstü kısımları “bükme” denilen böreklere konulur.

Şekil 3.26: *Sinapis arvensis*

3.15 BUXACEAE (ŞİMŞİRGİLLER)

3.15.1 *Buxus sempervirens* L. subsp. *sempervirens*

Türkçe Adı: Şimşir

Yöresel Adı: Şimşir

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Dereağzı (Tavas)
- Kolay, Ayvacık (Çameli)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme: Kaşık yapılır (Şekil 3.27).

Şekil 3.27:Değişik şekillerde kaşıklar

3.16 CAPPARACEAE (KEBEREGİLLER)

3.16.1 Capparis spinosa L.

Türkçe Adı: Kebere

Yöresel Adı: Gebre, Kapari, Kepre

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık, Narlı, Ortaköy, Özlüce (Kale)

– Yukarıboğaz (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Çiçek tomurcukları çayı demlenip içilir (Şekil 3.28).
2. Çiçek tomurcukları turşu yapılır

Tıbbi: Şifalı olduğu düşünülerek yeniyor.

Şekil 3.28: *Capparis spinosa*

3.17 CAPRIFOLIACEAE (HANİMELİGİLLER)

3.17.1 *Lonicera etrusca* Santi var. *etrusa*

Türkçe Adı: Dokuzdon

Yöresel Adı: Hanimeli Çiçeği

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Süs

Kullanım Şekli:

Süs: Süs olarak bahçelere dikilir.

3.18 CARYOPHYLLACEAE (KARANFİLGİLLER)

3.18.1 *Saponaria officinalis* L.

Türkçe Adı: Sabun Otu

Yöresel Adı: Sabun Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık (Kale)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme: Sabun gibi köpürür ve eskiden sabun gibi kullanılmış.

3.18.2 *Silene dichotoma* Ehrh. subsp. **dichotoma**

Türkçe Adı: Çatal Nakıl

Yöresel Adı: Toklubaşı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Cumalı (Bozkurt)
- Gökğök, Gümüşsu (Çivril)
- Yenikonak, Eziler (Güney)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Kavurma şeklinde yemek yapılır.
2. Bitkinin toprak üstü kısımları börek ve salatası yapılır.

3.18.3 Silene vulgaris (Moench) Garcke var. vulgaris

Türkçe Adı: Ecibücü

Yöresel Adı: Kıyşatlık, Kıyşat, Kıyşayık, Kığşayıt

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çamlarca, Ortatepe (Kale)
- Dereağzı, Ovacık (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Kolak, Kınıkyeri (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Bitkinin toprak üstü kısımları tazeyken yenir.
2. Bitkinin toprak üstü kısımları börek ve salata yapılır.

3.18.4 *Stellaria media* (L.) Vill.

Türkçe Adı: Kuş Otu

Yöresel Adı: Kuş Yüreği

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

Çamlarca (Kale)

Dereağzı (Tavas)

Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Bitkinin toprak üstü kısımları tazeiken yenir.
2. Bitkinin toprak üstü kısımları yemek ve börek yapılır.

3.19 CISTACEAE (LADENGİLLER)

3.19.1 *Cistus laurifolius* L.

Türkçe Adı: Karağan

Yöresel Adı: İğdin

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Karaköy, Narlı, Ortatepe (Kale)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Gıda: Çiçek açtığında çiçeğin sütü yenilir.

Tıbbi:

1. Romatizma ağrılarına iyi gelir.
2. Yaprığı şeker hastalığına iyi gelir.
3. Yağı çıkartılır ve deri üzerinde ki temreye sürülür.

Hayvan Yemi: Keçiler yer.

3.19.2 *Cistus creticus* Lam.

Türkçe Adı: Laden

Yöresel Adı: Pamukluk, Karan

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gölbaşı, İncegiz, Gülbağlık, Köprübaşı, Narlı, Ortaköy (Kale)
- Yorga (Tavas)
- Mollaahmetler (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Gıda: Pamukluk balı denilen çiçek balı vardır. Baharda çiçek açtığında çiçekler koparılır ve çiçek sapına doru kısımdaki balı yenir (Şekil 3.29).

Tıbbi:

1. Şeker hastalığına karşı için kaynatılıp içilir.
2. Akrep sokunca yapraklar ezilip yaralanan yere sürünce kanamayı durdurur.

3. Yaprakları çay gibi demlenerek içilir, mide rahatsızlığında kullanılır.
4. Yaprakları kaynatıp içilirse dizdeki kireçlenmelere iyi gelir.

Hayvan Yemi: Koyun ve kuzulara yedirilir.

Şekil 3.29: *Cistus creticus*

3.20 CONVULVACEAE (TARLASARMAŞIĞIGİLLER)

3.20.1 *Convolvulus arvensis* L.

Türkçe Adı: Tarla Sarmaşığı

Yöresel Adı: Bağırgan Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çalıköy (Tavas)
- Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Tıbbi, Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Ayak zorlamasında bulgur, katran ve çam çırası hamur yapılır. Yeni burkulmalara sarılır.

Hayvan Yemi: Hayvanlara verilir.

3.21 CUCURBITACEAE (KABAKGİLLER)

3.21.1 *Citrullus lanatus* (Thunb). Matsum.&Naksi.

Türkçe Adı: Karpuz

Yöresel Adı: Karpuz

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

Pınarlar, Kızılcabölük (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi yenir.

3.21.2 *Cucumis melo* L.

Türkçe Adı: Kavun

Yöresel Adı: Hışır, Kavun, Kelek, Kemirdek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

– Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Olgunlaşmamış meyvelerinden turşu yapılır.

3.21.3 Cucumis sativus L.

Türkçe Adı: Hıyar

Yöresel Adı: Salatalık

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Pınarlar, Kızılcabölük (Tavas)
- Gökgöl, Kavakköy (Çivril)
- Çorbacılar, Yenikonak (Güney)
- İnceler (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvesi çiğ olarak yenir.
2. Meyvesinden turşu yapılır.
3. Meyvesi salatalara konulur.

3.21.4 Cucurbita moschata Duschesne

Türkçe Adı: Bal kabağı

Yöresel Adı: Bal Gaba, Bal Gabağı, Bal Kabağı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda: Tatlısı, böreği ve yemeği yapılır. Çekirdekleri kavrulularak yenir.

Malzeme: İçi oyularak pekmez küpü olarak kullanılır.

3.21.5 Cucurbita pepo L.

Türkçe Adı: Bal kabağı

Yöresel Adı: Bal kabağı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Akyar, Kızılcabölük (Tavas)
- Gökgöl, Gümüşsu (Çivril)
- Çorbacılar (Güney)
- Ahıllı, Mollaahmet (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvesinden tatlı yapılır.
2. Meyvesi börek iç malzemesi olarak kullanılır.

3.21.6 Ecballium elaterium (L.) A. Rich.

Türkçe Adı: Eşek Hıyarı

Yöresel Adı: Cırlangıç, Acı Kavun, Şeytan Keleş, Düglek, Çırtlattan

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Narlı, Özlüce (Kale)
- Cindere, Eziler (Güney)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Sinüzit gibi hastalıklara karşı meyveleri olgunlaşmadan önce meyvenin suyu bir iki damla kadar burundan çekilir (Şekil 3.30).
2. Sarılık hastalığına karşı meyve suyu bir iki damla kadar nurundan çekilir.
3. Sıtma hastalığına karşı meyvesinden bir ısırık kadar yenir. (Bu bitki zehirli olup daha fazla yenilmesi sakıncalıdır.)

Şekil 3.30: *Ecballium elaterium*

3.22 CUPRESSACEAE (SERVİGİLLER)

3.22.1 Cupressus sempervirens L.

Türkçe Adı: Servi

Yöresel Adı: Kara Servi

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gölbaşı (Kale)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Kozalağı Prostat hastalığına karşı demlenerek içilir.

3.22.2 *Juniperus drupacea* Labill.

Türkçe Adı: Andız

Yöresel Adı: Ardıç

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Garipköy, Yukarıboğaz (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Kozalağı demlenerek içilir.
2. Kozlaklarından pekmez yapılır.

3.22.3 *Juniperus excelsa* M. Bieb. subsp. *excelsa*

Türkçe Adı: Boz Ardıç

Yöresel Adı: Kara Ardıç, Sığın Ardıç, Boz Ardıç

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Özlüce, Kırköy (Kale)
- Kapuz (Beyağaç)
- Kalınkoz, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Malzeme, Tıbbi, Yakacak

Kullanım Şekli:

Yakacak: Odunu, yakacak olarak kullanır.

Tıbbi:

1. Meyvelerine “Düven” denir. Karın ağrısında kullanılır.
2. Yörede “Bebeleri” denilen meyveleri şekere iyi gelir.

Hayvan Yemi: Keçilere verilir.

3.22.4 Juniperus foetidissima Willd.

Türkçe Adı: Kokar Ardıç

Yöresel Adı: Kokulu Ardıç

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kapuz (Beyağaç)
- Ayvacık, Kalınkoz, Kolak, Kınıkyeri (Çameli)
- Adamharmanı, Ortaköy (Kale)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, Yakacak, Malzeme.

Kullanım Şekli:

Yakacak: Odunu, yakacak olarak kullanır.

Tıbbi:

1. Yaprakları ile dallarının yumuşak kısımları ısıtılıp karına sarılır. Karın ağrısına iyi gelir.
2. Kokuludur. Yün kazakları güve yemez.

Gıda:

1. Yörede “Üzüümü” denilen meyveleri Arap aşu yemeğine konulur.
2. “Bebesi” denilen meyveleri yenir.

Malzeme: Sandık yapılırsa içine konulan elbise güzel kokar.

3.22.5 *Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus* var. *oxycedrus*

Türkçe Adı: Katran Ardıcı

Yöresel Adı: Kızıl Ardıç, Dikenli Ardıç

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Hürriyet, Kapuz (Beyağaç)
- Ayvacık, Kalinkoz, Kolak, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Çalıköy, Kızılca, Pınarlar, Gökçeler (Tavas)
- Ortatepe, Habipler (Kale)

Kullanım amacı: Gıda, Malzeme, Tıbbi, Yakacak.

Kullanım Şekli:

Gıda: Yörede “düven” denilen meyveleri yenir.

Malzeme:

1. Ağacından “kirman” denilen yünü ip haline getirmeye yarayan malzeme yapılır (Şekil 3.32).
2. Kabirlerde tahta olarak kullanılır. Dayanıklı olduğu için.

Tıbbi:

1. Ardıç bebesi nefes darlığına iyi gelir. Kırmızı olan meyvelerine “Düvencikli” denilir (Şekil 3.31).
2. Tansiyon ve şeker hastalıkları için meyveleri (Düvencik- Büdem- Bebe- Üzüm denilir) kaynatılıp içilir.
3. Soğuk algınlığına iyi gelir

Yakacak: Odunu ısınmada kullanır.

Şekil 3.31: *Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus* var. *oxycedrus*

Şekil 3.32: Kirman

3.23 CYPERACEAE (HASIROTUGİLLER)

3.23.1 *Cyperus fuscus* L.

Türkçe Adı: Maydanoz bağı

Yöresel Adı: Toplak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

– Gökçeler (Tavas)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Yumrusu mayasıla karşı yenir.

3.23.2 *Cyperus longus* L. subsp. *longus*

Türkçe Adı: Karatopalak

Yöresel Adı: Dablan

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

– Gölbaşı (Kale)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli: Şalgam gibi olan kökü yenir.

3.24 DIOSCOREACEAE (DOLANBAÇGİLLER)

3.24.1 *Dioscorea communis* (L.) Caddick & Wilkin

Türkçe Adı: Dolanbaç

Yöresel Adı: Dolaşık Otu, Sarmaşık

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- İnceğiz, Künar, Gülbağlık (Kale)
- Garipköy (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Tazeyken yenir (Şekil 3.33).

Şekil 3.33: *Dioscorea communis*

3.25 EBENACEAE (ABANOZGİLLER)

3.25.1 *Diospyros kaki* Thunb.

Türkçe Adı: Trabzon hurması

Yöresel Adı: Cennet Elması

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gökçeler, Ebecik, Kızılcabölük (Tavas)
- Gökgöl, Gümüşsu (Çivril)
- Narlı, Gölbaşı (Kale)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Kurutularak hurması yapılıır (Şekil 3.34).

Şekil 3.34: *Diospyros kaki*

3.26 ELAEAGNACEAE (İĞDEGİLLER)

3.26.1 *Elaeagnus angustifolia* L. var. *angustifolia*

Türkçe Adı: İğde

Yöresel Adı: İğde

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Çakırbağ, Narlı (Kale)
- Garipköy, Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, İnanç

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi yenir.

Tıbbi: Böbrek taşı düşürmede ve ishal tedavisinde etkilidir.

İnanç: Nazar için ağacı çocuklara nazarlık olarak oyulup takılır.

3.27 EQUISETACEAE (ATKUYRUĞUGİLLER)

3.27.1 Equisetum giganteum L.

Türkçe Adı: Kırkkilit Otu

Yöresel Adı: Eklice ot, Eklicot, Ekli ot

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık (Kale)
- İnceler (Bozkurt)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Çayır şeklinde, dövülür kurutup karıştırılır, suyun içine hamur gibi yapılır. Hamur karın üzerine sarılır. Hamile kalamayan kadınlar tarafından hamile kalabilmek için kullanılır.

2. Romatizma için kurutulup yenir.

3.28 ERICACEAE (FUNDAGİLLER)

3.28.1 Arbutus unedo L.

Türkçe Adı: Kocayemiş

Yöresel Adı: Sandal

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği İlçe / Mahalleler:

- Esenkaya, Habipler, Narlı, Ortatepe, (Kale)
- Dereağzı (Tavas)
- Cindere (Güney)
- Sazak (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Gıda, Malzeme, Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi yenir.

Malzeme:

1. Ellik: Orak ile ekin biçilirken parmaklara geçirilir. Hem daha fazla bitkiyi tutmayı sağlar hem de orakların elleri kesmesinden korur.
2. Kirmen: Koyunların yünlerini ve keçi kıllarını eğirerek ip haline getirmede kullanılır.
3. Ahşap kaşıklar yapılır.

Hayvan Yemi: Yaprakları hayvanlara verilir.

3.28.2 *Erica manipuliflora* Salisb.

Türkçe Adı: Püren

Yöresel Adı: Piren, Püren, Pirene

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği İlçe / Mahalleler:

- Gölbaşı, Gülbağlı, İnceğiz, Künar, Ortatepe, (Kale)
- Çalıköy, Ebecik, Garipler, Yorga, Gökçeler, Dereağzı (Tavas)
- Yenikonak, Cindere (Güney)
- Kolak (Çameli)
- Hürriyet, Kapuz, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Gümüşsu, Yahyalı, Kavakköy (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Toprak üstü kısımları kurutularak, çayı yapılır,
2. Salatası yapılır.

Malzeme: Süpürgesi yapılır (Şekil 3.35).

Şekil 3.35: Piren Süpürgesi

3.29 EUPHORBIACEAE (SÜTLEĞENGİLLER)

3.29.1 *Euphorbia rigida* M. Bieb.

Türkçe Adı: Sütleğen

Yöresel Adı: Sütleğen, Sütlü ot

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- İnceğiz, Künar, Ortaköy (Kale)
- Cumalı (Bozkurt)
- Gökçeler (Tavas)
- Cindere, Eziler (Güney)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Tıbbi, Boya

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Akrep sokunca sürülür ve dağılmasını önler,
2. Keçilerde olan keçibaş hastalığına karşı kullanılır,
3. Sütü denilen özsuyu siğilleri kurutmada etkilidir,
4. Sütü Egzema gibi yaralara sürülür, bu yaraların iyileşmesine yardımcı olur.
5. Çıban olduğu zaman sütlü ot ile sabun karıştırılarak merhem yapılır çıbana sürülür. Sonrasında çıban patlatılır.

Boya: Sarı boya elde edilir (Şekil 3.36).

Şekil 3.36: *Euphorbia rigida*

3.30 FABACEAE (BAKLAGİLLER)

3.30.1 Anagyris foetida L.

Türkçe Adı: Zivircik

Yöresel Adı: Keçi Ağacı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Cindere (Güney)

Kullanım Amacı: Malzeme, Oyuncak

Kullanım Şekli:

Malzeme:

1. Çardak yapımında dalları gölgelik olarak kullanılır,
2. Fasulye-Domates gibi sarılıcı ve yüksek olan bitkilere destek vermede kullanılır (Şekil 3.37).

Oyun: Çocuklar için “boru boru” olarak adlandırılan düdükle yapılr.

Şekil 3.37: *Anagyris foetida*

3.30.2 *Astragalus prusianus* Boiss.

Türkçe Adı: Gemlik Geveni

Yöresel Adı: Geven

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Gülbağlık, Habipler, Köprübaşı, Ortaköy, Ortatepe, Özlüce (Kale)
- Cumalı (Bozkurt)
- Çalıköy, Dereağzı, Kızılca, Yahşiler, Yorga (Tavas)
- Kolak (Çameli)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi, Tıbbi, Yakacak

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi: Hayvanlara verilir.

Tıbbi: Safra kesesi ve böbrek taşı için kaynatılıp içilir.

Yakacak: Dikeni yakılır.

3.30.3 *Ceratonia siliqua* L.

Türkçe Adı: Keçiboynuzu

Yöresel Adı: Keçiboynuzu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy (Kale)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi yenir.

3.30.4 *Cicer arietinum* L.

Türkçe Adı: Nohut

Yöresel Adı: Nohut

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Tohumları suda ıslanır ve tuzlanarak ocakta kavrulurken yenir,
2. Taze nohut ateşe atılarak közletilip yenilir,

3. Top tarhana olarak bilinen tarhananın mayalanmasında kullanılır.

3.30.5 Colutea melanocalyx Boiss.& Heldr. subsp. **davisiana** (Browicz)
Chamberlain

Türkçe Adı: Keçi Gevişi

Yöresel Adı: Patlangaç Ağacı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Ayvacık (Çameli)
- Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Bağırsak hastalığına iyi gelir.
2. Boğaz şişliğine suyu sarılır ve iyi gelir.

3.30.6 Glycyrrhiza glabra L. var. **glandulifera** (Waldst. & Kit.)
Regel&Herder

Türkçe Adı: Meyan

Yöresel Adı: Biyan, Bıyan, Piyan, Meyan

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Doğanköy, Esenkaya, Gökçeören, Gölbaşı, Gülbağlık, Narlı, Ortatepe (Kale)

- Kızalcabölük (Tavas)
- Hürriyet (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Kökünde bulunan yumru yenir,
2. Kökünde bulunan yumru kaynatılıp içilir.

Tıbbi:

1. Kökü kaynatılıp içildiğinde öksürüğe iyi gelir.
2. Kökü kaynatılıp tokluk hissi vermiş olmakla birlikte; solunum sistemi ve tansiyon rahatsızlıklarına karşı kullanılır.

3.30.7 Lathyrus aphaca L. var. affinis (Guss.) Arc.

Türkçe Adı: Sarı Burçak

Yöresel Adı: Burçak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gümüşsu (Çivril)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Öğütülüp kaşıkla yenilir. Mayasıl rahatsızlığına iyi gelir.

3.30.8 *Lathyrus cicera* L.

Türkçe Adı: Colban

Yöresel Adı: Mürdümeç

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

– Gümüüşsu (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyveleri haşlanır ve bulgur ile Ala pilav yapılır,
2. Meyvelerinden çorba yapılır.

Hayvan Yemi: Hayvanlara verilir (Şekil 3.38).

Şekil 3.38: *Lathyrus cicera*

3.30.9 *Onobrychis caput-galli* (L.) Lam.

Türkçe Adı: Pıtrak Korunga

Yöresel Adı: Korunga

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

– Garipköy (Tavas).

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi: Hayvan yemi yapılır (Şekil 3.39).

Şekil 3.39: Hayvan yemi olması için kurutulmuş bitkiler

3.30.10 *Ornithopus compressus* L.

Türkçe Adı: Kuş ayağı

Yöresel Adı: Dilfir

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gölbaşı, İnceğiz (Kale)
- Garipköy, Yahşiler (Tavas)
- Sazak (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi, Oyun, Süs

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi: Hayvanlara verilir.

Oyun: Bitkinin meyvelerinin şekli boynuz gibidir, bu boynuzları birbirine takarak oyunlar oynanır.

Süs: Yöre halkı güzel kokmak için ceplerinde taşır.

3.30.11 Phaseolus vulgaris L.

Türkçe Adı: Fasulye

Yöresel Adı: Fasulye

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Yukarıboğaz, Garipköy, Ovacık (Tavas)
- Yahyalı (Çivril)
- Habipler, Belenköy (Kale)
- İmamlar, Yenikonak (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvelerinden yemeği yapılır.
2. Meyvelerinin taze ve küçüklerinden turşu yapılır.

3.30.12 Spartium junceum L.

Türkçe Adı: Katırtırnağı

Yöresel Adı: Boruk, Söğsük

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Künar (Kale)
- Cindere (Güney)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme:

1. İncesine “boruk”, kalınına “söğsük” denilir, malzeme asmak için kullanılır (Şekil 3.40),
2. Yiyecekleri kışa saklamak için asılmasında ip yerine kullanılır (Şekil 3.41).

Şekil 3.40: *Spartium junceum*'un yiyecek askısı olarak kullanımı

Şekil 3.41: *Spartium junceum* ve süpürge hali

3.30.13 *Trifolium hirtum* All.

Türkçe Adı: Deli yonca

Yöresel Adı: Deli Yonca

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Ortaköy (Kale)
- Kızılca (Tavas)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi: Hayvanlara verilir.

3.30.14 Vicia cracca L. subsp. stenophylla Vel.

Türkçe Adı: Meşe fiği

Yöresel Adı: Deli Yonca

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Dereağzı (Tavas)
- Gümüşsu (Çivril)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi: Hayvanlara toprak üstü kısımları yem olarak verilir.

3.30.15 Vicia faba L.

Türkçe Adı: Bakla

Yöresel Adı: Bakla

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kolak, Kınıkyeri (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyveleri yemek yapılarak tüketilir.

Tıbbi: Bitkinin sürgünleri unutkanlık (Alzheimer) hastalığına karşı salata yapılarak tüketilir (Şekil 3.42).

Şekil 3.42: *Vicia faba*

3.30.16 *Vicia ervilia* (L.) Willd.

Türkçe Adı: Burçak

Yöresel Adı: Burçak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Yahşiler, Gökçeler, Ovacık (Tavas)
- İnceler, Sazak (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Hayvan yemi

Kullanım Şekli:

Hayvan yemi:

1. Meyveleri öğütülerek hayvanlara yem olarak verilir.
2. Toprak üstü kısımları yeşil veya kurutularak hayvanlara yedirilir.

3.30.17 Vicia narbonensis L. var. narbonensis

Türkçe Adı: Kocafiğ

Yöresel Adı: İlen Baklası

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Cumalı (Bozkurt)
- Gümüşsu (Çivril)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi: Hayvanlar toprak üstü kısımlarını yer.

3.30.18 Vicia sativa L. subsp. sativa

Türkçe Adı: Fiğ

Yöresel Adı: Fiğ

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Cumalı (Bozkurt)
- Gümüşsu (Çivril)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi: Hayvanlar yer.

3.31 FAGACEAE (KAYINGİLLER)

3.31.1 *Quercus cerris* L.

Türkçe Adı: Saçlı Meşe

Yöresel Adı: Uzgur

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Ortaköy (Kale)

Kullanım Amacı: Yakacak, Hayvan Yemi.

Kullanım Şekli:

Yakacak: Yakacak olarak kullanılır.

Hayvan Yemi: “Pelit” denilen meyveleri hayvanlar verilir.

3.31.2 *Quercus coccifera* L.

Türkçe Adı: Kermes Meşesi

Yöresel Adı: Palamut, Pinar, Çalı, Piynar

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Çakırbağ, Gökçeören, Köprübaşı, Esenkaya, Künar, Kırköy (Kale)
- Gökçeler, Pınarlar, Çalıköy, Dereağzı, Yukarıboğaz, Kızılca (Tavas)

- Karpuz, Sazak (Beyağaç)
- Cindere, Eziler (Güney)
- Kolak, İmamlar (Çameli)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Hayvan Yemi, Malzeme, Boya.

Kullanım Şekli:

Gıda: Peliti közde pişirilerek kestane gibi yenir.

Hayvan Yemi: Hayvanlara yem olarak verilir.

Malzeme:

1. Dokuma yapılırken düğümleri sıkıştırmada kullanılan malzeme yapılıır,
2. Pelit denilen meyvenin dışında bulunan (mavır) denilen kın kısmı deri tüyü ayıklamada kullanıldığından satış yapılmaktadır.

Boya: Pelit kozalakları boya sanayilere satılmaktadır.

Yakacak: Yakacak olarak kullanılmaktadır.

3.31.3 *Quercus infectoria* Oliv. subsp. *infectoria*

Türkçe Adı: Mazı Meşesi

Yöresel Adı: Meşe, Saber, Uzgur

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Çakırbağ, Gülbağlı, Künar (Kale)
- Gökçeler, Pınarlar, Dereağzı, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Cindere, Eziler (Güney)
- Kolak, Ayvacık (Çameli)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, Boya, Yakacak, Oyun, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda: Peliti kavru olarak yenir.

Tıbbi: Karaciğer hastalığına iyi gelir. Kozalağı (gal/ Mazı) un gibi öğütülür, pişiklerin iyileştirilmesi için kullanılır. Açık yaraları hemen kurutur.

Boya: Gallerinden mavimsi renkler elde edilir (Şekil 3.43).

Yakacak: Gövdesi odun olarak kullanılır ve yakılır.

Oyun: Önceden fırıldak denilen oyuncak yapılmıştır.

Malzeme: Pelitin dışı deri tüylerini ayıklamak için fabrikalara satılmıştır.

Şekil 3.43: Boyanarak elde edilen ipe üretilen dokuma çantalar

3.31.4 Quercus ithaburensis Decne. subsp **macrolepis** (Kotschy)
Hedge&Yalt.

Türkçe Adı: Pelit Ağacı

Yöresel Adı: Uzgur

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Künar (Kale)
- Pınarlar, Kızılcabölük, Yorga (Tavas)
- Kolak, Ayvacık (Çameli)
- Cindere (Güney)

Kullanım Amacı: Gıda, Boya, Hayvan Yemi, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda: Peliti kavrulularak yenir.

Boya: Meyve kabuğu kaynatılarak sarımtırak bir renk elde edilir.

Hayvan Yemi: Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır.

Malzeme: Tarlayı düzlemek için kullanılan sürgü yapılır.

3.32 GERANIACEAE (TURNAGAGASIGİLLER)

3.32.1 Erodium acaule (L.) Bechere & Thell.

Türkçe Adı: Leylekgagası

Yöresel Adı: Leylekburnu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Toprak üstü kısımları taze iken yenir.

3.32.2 *Erodium cicutarium* (L.) L'Hér. subsp. *cicutarium*

Türkçe Adı: İğnelik

Yöresel Adı: İnelik, İğnelik, Saat Otu, Turnagagası

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çalıköy, Ovacık, Yukarıboğaz (Tavas)
- Sazak (Beyağaç)
- Yenikonak, Eziler, Cindere (Güney)
- İnceler, Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Kavurma şeklinde yemek yapılır.
2. Taze yapraklarından börek yapılır (Şekil 3.44).

Şekil 3.44: *Erodium cicutarium*

3.33 HYPERICACEAE (KANTARONGİLLER)

3.33.1 *Hypericum atomarium* Boiss.

Türkçe Adı: Serkil

Yöresel Adı: Kantaron otu, Pirin

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı, Doğanköy, Gülbağlık, Kırköy, Köprübaşı, Ortatepe, Habipler, Çalıköy (Kale)
- Ebecik, Garipköy, Gökçeler, Kızılca, Yahşiler (Tavas)
- Kolak, Ayvacık, Eziler (Çameli)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Taze iken yenir.
2. Demlenerek içilir

Tıbbi:

1. Yağı hazırlanarak, vücut ağrıları için haricen kullanılır (Şekil 3.45).
2. Yağı hazırlanarak bir kaşık içilince mideyi rahatlatır, Mide ülserine iyi gelir.
3. Soğuk algınlığına iyi gelir.

Şekil 3.45: Kantaron yağı

3.33.2 *Hypericum aviculariifolium* Jaub.&Spach

Türkçe Adı: Mide otu

Yöresel Adı: Mide Otu, Sarı Ot

Endemizm Durumu: Endemik

Tehlike Kategorisi: LC (En az endişe verici)

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Dereağzı, Ovacık (Tavas)
- Eziler (Güney)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Çayı içilir

Tıbbi: Mideye iyi gelir.

3.33.3 *Hypericum perforatum* L. subsp. *veronense* (Schrank) H.Linb.

Türkçe Adı: Sarı Kantaron

Yöresel Adı: Kantaron

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Esenkaya (Kale)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Mide ağrısına iyi gelir.

3.34 JUGLANDACEAE (CEVİZGİLLER)

3.34.1 *Juglans regia* L.

Türkçe Adı: Ceviz

Yöresel Adı: Ceviz

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kınıkyeri (Çameli)
- Mollaahmetler, Ahıllı (Babadağ)
- Gümüşsu (Çivril)
- Kızılcabölük (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda, Malzeme, Tıbbi, Yakacak, Hayvan Yemi.

Kullanım Şekli: Boya, Tıbbi, Malzeme

Boya:

1. “Mavrısı” denilen yeşil meyve kabukları kına yapılarak saç boyanır.
2. Cevizin kabukları kaynatılıp elde edilen koyu kahverengi, siyah renkle iplikler boyanır.

Tıbbi:

1. Ceviz suda ıslatılıp kolesterol tedavisinde kullanılır.
2. Ateşli hastaların sırtına ceviz yaprakları konularak ateşin düşmesi sağlanır.
3. Yaprakları kaynatılıp, suyu ile saçlar yıkanır, saçta bulunan sirke gibi parazitleri öldürmede kullanılır.

Malzeme: Hamur Teknesi, Kapı, Bıçak sapı yapımında kullanılır(Şekil 3.47). Yastıgeç gibi ahşap malzemelerin yapımında kullanılır (Şekil 3.46).

Şekil 3.46: *Juglans regia*'dan yapılmış yastıgeç, bıçak, tesbih

Şekil 3.47: *Juglans regia*'dan yapılmış bıçak, tesbih

3.35 JUNCACEAE (KOFAGİLLER)

3.35.1 *Juncus acutus* L. subsp. *acutus*

Türkçe Adı: Kofa

Yöresel Adı: Gova, Kova, Tana govası

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler: Kızılcabölük (Tavas)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme: Kesilen dallar kurutularak üzerine top tarhana olarak bilinen tarhanayı kurutmak için kullanılır.

3.36 LAMIACEAE (BALLIBABAGİLLER)

3.36.1 *Lavandula stoechas* L. subsp. *stoechas*

Türkçe Adı: Karabaş

Yöresel Adı: Karabaş Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık (Kale)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Bitkinin çiçek ve yaprakları kurutularak saklanır. Bu kısımları kaynatılıp içilir.

3.36.2 *Melissa officinalis* L. subsp. *officinalis*

Türkçe Adı: Oğul Otu

Yöresel Adı: Yakı Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı, Çalıköy, Doğankaya, Gülbağlık, Habipler, İnceğiz, Karaköy, Kırköy, Künar, Narlı, Esenkaya, Gölbaşı, Özlüce (Kale)
- Çalıköy, Ebecik, Gökçeler (Tavas)
- Yenikonak, Eziler (Güney)
- Cumalı (Bozkurt)
- Gümüşsu (Çivril)
- Sazak (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Kaynatılıp çayı içilir.

Tıbbi:

1. Taş düşürmede kullanılır.
2. Kaynatılıp içildiğinde karın ağrısı, üşütme ve boğaz ağrına iyi gelir.
3. Kaynatılıp içildiğinde mide hazımsızlığını giderir (Şekil 3.48).

Şekil 3.48: *Melissa officinalis*

3.36.3 *Mentha pulegium* L.

Türkçe Adı: Yarpuz

Yöresel Adı: Narpız, Narpuz, Yarpus, Su Nanesi, Su Nanası

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gölbaşı, Habipler, Ortatepe (Kale)
- Kızılabölük, Yorga (Tavas)
- Kolak (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Kahvaltıda “lor” denilen süt ürününün içerisine iştah açıcı olarak konulur,
2. Kokusu güzeldir ve baharat olarak kullanılır,
3. Kokusu güzel olduğu için çayı içilir.

Tıbbi:

1. Dere kenarlarında bulunur. Yarpuz otu Çaltı ve Çoban Çökerten su kabağının dışıyla kaynatılıp prostat için içilir,
2. Soğuk algınlığına iyi gelir.

Malzeme: Yorgan arasına koku yapmasın ya da güve yemesin diye konulur.

3.36.4 *Mentha spicata* L. subsp. *spicata*

Türkçe Adı: Eşek Nanesi

Yöresel Adı: Nane, Karınana

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık, Habipler, Karakaya, Kırköy, Künar, Ortaköy, Yenidere (Kale)
- Yorga (Tavas)
- Sazak (Beyağaç)
- İmamlar (Çameli)
- Yenikonak, Çorbacılar (Güney)

- Cumalı (Bozkurt)
- GümüŖsu, Kavakköy (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Ŗekli:

Gıda:

1. Yemeklerde baharat olarak kullanılır,
2. TurŖu ağızlarına koku vermesi için konulur,
3. Yenilir.

Tıbbi:

1. Demlenerek çayı içilir ve damar tıkanıklıklarına iyi gelir,
2. Gribe karşı demlenerek içilir.

3.36.5 Ocimum basilicum L.

Türkçe Adı: Fesleğen

Yöresel Adı: Feslikan, Fesligan, Fesleğen, Feslen, Fesliken

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kızılcabölük, Pınarlar (Tavas)
- Cindere (Güney)
- Kolak (Çameli)
- GümüŖsu (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Ŗekli:

Gıda:

1. Pekmez kaynatılırken güzel kokması için içine konulur,
2. Balık yemeklerinde balığın kokusunu alması için içine konulur.

Tıbbi:

1. Sivrisinekleri uzaklaştırmak için kullanılır,
2. Arı ve akrep sokmalarında, dövülerek ısırık noktasının üzerine konulmaktadır.

Süs: Evlerin önüne ya da saksılara güzel kokusu için dikilir. (Şekil 3.49)

Şekil 3.49: *Ocimum basilicum*

3.36.6 *Origanum majorana* L.

Türkçe Adı: Mercan Köşk

Yöresel Adı: Kahve Otu, Mercan Köşkü

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kızılcabölük (Tavas)
- Sazköy (Bozkurt)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: İçilir ve tohumu kahveye konur.

Tıbbi:

1. Demlenerek içildiğinde ağrılara iyi gelir,
2. Sindirim sistemi rahatsızlıklarında ve ishalde çayı yapılarak içilir (Şekil 3.50).

Şekil 3.50: *Origanum majorana*

3.36.7 Origanum onites L.

Türkçe Adı: Bilyalı Kekik

Yöresel Adı: Sakar Kekik, Kekik

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kapuz, Sazak (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Çayı demlenerek içilir (Şekil 3.51).

Şekil 3.51: *Origanum onites*

3.36.8 *Phlomis fruticosa* L.

Türkçe Adı: Parşamba

Yöresel Adı: Parsamba

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme: Kokusu güzel olur ve süs yapılır.

3.36.9 Rosmarinus officinalis L.

Türkçe Adı: Biberiye

Yöresel Adı: Bibercik, Biberlik, Biberiye

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık (Kale)
- İnceler, Cumalı (Bozkurt)
- Kızılcıca, Yahşiler, Kızılcabölük (Tavas)
- Hürriyet (Beyağaç)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Kaynatılıp içilir.
2. Böreklerle katılır.

Tıbbi:

1. Kaynatılarak zayıflamak için içilir,
2. Kaynatılıp içildiğinde mayasıyla iyi gelir,
3. Sindirim sistemi rahatsızlıklarında çayı yapılarak içilir.

3.36.10 Salvia fruticosa Mill.

Türkçe Adı: Adaçayı

Yöresel Adı: Adaçayı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Yahşiler (Tavas)
- Sazak (Beyağaç)
- Çorbacılar, Eziler (Güney)
- Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Geniş yapraklı ve çamların arasında olur. Çay gibi kaynatılıp içilir.

3.36.11 Salvia tomentosa Mill.

Türkçe Adı: Şalba

Yöresel Adı: Çalba

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Garipköy, Gökeler, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Gümüşsu, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Çay gibi kaynatılıp içilir,
2. Börek ve bükmesi yapılır,
3. Kökü yenir.

Tıbbi: Ebegümeçi ve unla karıştırılarak yakı gibi vurulur.

3.36.12 Salvia viridis L.

Türkçe Adı: Zarif Şalba

Yöresel Adı: Adaçayı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı (Kale)
- Ovacık, Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Çay gibi kaynatılıp içilir.

3.36.13 Sideritis leptoclada O.Schwarz&P.H. Davis

Türkçe Adı: Kızlançayı

Yöresel Adı: Düğmeli Kekik, Düğmeli Çay, Eklem Kaya Çayı, Boğunaklı Çay, Çay Otu

Endemizm Durumu: Endemik

Tehlike Kategorisi: VU (Zarar Görebilir)

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çamlarca, Esenkaya, Gökçeören, Gülbağlık, Keçiören, Yenidere (Kale)
- Yenikonak (Güney)
- İnceler, Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Çay gibi kaynatılıp içilir.

Tıbbi: Kaynatılıp içildiğinde karın ağrısına iyi gelir.

3.36.14 Sideritis libanotica subsp. linearis (Bentham) Bornm.

Türkçe Adı: Filiskin

Yöresel Adı: Filiskin

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Esenkaya (Kale)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Soğuk algınlığına karşı için çayı demlenerek içilir (Şekil 3.52)

Şekil 3.52: *Sideritis libanotica* subsp. *linearis*

3.36.15 Teucrium chamaedrys L. subsp. chamaedrys

Türkçe Adı: Kısamahmut

Yöresel Adı: Bodur Mamıt, Bodur Mamut, Bodur Otu, Haptutan

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çakırbağ, Çamlarca, Kırköy, Ortaköy, Ortatepe, Özlüce (Kale)
- Kızılcablük, Pınarlar, Yorga (Tavas)
- Cindere (Güney)
- Ayvacık (Çameli)
- Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Çay gibi demlenerek içilir.

Tıbbi:

1. Kaynatılıp içildiğinde ishale, boğaz ağrısına, mide ağrısına ve karın ağrısına iyi gelir,
2. Böbrek taşı düşürmeden kullanılır,
3. Şeker düşürücü olarak kullanılır,
4. Hayvanların gözüne kurt atmasını diye kullanılır,
5. Kadınlar bebek düşürücü olarak kullanır.

3.36.16 Teucrium polium L. subsp. polium

Türkçe Adı: Acıyavşan

Yöresel Adı: Eper Yavşağı, Pire Yavşağı, Yapar tavşan

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Köprübaşı (Kale)
- Yahşiler (Tavas)
- Ayvacık (Çameli)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Karın ağrısına karşı çayı demlenerek içilir.
2. Karın ağrısına karşı karın üzerine bitkinin toprak üstü kısımları sarılır.
3. Mide ağrısına karşı çayı demlenerek içilir.

3.36.17 **Thymbra capitata (L.) Cav.**

Türkçe Adı: Acı Kekik

Yöresel Adı: Kekik

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı (Kale)
- Kızılcabölük (Tavas)
- Cindere (Güney)
- Gökgöl, Gümüşsu, Yahyalı, Kavakköy (Çivril)
- Hürriyet (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Çayı yapılıp içilir.

Tıbbi: Soğuk algınlıklarında ve sindirim sistemi rahatsızlıklarında kaynatılarak içilir.

3.36.18 Thymbra spicata L. var. spicata

Türkçe Adı: Zahter

Yöresel Adı: Kara Kekik, Eşek Kekiği, Yer kekiği

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çamlarca, Belenköy, Esenkaya, Çakırbağ, Gökçeören (Kale)
- Yorga (Tavas)
- Cindere (Güney)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Çayı yapılır içilir.

Tıbbi: Mide rahatsızlıklarında kaynatılarak içilir.

3.36.19 Thymus longicaulis C.Presl subsp. chaubardii (Rchb.f.) Jalas

Türkçe Adı: Dağ Kekiği

Yöresel Adı: Taş Kekiği

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, (Kale)
- Sazak (Beyağaç)
- İnceer (Bozkurt)

- Kalınkoz, Ayvacık (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Çayı içilir.
2. Tarhananın içine konulur.
3. Biberli ve tuzlu yapılarak kahvaltıda yenilir.

3.36.20 Vitex agnus-castus L.

Türkçe Adı: Hayıt

Yöresel Adı: Hayıt, Kargı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gökçeören, Habipler, Karakaya, Muslugüme, Ortaköy, Ortatepe, Özlüce (Kale)
- Cindere (Güney)
- Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Tıbbi, Malzeme

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Mide yanmasına iyi gelir.

Malzeme:

1. Sepet yapılır,
2. Tütün altlığı olarak kullanılır.

3.37 LAURACEAE (DEFNEGİLLER)

3.37.1 Laurus nobilis L.

Türkçe Adı: Defne

Yöresel Adı: Defne

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Pınarlar (Tavas)
- Kınıkyeri (Çameli)

Kullanım Amacı: Boya, Gıda, İnanç, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Boya: Yaprakları kaynatılarak yeşil renk elde edilir (Şekil: 3.53).

Gıda: Baharat olarak yemeklerde kullanılır.

İnanç: Vücut kokuları için karanfil, gülkurusu ve defne karıştırılarak bebekler yıkanır.

Tıbbi:

1. Giysilerin arasına güvelerden korumak amaçlı ve kuru gıdaların böceklenmesini önlemek amaçlı kullanılır.
2. Astım, bronşit gibi hastalıklarda görülen öksürük tedavisinde kullanılır.

Şekil 3.53: Boya ile elde edilen ipliklerden elde edilen dokuma kilimler ve heybeler

3.38 LINACEAE (KETENGİLLER)

3.38.1 *Linum usitatissimum* L.

Türkçe Adı: Keten

Yöresel Adı: Keten Tohumu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler: Kırköy (Kale)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Vücut ağrılarına karşı; sütle karıştırılıp macun gibi bir karışım elde edilir, bu karışım ağrı olan yere sürülür, 10 dakika bekletilir.

3.39 LYTHRACEAE (AKLAROTUGİLLER)

3.39.1 *Lythrum salicaria* L.

Türkçe Adı: Hevhulma

Yöresel Adı: Egzema Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler: Gölbaşı (Kale)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Yaprakları ezilerek egzemalı bölgeye konulur, kaşıntıyı azaltır ve zamanla iyileştirir.

3.39.2 *Punica granatum* L.

Türkçe Adı: Nar

Yöresel Adı: Nar

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Eziler (Güney)
- İnceğiz (Kale)
- Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda, Boya, Tıbbi.

Kullanım Şekli:

Boya: Meyve kabuklarından kaynatılarak dokumalarda kullanılan sarı renk elde edilir.

Gıda:

1. Sıkılarak çıkan suyu kaynatılır ekşi olarak kullanılır.
2. Meyve taneleri pasta ve tatlılarda süsleme amaçlı kullanılır (Şekil: 3.54).

Tıbbi:

1. Kaynatılarak diş ağrılarının da yanağın üzerine sarılır.
2. Prostat tedavisinde kullanılır.

Şekil 3.54: *Punica granatum*

3.40 MALVACEAE (EBEGÜMECİGİLLER)

3.40.1 *Abelmoschus esculentus* (L.) Moench.

Türkçe Adı: Bamya

Yöresel Adı: Bamya

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Esenkaya, Çakırbağ (Kale)
- Akyar, Ovacık (Tavas)
- Kavakköy (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyveleri yemek yapılır.

Tıbbi: Tohumları eklem sıvısı azalması rahatsızlığında çay kaşığı kadar yutulur.

3.40.2 Alcea biennis Winter

Türkçe Adı: Fatmaana Gülü

Yöresel Adı: Fatma Gül, Deve Gülü

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler: Çalıköy, Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Tohumları prostat rahatsızlığında kullanılır.
2. Dermanlık denir, kaşıntı olanları büyük yaralar karşı kullanılır.

3.40.3 Malva sylvestris L.

Türkçe Adı: Ebegümeçi

Yöresel Adı: Ebegümeçi, Ebemgümeçi, Ebegömeç, Develik

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Doğanköy, Esenkaya, Gülbağlık, İnceğiz, Kırköy, Künar, Muslugüme, Ortaköy, Ortatepe, Özlüce, Yenidere (Kale)
- Çalıköy, Garipköy, Kızılca, Pınarlar, Yahşiler, Yorga, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)

- Kalınkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Yenikonak, Çorbacılar, Eziler (Güney)
- Sazköy (Bozkurt)
- Yahyalı, Gümüşsu, Kavakköy (Çivril)
- Molla Ahmetler, Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Kavrulmuş yemek yapılır.
2. “Kapama”, “Bükme” denilen börekler yapılır.
3. Salata yapılır.

Tıbbi:

1. Ağrıyan yerler için yakı denilen karışım yapılarak sarılır. Yakınının içine konulur.
2. Ağrıyan yere dövülerek vurulur (Şekil 3.55).

Şekil 3.55: *Malva sylvestris*

3.40.4 *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V.Engl.

Türkçe Adı: Felamur

Yöresel Adı: Ihlamur

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Akyar, Yukarıboğaz (Tavas)
- Sazköy, Cumalı (Bozkurt)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Yapraklarından Çay yapılarak içilir.

Tıbbi:

1. Karın ağrısını kesmesi için çay şeklinde içilir.
2. Soğuk algınlığına karşı çayı içilir.

3.41 MELIACEAE (TESBİHAĞACIGİLLER)

3.41.1 Melia azedarach L.

Türkçe Adı: Tesbih Ağacı

Yöresel Adı: Tesbih Ağacı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

Habipler, Künar, Ortatepe (Kale)

Sazak (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Hayvan yemi: Hayvanlar yer.

Malzeme:

1. Tütün ocağı denilen alanda tütün kurutmak için kullanılır.
2. Meyvelerinden teşbih denilen malzeme üretilir.

Yakacak: Odunsu kısımlar ısınmada kullanılır.

3.42 MORACEAE (DUTGİLLER)

3.42.1 Ficus carica L. subsp. carica

Türkçe Adı: İncir

Yöresel Adı: Deli İncir

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

Narlı (Kale)

Cindere (Güney)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi yenir.

Tıbbi:

1. Kışa hazırlanan kuru gıdaların böceklenmesini önlemek için aralarına koyulur.
2. Sütü hayvanlar da ve insanlar da görülen siğil tedavisinde kullanılır.

3.42.2 Morus alba L.

Türkçe Adı: Ak Dut

Yöresel Adı: Dut

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler: Gökçeören (Kale)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi yenir.

3.42.3 *Morus nigra* L.

Türkçe Adı: Kara Dut

Yöresel Adı: Dut

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Ayvacık (Çameli)
- Pınarlar (Tavas)
- Cindere (Güney)
- Molla Ahmetler (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvesi yenir.
2. Reçeli yapılır.
3. Taze yapraklarından dolması yapılır.

Tıbbi:

1. Yaprığı kaynatılıp içilir. İdrar tutamamayı önler.
2. Reçeli ve meyvesi kan yapıcı olarak kullanılır.
3. Ağız yaralarının tedavisinde kullanılır.

Malzeme: Odunsu kısımdan Saz yapılır.

3.43 MYRTACEAE (MERSİNGİLLER)

3.43.1 *Myrtus communis* L. subsp. *communis*

Türkçe Adı: Mersin

Yöresel Adı: Mersin, Elduran, Elderen

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çakırbağ, Karakaya, Künar, Muslugüme, Narlı, Ortaköy, Ortatepe, (Kale)
- Çalıköy, Garipköy, Gökçeler, Yukarıboğaz, Kızılcabölük (Kale)
- Cindere (Güney)
- Hürriyet, Sazak (Beyağaç)
- Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: İnanç, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Baharat olarak yemeklerde kullanılır

Tedavi:

1. Yeni doğan bebeklerin ilerde terlerinin kötü kokmaması için yapılan ‘bebek tuzlaması’ olarak bilinen yıkama suyunun içerisine koyulur
2. Yaprakları kaynatılarak içilerek mide ve adet ağrıların da kullanılır.
3. Kızarıklıklara pişikler pudra gibi kullanılır.
4. İshal için kaynatılarak içilir
5. Çayı yapılır. Böbreklere iyi gelir.

İnanç:

1. Ölen kişilerin sarıldığı kefen arasına konulur.

2. Özellikle arife günlerinde mezarlığa konulur.

3.44 NITRARIACEAE (ÜZERLİKGİLLER)

3.44.1 Peganum harmala L.

Türkçe Adı: Üzerlik

Yöresel Adı: Üzerlik

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı, Çakırbağ, Esenkaya, Habipler, Kırbağlık, Kırköy, Künar, Muslugüme (Kale)
- Çalıköy, Kızılca, Kızılcabölük, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Cumalı, İnceler (Bozkurt)
- Gökgöl, Gümüşsu, Kavakköy (Çivril)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Tıbbi, İnanç

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Dövülerek içilince mayasıyla iyi gelir,

İnanç:

1. Nazara karşı dalları yakılarak tütürülür ya da yapılan inşaatların çatısına asılır,
2. Nazara karşı evlere asılır (Şekil 3.56).

Şekil 3.56: *Peganum harmala* ve nazarlık

3.45 OLEACEAE (ZEYTINGİLLER)

3.45.1 *Jasminum fruticans* L.

Türkçe Adı: Boruk

Yöresel Adı: Köpek Üzümlü, İt Üzümlü

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Yahyalı (Çivril)
- Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Siyah küçük meyveleri yenir.

3.45.2 *Olea europaea* L. subsp. *europaea*

Türkçe Adı: Zeytin

Yöresel Adı: Zeytin

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler: Kızılcabölük (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvesinden yağı çıkartılarak yemeklerde kullanılır. Kahvaltılarda meyvesi yenir (Şekil:3.57).
2. Salça gibi kışlık gıdaların bozulmasını önlemede kabın ağız kısmına yağı koyularak uzun süre saklama imkanı sağlar.

Tıbbi:

1. Yaprakları şeker düşürücü olarak kullanılır
2. İdrar söktürücü olarak kullanılır.
3. Sindirim sistemini rahatsızlıklarında rahatlatıcı etkisi vardır.
4. Yağı hamur veya yumurta ile karıştırılarak ağrılı bölgelere sarılır.
5. Yağı arı sokan bölgeye sürülür.
6. Pişik tedavisinde ısıtılarak pansuman yapılır.

Şekil 3.57: Yöre halkı tarafından Zeytin toplanişı ve görüşmeler

3.45.3 Phillyrea latifolia L.

Türkçe Adı: Akçakesme

Yöresel Adı: Akça Çeşme / Akçakesme

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Narlı, Ortatepe (Kale)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi, Malzeme

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi: Keçilere yem olarak verilir.

Malzeme: Süpürge

3.46 ORCHIDACEAE (SALEPGİLLER)

3.46.1 Orchis anatolica Boiss.

Türkçe Adı: Dildamak

Yöresel Adı: Dildamak, Salep

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı, Belenköy, Gökçeören, Gölbaşı, Doğanköy, Habipler, Gülbağlık, Kırköy, Künar, Muslugüme, Narlı, Ortatepe, Özlüce (Kale)
- Gökçeler, Yukarıboğaz (Tavas)
- Sazak (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Gıda, Diğer

Kullanım Şekli:

Gıda: Kökünde bulunan yumrusu yenir.

Diğer (Oyun vb): Ticari değeri olduğu için doğadan toplanıp satılıyorken, son yıllarda getirilen yasaklar nedeniyle toplamalar durmuştur.

3.46.2 Orchis simia Lam.

Türkçe Adı: Salep Püskülü

Yöresel Adı: Yoğurt Çiçeği

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

Eziler (Güney)

Ortatepe (Kale)

Kullanım Amacı: Süs Gıda

Kullanım Şekli:

Süs: Kokusu güzel olduğu için bahçelere dikilir (Şekil 3.58).

Gıda: Kökündeki yumru tatlı olduğu için yenir.

Şekil 3.58: *Orchis simia*

3.47 PAPAVERACEAE (HAŞHAŞGİLLER)

3.47.1 *Papaver rhoeas* L.

Türkçe Adı: Gelincik

Yöresel Adı: Gelincik, Tülü Gelin, Gelin Alı, Gabırcık, Kapurcuk

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı, Belenköy, Çakırbağ, Çamlarca, Doğanköy, Esenkaya, Gökçeören. Gülbağlık. Habipler, İncegiz, Karakaya, Kırköy, Köprübaşı, Künar, Muslugüme, Narlı, Ortaköy, Özlüce, Yenidere (Kale)
- Akyar, Çalıköy, Dereağzı, Ebecik, Garipköy, Gökçeler, Kzılca, Ovacık, Pınarlar, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Kolak, Kalinkoz, Ayvacık, İmamlar (Çameli)
- Yenikonak, Çorbacılar, Eziler (Güney)
- İnceler, Cumalı (Bozkurt)

– Gököl, Gümüşsu, Kavakköy, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, Diğer

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Taze yapraklarından yenir.
2. Bükme ya da kapama denilen börekleri yapımında iç malzemesi olarak kullanılır.
3. Kavurularak yemek yapılır.
4. Taze yapraklarından salata yapılır

Tıbbi:

1. Soğuk algınlığı ve iltihap söktürücü olarak kullanılır
2. Kaynatılıp ağrı için içilir.

Diğer (Oyun vb): Yaprakları oje gibi tırnaklara yapıştırılır (Şekil 3.59).

Şekil 3.59: *Papaver rhoeas*

3.47.2 *Papaver somniferum* L. var. *somniferum*

Türkçe Adı: Afyonçiçeği

Yöresel Adı: Haşhaş, Haşeş

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Cindere (Güney)
- Pınarlar (Tavas)
- Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Taze yaprakları sirke ya da nar ekşisi ile karıştırılıp salatası yapılır.
2. Tohumları sürtülerek kahvaltılar da ve gömbe adı verilen çöreği yapılır

Tıbbi:

1. Afyonun kabuğu yakılarak toprak ile karıştırılıp bitkiler üzerinde bulunan zararlı böcekleri yok etmede kullanılır.
2. Kozağı kaynatılıp içildiğinde öksürüğe iyi gelir

3.48 PINACEAE (ÇAMGİLLER)

3.48.1 Pinus brutia Ten. var. brutia

Türkçe Ad: Kızılçam

Yöresel Adı: Kızılçam

Endemizm Durumu: Endemik değil

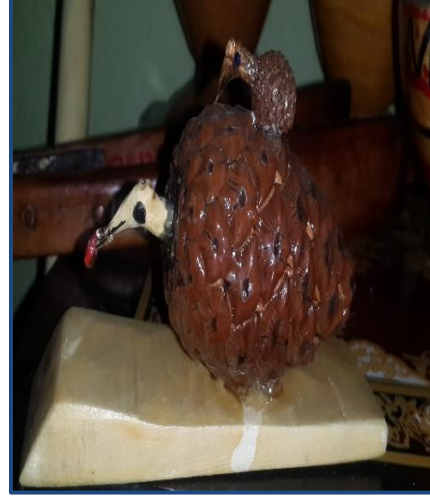
Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Sazak (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

1. Kerestesi vazo gibi evde kullanılan malzemelerin yapımında kullanılır.
2. Kozalaklarından süs yapılır (Şekil 3.60).

Şekil 3.60: *Pinus brutia* 'dan yapılmış Malzeme Örnekleri

3.48.2 Pinus nigra J. F. Arnold subsp. pallasiana (Lamb.) Holmboe var. pallasiana

Türkçe Adı: Karaçam

Yöresel Adı: Karaçam, Akçam

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Çakırbağ, Doğan köy, Gökçeören, Habipler, Gülbağlık, Köprübaşı, Künar, Narlı, Ortaköy, Ortatepe, Özlüce (Kale)
- Çalıköy, Dere ağzı, Ebecik, Gökçeler, Kızılca, Pınarlar, Yorga (Tavas)
- Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Kolak, Kalınkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda, Malzeme, Tıbbi, Yakacak, Hayvan Yemi.

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Kozalakları tazeyken çay gibi demlenerek içilir.
2. Kozalakları turşusu yapılır.
3. “Akması” denilen reçinesi sakız olarak kullanılır (Şekil 3.61)

Şekil 3.61: Çam Akması

Tıbbi:

1. Kozalakları tazeyken soğuk algınlığına iyi geldiği için limonla kaynatılıp içilir.
2. İltihaplı yaraya akması basılıp, iltihabı çekmesi sağlanır.
3. Reçel gibi olan akması kansere karşı balla karıştırılarak yenir. Akması mide ve karın şişliğini azaltır.
4. Çam sakızı iç hastalıklar için çiğnenir.
5. Kozalakları karın ağrısına iyi gelir.
6. Elin çatlaklarına akması sürülür.
7. Alerji için sakızı çiğnenir.
8. Akma sakızı böbrek ağrısına iyi gelir.
9. Bacak ağrısına iyi gelir. Akması ağrı olan yere konur iltihabı çıkartır.
10. Akmasını verem hastaları şifa niyetine yerler.

Yakacak: Odunu ısınmada kullanır.

Hayvan Yemi: Hayvanlar yer.

Malzeme:

1. Binalarda süsleme tavan ve taban yapılır.
2. Kerestesinden “ıstar” denilen halı dokumada kullanılan tezgah yapılır. Üzerinde halı dokunur.
3. Gövdesi oyularak çamaşır yıkama teknesi yapılır, “Yassıgeç” denilen ekmek açmaya yarayan malzeme yapımında kullanılır çeşitli şekillerde ev aletleri yapımında kullanılır (Şekil 3.62).

Şekil 3.62: *Pinus nigra*'dan elde edilen çeşitli malzemeler

3.48.3 *Pinus pinea* L.

Türkçe Adı: Fıstık çamı

Yöresel Adı: Fıstık çamı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

– Çalıköy (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvesi olan fıstıkları yenir.
2. Fıstıkları yemeklere lezzet vermesi için konulur.

3.49 PLANTAGINACEAE (SİNİROTUGİLLER)

3.49.1 Antirrhinum majus L. subsp. majus

Türkçe Adı: Aslanağzı

Yöresel Adı: Aslanağzı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kınıkyeri (Çameli)

Kullanım Amacı: İnanç

Kullanım Şekli:

İnanç: Mezarlara dikilir.

3.49.2 Plantago lanceolata L.

Türkçe Adı: Damarlıca

Yöresel Adı: Beş şamar otu, Kırk damar otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gölbaşı (Kale)
- Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Ağrıyan bölgeye iltihap söktürmesi için dövülerek sarılır.
2. Ağrı için demlenerek içilir (Şekil 3.63).

Şekil 3.63: *Plantago lanceolata*

3.50 PLATANACEAE (ÇINARGİLLER)

3.50.1 *Platanus orientalis* L.

Türkçe Adı: Çınar

Yöresel Adı: Kavak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gökçeören, Habipler, Gülbağlık, Künar, Ortatepe, (Kale)
- Akyar, Çalıköy, Gökçeler, Pınarlar, Yorga, Yukarıboğaz (Tavas)
- Cindere (Güney)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)

– Ayvacık (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda, Malzeme, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Yaprığı kaynatılarak içilir

Tıbbi:

1. Diz ağrılarına iyi gelir.
2. Yaprığı eklem kireçlemesine iyi gelir.
3. Yaprığı kemik erimesine diz ağrılarına iyi gelir

Malzeme:“Yastıgeç”, “bişek”, “fırına”, “yoğurt dövmek için kova” gibi olan malzeme yapılıdır (Şekil 3.64).

Fırına: Üzümünden pekmez ve nar ekşisi yapılırken içinde ezilen meyvelerin suyunun kazanlara akıtılmasında kullanılan malzemedir.

Şekil 3.64: Yoğurt Kovası ve Yastıgeç

3.51 PLUMBAGINACEAE (KARDİKENİGİLLER)

3.51.1 *Plumbago europaea* L.

Türkçe Adı: Karakına

Yöresel Adı: Sakız

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çalıköy (Tavas)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Ellere sürülünce elleri yumuşatır, krem gibi kullanılır.

3.52 POACEAE (BUĞDAYGİLER)

3.52.1 *Arundo donax* L.

Türkçe Adı: Kargı

Yöresel Adı: Kamış, Saz

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çakırbağ, Künar, Garipköy (Kale)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme: Tütün kurutmak için kullanılır (Şekil 3.65).

Şekil 3.65: Tütün kargısı

3.52.2 *Avena sterilis* L. subsp. *sterilis*

Türkçe Adı: Şifan

Yöresel Adı: Deli Yulaf, Deli İlaf

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Habipler, Köprübaşı, Özlüce (Kale)
- Dereağzı (Tavas)
- Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi

Kullanım Şekli:

Hayvan Yemi:

1. Hayvanlara bitkisinin yeşil veya kurutulmuş hali yem olarak verilir.
2. Taneleri kırılarak hayvanlara yedirilir.

3.52.3 *Cynodon dactylon* (L.) Pers. var. *dactylon*

Türkçe Adı: Köpekdişi

Yöresel Adı: Ayrık

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Ortatepe, Özlüce (Kale)
- Kolak, Kalınkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Tavas)
- Gümüşsu (Çivril)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Böbrek taşlarına iyi geldiği için kaynatılıp suyu içilir.
2. Hayvanlarda idrar sıkıntısı varken çözmeye kullanılır.
3. Mide ülserine iyi gelir.
4. Kireçleme hastalığına karşı demlenip içilir.
5. Kanserlilere derman diye içirilir.
6. Romatizmaya iyi gelir diye çayı içilir.
7. Zayıflamak için çayı içilir

3.52.4 *Hordeum vulgare* L.

Türkçe Adı: Arpa

Yöresel Adı: Arpa

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

– Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Boya, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda: : Taneleri öğütülerek buğdayla karıştırılıp un yapılır.

Boya: Sarı renk elde edilir

Hayvan yemi: Taneleri kırılarak hayvanlara yem olarak verilir.

Süs: Süs eşyaları yapılır

3.52.5 *Sorghum bicolor* (L.) Moench

Türkçe Adı: Süpürge darısı

Yöresel Adı: Süpürgelik

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

Künar (Kale)

Yahşiler (Tavas)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme: Evleri temizlemek için kullanılan süpürge yapılır (Şekil 3.66).

Şekil 3.66: *Sorghum bicolor* ve yapılmış süpürgeler

3.52.6 *Sorghum halepense* (L.) Pers. var. **halepense**

Türkçe Adı: Ekin Süpürgesi

Yöresel Adı: Kan yaşı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gökçeören (Tavas)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Kökü diş ağrısına iyi gelir.

3.52.7 *Triticum aestivum* L.

Türkçe Adı: Buğday

Yöresel Adı: Buğday

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Akyar, Ovacık, Pınarlar, Yahşiler, Kızılcabölük (Tavas)
- Çorbacılar, Yenikonak (Güney)

Kullanım Amacı: Gıda, Hayvan yemi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Taneleri öğütülerek un yapılır.
2. Buğday taneleri bir hafta suda bekletilir, sonra çuval veya tülbent yardımıyla sıkıştırılarak süzülür. Altta kalan beyaz sudan nişasta elde edilir.

Hayvan yemi: Taneleri kırılarak hayvanlara yem olarak verilir.

3.52.8 *Zea mays* L. subsp. *mays*

Türkçe Adı: Mısır

Yöresel Adı: Darı, mısır, misir

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Pınarlar (Tavas)
- Cindere, Eziler (Güney)

Kullanım Amacı: Hayvan Yemi, Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Taze meyveleri nar ekşisi ile karıştırılarak ‘darı aşı’ olarak bilinen yemeği yapılıır. Tuzlama olarak bilinen bebek diş kutlamasında yapılıır

Tıbbi: Püskülünü kaynatarak böbrek taşı düşürmede kullanılıır.

Hayvan Yemi: Sapları hayvan yemi ve silaj yapımında kullanılır

3.53 POLYGONACEAE (MADIMAKGİLLER)

3.53.1 Rumex acetosella L.

Türkçe Adı: Kuzu Kulağı

Yöresel Adı: Ekşi Ot, Kuzu Gülek, Kuzu Kulağı, Kuzu Göbeği, Ekşi Kulak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- İnceğiz, Narlı, Ortaköy (Kale)
- Çalıköy, Gökçeler, Yahşiler (Tavas)
- Yenikonak, Çorbacılar, Eziler (Güney)
- Sazköy (Bozkurt)
- Gökgöl (Çivril)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Taze iken çiğ olarak tüketilir.
2. Salata yapılır.

3.53.2 Rumex patientia L.

Türkçe Adı: Efelek

Yöresel Adı: İlibıdı, İlibadı, İlabada, İlibıdı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık, Künar, Muslugüme, Ortaköy, Çalıköy (Kale)
- Dereağzı, Garipköy, Kızılca, Ovacık, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyğaç)
- Kolak, Kalinkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- İnceler, Cumalı (Bozkurt)
- Gökgöl, Gümüşsu, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Yapraklarından sarması yapılır.
2. Yaprakları börek malzemesi olarak kullanılır.
3. Yapraklarından kavurma yapılır.

Tıbbi: İshal için kaynatılarak içilir.

3.53.3 Polygonum cognatum Meissn.

Türkçe Adı: Madımak

Yöresel Adı: Madımak, Koyun Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Doğanköy, Künar, Muslügüme (Kale)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Taze iken çiğ olarak yenir.

3.54 PORTULACACEAE (SEMİZOTUGİLLER)

3.54.1 *Portulaca oleracea* L.

Türkçe Adı: Semizotu

Yöresel Adı: Semiz, Temizlik

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çamlarca, İnceğiz, Karakaya, Özlüce (Kale)
- Çalıköy, Garipköy, Gökçeler, Kızılcıca, Yukarıboğaz, Pınarlar (Tavas)
- Hürriyet, Sazak (Beeyagaç)
- Kolak, Kalınkoz, Ayvacık, İmamlar (Çameli)
- Yenikonak, Çorbacılar, Eziler (Güney)
- Gökgöl (Çivril)
- Sazköy (Bozkurt)
- **Kullanım Amacı:** Gıda, Hayvan yemi, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Toprak üstü organları çiçeklenmeden önce salata yapılır.
2. Taze iken çiğ olarak tüketilir.
3. Çorba ve kavurma şeklinde yemeği yapılır.

Hayvan Yemi: Hayvanlar yer.

Tıbbi: Tuzla beraber ezilerek nasır tedavisinde kullanılır.

3.55 PRIMULACEAE (ÇUHAÇİÇEĞİGİLLER)

3.55.1 *Cyclamen alpinum* Damman ex Spreng.

Türkçe Adı: Domuz Elması

Yöresel Adı: Domuz Toplağı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kalınkoz, İmamlar (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Toprak altında bulunan yumrusu yenir (Şekil 3.67).

Şekil 3.67: *Cyclamen alpinum*

3.55.2 *Primula acaulis* (L.) L. subsp. *acaulis*

Türkçe Adı: Çuha Çiçeği

Yöresel Adı: Nergis, Dağ Nergisi

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kırköy, Köprübaşı (Kale)
- Dereağzı, Ovacık (Tavas)
- Sazak (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Süs.

Kullanım Şekli:

Süs: Güzel görünmesi için bahçelere dikilir.

3.56 RANUNCULACEAE (DÜĞÜNÇİÇEĞİGİLLER)

3.56.1 *Anemone coronaria* L.

Türkçe Adı: Manisa Lalesi

Yöresel Adı: Dağ Lalesi, Kelemena

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Köprübaşı (Kale)
- Eziler (Güney)

Kullanım Amacı: Süs.

Kullanım Şekli:

Süs: Bahçelere dikilir güzel görünmesi için (Şekil 3.68).

Şekil 3.68: *Anemone coronaria*

3.56.2 *Ceratocephala falcata* (L.) Pers.

Türkçe Adı: Yel Otu

Yöresel Adı: Tavuk götü

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Halk arasında “tavuk götü” olarak bilinen nasırın çıkartılmasında üzerine sarılır.

3.56.3 *Nigella sativa* L.

Türkçe Adı: Çörekotu

Yöresel Adı: Çörek Otu, Karaca Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Ortaköy (Kale)
- Kızılca, Kızılcabölük (Tavas)
- Kolak, Kalınkoz, Ayvacık (Çameli)
- İnceler, Cumalı (Bozkurt)

Kullanım Amacı: İnanç, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Börek çöreklerde süsleme ve lezzet vermesi için kullanılır.

Tıbbi: Kaynatılıp yaranın üstüne konulur. Yarayı kurutur.

İnanç:

1. Buğday, çörek otu birlikte muska şeklinde beze sarılır, çocukların omuzlarına takılır.
2. Şeytan gelmesin diye yola dökülür.
3. Kese içine konur, nazar için eve takılır.

3.56.4 Ranunculus arvensis L.

Türkçe Adı: Mustafa Çiçeği

Yöresel Adı: Su bitırağı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gölbaşı (Kale)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi: Yaşlı kadınlar eklem ve dizlerindeki ağrılar için dizlerine sarar ancak sardıkları yerde bu bitki yaralar oluşturur.

3.56.5 Ranunculus neopolitanus Ten.

Türkçe Adı: Çiçeğezer

Yöresel Adı: Kazıyak, Kayazak, Kayızak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Hürriyet, Kapuz, Sazak (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Salatalara konulur.

3.57 RHAMNACEAE (CEHRİGİLLER)

3.57.1 Paliurus spina-christi P.Mill.

Türkçe Adı: Karaçalı

Yöresel Adı: İlme

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çakırbağ, Gölbaşı (Kale)
- Kızılcabölük (Tavas)
- Cindere (Güney)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda: Kurutularak yenir, ferahlatıcıdır.

Tıbbi:

1. Ateşe tutulur çıkan öz suyu “temre” tedavisinde kullanılır.
2. Prostat için çiçekleri içilir.
3. Çiçek ve yaprağı ile birlikte. Yarpuz otu- Çaltı ve Çoban Çökerten su kabağının dışıyla kaynatılıp prostat için içilir.

Malzeme: Uzun dalları ağaçlardaki kuru meyveleri silkelemede sırk yapımında kullanılır.

3.57.2 Ziziphus jujuba Mill.

Türkçe Adı: Hünnap

Yöresel Adı: Hünjabi, İndap

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gümüşsu, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvesi yenir.
2. Meyvesi kurutulup çayı yapılır.

Tıbbi: Meyvesi şeker hastalığında şekerin düşürülmesi için yenir.

3.58 ROSACEAE (GÜLGİLLER)

3.58.1 *Amygdalus communis* L.

Türkçe Adı: Badem

Yöresel Adı: Çağla

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Akyar, Kızılcabölük, Dereağzı (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi çiğ veya kavrulularak yenir.

Tıbbi:

1. Acıbadem 3 taneden az olmak üzere vücut direnci artması için yenir.
2. Acı badem şeker hastalığında şeker seviyesinin düşmesi için günde 2-3 tane yenir.
3. Ciğerleri temizlemek için günde 2 tane acı badem yenir.

3.58.2 *Armeniaca vulgaris* Lam.

Türkçe Adı: Kayısı

Yöresel Adı: Kayısı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Habipler, Köprübaşı, Özlüce (Kale)
- Ayvacık, Ebecik, Gökçeler, Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyveleri yenir.
2. Reçeli yapılır.

3.58.3 *Cerasus avium* (L.) Moench.

Türkçe Adı: Kiraz

Yöresel Adı: Kiraz

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Yenikonak (Güney)
- Hürriyet (Beyağaç)
- Gökçeler, Kızılcabölük, Pınarlar (Tavas)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvelerinden reçel, hoşaf gibi tatlılar yapılır.

Tıbbi: Çiçek sapsarı (Kiraz meyvesinin sapsarı) demlenerek şeker hastalığına karşı içilir.

3.58.4 *Cerasus vulgaris* Miller

Türkçe Adı: Vişne

Yöresel Adı: Vişne

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık, Künar (Kale)
- Eziler (Güney)
- Hürriyet (Beyağaç)
- Kızılca, Gökçeler, Kızılcabölük, Pınarlar (Tavas)
- Ahıllı, Mollaahmet (Babadağ)
- Kavakköy (Çivril)
- Cumalı (Bozkurt)
- Kalınkoz (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvelerinden reçel, hoşaf gibi tatlılar yapılır.

3.58.5 *Crataegus monogyna* Jacq. var. *monogyna*

Türkçe Adı: Yemişen

Yöresel Adı: Kızılcık, Kırmızı Alıç

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- amlarca, Esenkaya, Gökçeören, Gölbaşı, Gülbağlık, Künar, Ortatepe, Özlüce (Kale)
- Dereağzı, Garipköy, Gökçeler, Kızılca, Ovacık (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Kolak, Kalınkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Yenikonak (Güney)
- Cumalı (Bozkurt)
- Gököl (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi yenir (Şekil 3.69).

Şekil 3.69: *Crataegus monogyna* var. *monogyna* meyveleri

3.58.6 *Crataegus pentagyna* Waldst. & Kit. ex Willd.

Türkçe Adı: Kömüş Dikeni

Yöresel Adı: Alı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı, Belenköy, Gökçeören, Gölbaşı, Gülbağlık, Karaköy, Kırköy, Künar, Ortatepe, Özlüce (Kale)
- Akyar, Çalıköy, Dereağzı, Garipköy, Gökçeler, Kızılca, Yahşiler, Yahşiler, Yorga, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Kolak, Kalınkoz, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)
- Yenikonak (Güney)
- Cumalı (Bozkurt)
- Gökgöl (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvesi yenir (Şekil 3.70).
2. Meyvelerinden turşu yapılır.

Tıbbi: Kalbe iyi gelir diye meyveleri yenilir.

Şekil 3.70: *Crataegus pentagyna*

3.58.7 *Cydonia oblonga* Miller

Türkçe Adı: Ayva

Yöresel Adı: Ayva

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kızılcabölük (Tavas)

Kullanım Amacı: Boya, Gıda, Süs, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Boya: Sarı renk elde edilir.

Gıda: Meyveleri yenir ve meyvelerinden reçel yapılır.

Süs: Çeyiz sandıkları içine güzel kokması için konulur.

Tıbbi:

1. İshal tedavisi için meyveler yenir.
2. Taze yaprakları demlenerek gribal enfeksiyonlarda ateş düşürücü olarak kullanılır.

3.58.8 *Fragaria vesca* L.

Türkçe Adı: Çilek

Yöresel Adı: Çilek

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Esenkaya, İnceğiz, Gülbağlık (Kale)
- Kızılcabölük, Pınarlar, Yahşiler (Tavas)

- İnceler, Sazköy (Bozkurt)
- Hürriyet (Beyağaç)
- Kalınkoz (Çameli)
- Gümüştü, Kavakköy (Çivril)
- Çorbacılar (Güney)
- Mollaahmetler (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyveleri yenir ve meyvelerinden reçel yapılır.

3.58.9 *Malus sylvestris* (L.) Mill. subsp. *sylvestris*

Türkçe Adı: Yaban Elması

Yöresel Adı: Key Elması, Keycik Elması, Keyce Elması, Geyik Elması

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gümüştü, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvesi yenir.
2. Turşu yapılır.
3. Sirkesi yapılır.

Tıbbi: Astım, bronşit, öksürüğe iyi gelir.

3.58.10 Malus pumila Miller.

Türkçe Adı: Elma

Yöresel Adı: Elma

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Ortatepe, Kırköy, Belenköy (Kale)
- Eziler, Ayvacık (Güney)
- Hürriyet, Sazak (Beyağaç)
- Kızılca, Gökçeler, Kızılcabölük, Pınarlar (Tavas)
- Ahıllı, Mollaahmet (Babadağ)
- Kavakköy (Çivril)
- Cumalı, Sazköy (Bozkurt)
- Kalınkoz, Kolak, Ayvacık (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyveleri çiğ veya kurutularak yenir.
2. Meyvelerinden sirke yapılır.

3.58.11 Mespilus germanica L.

Türkçe Adı: Muşmula

Yöresel Adı: Muşmula

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Akıyar, (Tavas)
- Eziler (Güney)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi yenir.

3.58.12 Persica vulgaris Mill

Türkçe Adı: Şeftali

Yöresel Adı: Şeftali

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Yenikonak, Çorbacılar (Güney)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyveleri yenir.

3.58.13 Prunus divaricata Ledeb subsp. divaricata

Türkçe Adı: Yunus eriği

Yöresel Adı: Dağ Eriği

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Ortatepe (Kale)
- Dereağzı, Ovacık, Yahşiler (Tavas)
- Kolak, Kalınkoz, Kınıkyeri, İmamlar (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Erik bezirmesi yapılır.
2. Turşusu yapılır.
3. Ekşisi yapılır
4. Meyvesi yenir.

3.58.14 Prunus x domestica L.

Türkçe Adı: Erik

Yöresel Adı: Erik

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Taze ve kuru meyvelerinden hoşaf yapılır.

2. Erik çöreği, bezirme: Kaynatılıp çekirdeğinden ayrılan erikler sini üzerine dökülüp kurutulur. Kışın suya ıslatılarak yenir.

3.58.15 *Pyrus communis* L. subsp. **communis**

Türkçe Adı: Bey armutu

Yöresel Adı: Amıt, amut, armit, armut

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Cindere (Güney)

Kullanım Amacı: Gıda, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyveleri yenir.

Malzeme: Kaşık, kirkit gibi eşyalar yapılır.

3.58.16 *Pyrus elaeagnifolia* Pall. subsp. **elaegnifolia**

Türkçe Adı: Ahlat

Yöresel Adı: Ihlaz, Ahlat, Yaban armutu, Alfat, Halfat, Taşçı Armutu, Taşlıca Armutu, Ahlaz Armutu, Halaz Armutu, Dağ Armutu, Boz Armut, Yoz Armut, Çöğür Armutu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı, Belenköy, Çakırbağ, Gökçeören, Gülbağlık, Habipler, İnceğiz, Kırköy, Köprübaşı, Künar, Ortaköy, Ortatepe, Özlüce, Akyar, Çalıköy, Dereağzı, Garipköy, Gökçeler, Kızılca, Yorga, Yukarıboğaz (Kale)

- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Kolak, Ayvacık, Kınıkyeri, İmamlar, Kalınozk (Çameli)
- Yenikonak, Eziler (Güney)
- İnceler (Bozkurt)
- Kızılcabölük (Tavas)
- Cindere (Güney)
- Gökgöl, Yahyalı (Çivril)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi yenir (Şekil 3.71).

Tıbbi: Yaprakları dövülerek akrep sokmasında kullanılır

Malzeme:

1. Tahta kaşık yapımında kullanılır.
2. Ayrıca ekinleri biçmede kullanılan ellik, yoğurtu döverek ayran yapmada kullanılan bişek ve halı dokumada kullanılan Istar tarağı gibi ürünler bu ağaçtan yapılmaktadır (Şekil 3.72).

Şekil 3.71: *Pyrus elaeagnifolia* subsp. *elaegnifolia*

Şekil 3.72: Ellik

3.58.17 Rosa canina L.

Türkçe Adı: Kuşburnu

Yöresel Adı: Kuşburnu, İt Gülü, Köpek Gülü, Kuş Üzümü, Köpek Çıtlığı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Gülbağlık, Kırköy, Narlı, Ortatepe (Kale)
- Akyar, Çalıköy, Dereağzı, Gökçeler, Kızılca, Ovacık, Pınarlar, Yahşiler, Yukarıboğaz (Tavas)
- Kolak, Kalinkoz, Ayvacık, Kınıkyeri (Çameli)
- Cumalı (Bozkurt)
- Gümüşsu, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvesi kurutulup, demlenerek çayı içilir.
2. Reçeli yapılır.
3. Hoşafı yapılır.
4. Yaprağı tazeyken yemek yapılır

Tıbbi:

1. Eklem romatizmalarına karşı hoşafı içilir.
2. Kansere iyi gelir diye çayı içilir.

3.58.18 Rubus canescens DC. var. canescens

Türkçe Adı: Çoban kösteği

Yöresel Adı: Köpek ilmesi, Gür Bebesi, Kür Bebesi, Böğürtlen, Börtlek, Börtlen Üzüümü

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı, Belenköy, Gülbağlık, Habipler, Karakaya, Narlı, Ortatepe, Özlüce (Kale)
- Akyar, Çalıköy, Garipköy, Gökçeler, Kızılca, Kızılcabölük, Yahşiler (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz (Beyağaç)
- Kolak, Ayvacık, Kınıkyeri, Kalınkoz, İmamlar (Çameli)
- Yenikonak (Güney)
- Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Boya, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Boya: Kırmızı renk elde edilir.

Gıda:

1. Böğürtlen olan meyvesi yenir.

2. Pekmezi yapılır
3. Reçel yapılır.

Tıbbi: Üzümü denilen meyveleri kuyruklu (akrep) sokmasına iyi gelir, filizi ezilip konulur.

3.58.19 Rubus idaeus L. subsp. idaeus

Türkçe Adı: Ahududu

Yöresel Adı: Ahududu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kızılcabölük, Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda, Boya

Kullanım Şekli:

Boya: Kırmızı renk elde edilir.

Gıda: Reçeli yapılır.

3.58.20 Sanguisorba minor L. subsp. minor

Türkçe Adı: Çayır Düğmesi

Yöresel Adı: Otakesme, Otukesme, Otu Kesme, Kesme

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gülbağlık, Köprübaşı (Kale)
- Gökçeler, Yahşiler (Tavas)

- Kapuz (Beyağaç)

Kullanım Amacı: Hayvan yemi, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Hayvan yemi: Hayvanlar yer.

Tıbbi:

1. Mantar hastalığına ilaç olur, eller kesik olduğunda ona sürülür.
2. Ellerdeki yaralara sürülür.

3.59 RUBIACEAE (KÖKBOYASIGİLLER)

3.59.1 Galium aparine L.

Türkçe Adı: Çoban süzgeci

Yöresel Adı: Yapışkan Otu, Yapışak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çalıköy (Tavas)
- Hürriyet (Beyağaç)
- Gölbaşı (Kale)
- Kınıkyeri (Çameli)

Kullanım Amacı: Boya

Kullanım Şekli:

Boya: Kökünden boya elde edilerek, halı dokumada kullanılan iplerin boyamasında kullanılır (Şekil 3.73).

Şekil 3.73: *Galium aperine*

3.60 SALICACEAE (SÖĞÜTGİLLER)

3.60.1 *Populus nigra* L.

Türkçe Adı: Karakavak

Yöresel Adı: Selvi

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Habipler, Köprübaşı, Ortaköy (Kale)
- Akyar, Yorga, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Yeniçeşme (Beyağaç)
- İnceler (Bozkurt)
- Ayvacık, İmamlar, Kalınkoz, Kınıkyeri, Kolak (Çameli)
- Gökgöl, Yahyalı (Çivril)
- Mollaahmetler (Babadağ)

Kullanım Amacı: Malzeme, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Yaprığı dövölüp dizlere sarıldığında kireçlenme ve romatizmalara iyi gelir.
2. Diz ağrısı için kaynatılıp dizlere sarılır.

Malzeme:

1. Çatı ve ev yapımında kullanılır,
2. Arı kovanı yapılır, kafes yapılır (Şekil 3.74)
3. Ev tamiratlarında kullanılır.

Şekil 3.74: Kuş Kafesleri

3.60.2 Salix alba L.

Türkçe Adı: Ak Söğüt

Yöresel Adı: Söğüt

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Habipler (Kale)
- Çalıköy (Tavas)
- Eziler (Güney)
- Kalınkoz, Ayvacık (Çameli)

Kullanım Amacı: Malzeme, Oyun, Tıbbi

Kullanım Şekli:**Malzeme:**

1. Çubuğundan kapan yapılır.
2. Ananat ve sepet yapımında kullanılır.
3. Tarım faaliyetinde kullanılan küreklere sap yapılır.

Oyun: Tavuk kuşunu yakalamak için kapan oyunu yapılır.

Tıbbi: Üzerindeki beyaz mantarlar el çatlaklarına iyi gelir.

3.61 SANTALACEAE (GÜVELEKGİLLER)**3.61.1 Viscum album L. subsp. album**

Türkçe Adı: Ökse Otu

Yöresel Adı: Buruç, Diken Ardıç Burucu, Kızılcık Burucu, Burç, Armut Burucu, Pürç

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çamlarca, Doğan köy, Özlüce, Yenidere (Kale)
- Akyar, Dere ağzı, Kızılca, Yukarıboğaz, Pınarlar, Kızılcabölük (Tavas),
- Cumalı, İnceler (Bozkurt)

- Ayvacık, Kınıkyeri (Çameli)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Tıbbi, Boya, Hayvan Yemi

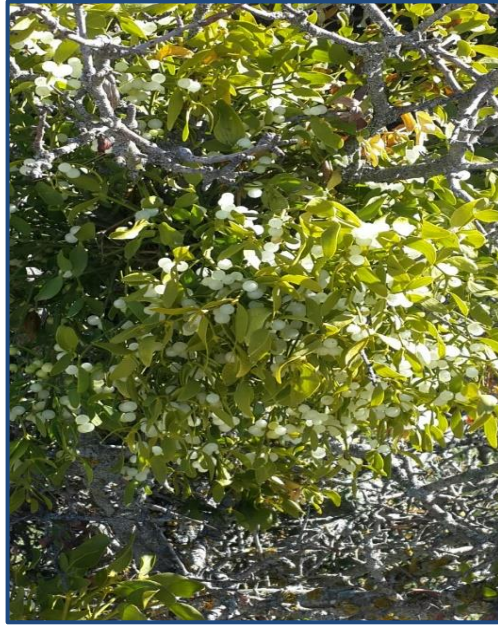
Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Demlenip içilerek şeker ve astı hastalıklarına iyi gelir.
2. Armut burucu ıslatılır ve 1 gece bekletilir ve sonrasında suyu içildiğinde ciğer hastalıklarına iyi gelir.
3. On saat suyun içerisinde bekletildikten sonra kaynatılıp içildiğinde şeker ve tansiyonu düzenler.

Boya: Kahverengi renk elde edilir.

Hayvan Yemi: Hayvanlara yem olarak verilir (Şekil 3.75).

Şekil 3.75: *Viscum album*

3.62 SCROPHULARIACEAE (SIRACAOTUGİLLER)

3.62.1 Verbascum sp.

Türkçe Adı: Sığır Kuyruğu

Yöresel Adı: Sığır Kuyruğu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Ebecik, Pınarlar (Tavas)
- Ayvacık (Çameli)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme:

1. Çöpçüler tarafında sokakların süpürülmesinde kullanılan süpürgeler yapılır,
2. Harmanda daneleri ayırmada ve ahırları temizlemede kullanılır (Şekil 3.76).

Tıbbi: Çiçeği canlı olarak kulak içine sokulduğunda iltihabı çeker.

Şekil 3.76: *Verbascum* sp.

3.63 SOLANACEAE (PATLICANGİLLER)

3.63.1 *Capsicum annum* L.

Türkçe Adı: Biber

Yöresel Adı: Biber

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı, Yenidere (Kale)
- Kızılca, Gökçeler, Kızılcabölük, Pınarlar (Tavas)
- Kalınkoz, Kolak, Ayvacık (Çameli)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyvelerinden tazeyken yemek yapılır.
2. Meyveleri kurutularak kışlık olarak saklanır, Kuru hali de yemek yapmak için kullanılır (Şekil 3.77).
3. Meyveleri kurutularak, nohut, mısır, kavun ve karpuz çekirdeği ile kavrulup öğütülerek “biber tozu” denilen kahvaltılık hazırlanır.

Şekil 3.77: Biber kuruları

3.63.2 Hyoscyamus niger L.

Türkçe Adı: Ban Otu

Yöresel Adı: Kapaklı Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

Adamharmanı (Kale).

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Gözdeki kurtları düşürmek için kullanılır,
2. Tohumu sıcak suya konulur ve kulak ağrısını geçirmek için kulak buhara tutulur (Şekil 3.78).

Şekil 3.78: *Hyoscyamus niger*

3.63.3 *Lycium barbarum* L.

Türkçe Adı: Atlangaç

Yöresel Adı: Kurt Üzüümü

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çalıköy (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi yenir.

3.63.4 *Lycopersicon esculentum* Miller.

Türkçe Adı: Domates

Yöresel Adı: Domates, Domata, Domuta, Tomata, Tomuta

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Salçası yapılır,
2. Kurutulmuş hali kahvaltıda yenir,
3. Olgunlaşmamış olanlarından turşu yapılır.

Tıbbi: Böcek ve arı sokmalarında sarılır.

3.63.5 *Nicotiana tabacum* L.

Türkçe Adı: Tütün

Yöresel Adı: Tütün

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Kızılcabölük, Pınarlar, Yorga (Tavas)

Kullanım Amacı: Tıbbi, Boya

Kullanım Şekli:

Boya: Yaprakları kaynatılarak koyu sarı renk elde edilir.

Tıbbi:

1. Yaprakları kaynatılarak elde edilen katran böcekleri uzaklaştırmada kullanılır,

2. ivi gibi küflü malzemelere neden olduğu yaralara suyu sürülür,
3. Tütün tozu gvelenmeyi önleyici olarak kullanılır.

3.63.6 Solanum melongena L.

Türkçe Adı: Patlıcan

Yöresel Adı: Patlıcan

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Künar, İnceğiz, Gülbağlık (Kale)
- Kızılca, Kızılcabölük, Pınarlar, Yahşiler (Tavas)
- Kalınkoz, Kolak, Kınıkyeri (Çameli)
- Kavakköy, Gümüşsu, Gökgöl (Çivril)
- Eziler, Cindere, Yenikonak (Güney)
- Mollaahmet, Ahıllı (Babadağ)
- Sazköy, İnceler (Bozkurt)

Kullanım Amacı: Gıda

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Meyveleri yemek yapılır.
2. Meyveleri kzlenerek salata yapılır.
3. Meyveleri ileri oyularak kurutulur, bu halinden dolma yapılır.

3.63.7 Solanum tuberosum L.

Türkçe Adı: Patates

Yöresel Adı: Patates

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı, Yenidere (Kale)
- Kızılcıca, Gökçeler, Kızılcabölük, Pınarlar (Tavas)
- Yenikonak (Güney)
- İnceler (Bozkurt)
- Kavakköy, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Toprak altında bulunan yumrularından yemek yapılır.
2. Yumruları sıcak közde bekletilerek pişirilip yenir.

Tıbbi: Baş ağrısına karşı çiğ patates yumrusu yuvarlak halde kesilip alına konulur.

3.64 TAMARICACEAE (ILGINGİLLER)

3.64.1 Tamarix smyrnensis Bunge

Türkçe Adı: Ilgın

Yöresel Adı: Ilgın

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Çakırbağ (Kale)
- Çalıköy (Tavas)

Kullanım Amacı: Süs, Yakacak

Kullanım Şekli:

Süs: Çiçeği güzeldir (Şekil 3.79).

Yakacak: Odunları kullanılır.

Şekil 3.79: *Tamarix symrensis*

3.65 TYPHACEAE (SAZGİLLER)

3.65.1 *Typha angustifolia* L.

Türkçe Adı: Saz

Yöresel Adı: Hasır Otu

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Narlı, Ortatepe (Kale)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme:

1. Eskiden hasır denilen halıların altına hava alması ve nemden korunması için serilen malzeme yapılmaktaydı.
2. Sepet yapılır (Şekil 3.80).

Şekil 3.80: Sepetler

3.66 ULMACEAE (KARAAĞAÇGİLLER)

3.66.1 *Celtis australis* L.

Türkçe Adı: Çitlenbik

Yöresel Adı: Çıtlık

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy, Çakırbağ, Esenkaya, Habipler, Karakaya, Narlı, Ortaköy, Ortatepe (Kale)

- alıkky, Dereağzı, Garipköy, Gökçeler, Pınarlar, Yahşiler, Ovacık, Yorga, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Yenikonak, orbacılar, Cindere (Güney)
- Cumalı, İnceler (Bozkurt)
- Ayvacık, Kolak, Kalınozk (Çameli)
- Gümüşsu, Yahyalı (Çivril)

Kullanım Amacı: Gıda, İnanç, Malzeme

Kullanım Şekli:

Gıda: Meyvesi yenir (Şekil 3.82).

İnanç: Nazara karşı ağacın dallarından oyularak şekiller yapılarak evin köşelerine ve çocuklara asılır (Şekil 3.81).

Şekil 3.81: Çıtlık nazarlığı

Malzeme:

1. Ağacı vazo yapmak için kullanır ve ayrıca dallarından duvar ss yapılır,
2. Ağacı kirman gibi malzeme yapılır,

3. Ağacından kahve tohumlarını dövme için dibek yapılır (Şekil 3.83).

Şekil 3.82: *Celtis australis*

Şekil 3.83: Kahve dibegi

3.66.2 *Ulmus canescens* Melville

Türkçe Adı: Karangiç

Yöresel Adı: Kargiç, Karağaç, Gargeç

Endemizm Durumu: Endemik değil

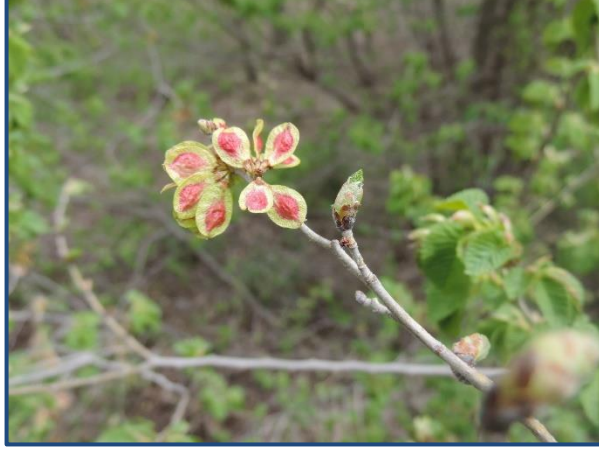
Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Belenköy (Kale)
- Eziler (Güney)

Kullanım Amacı: Malzeme

Kullanım Şekli:

Malzeme: Taze sürgünlerinden sebze meyve taşımak için sepet yapılır (Şekil 3.84).

Şekil 3.84: *Ulmus canescens*

3.67 URTICACEAE (ISIRANGİLLER)

3.67.1 *Urtica dioica* L. subsp. *dioica*

Türkçe Adı: Isırgan

Yöresel Adı: Dalgan, Dalagan, Isırgan, Isırgandalak

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Adamharmanı, Belenköy, Doğanköy, Gülbağlık, İnceğiz, Künar, Özlüce, Yenidere (Kale)
- Yenikonak, Eziler (Güney)
- Akyar, Çalıköy, Garipköy, Gökçeler, Kızılca, Ovacık, Pınarlar, Yahşiler (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)

- Sazköy (Bozkurt)
- Ayvacık, İmamlar, Kalınkoz, Kolak, Kınıkyeri (Çameli)
- Gököl, Gümüşsu, Yahyalı (Çivril)
- Mollahmetler, Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda:

1. Tazeyken yenir,
2. Börek, bükme ve salata yapılır (Şekil 3.85).

Tıbbi:

1. Kansere iyi gelir.
2. Prostata iyi geldiği için kaynatılıp içilir
3. Nefes darlığına iyi gelir,
4. İdrar zorlanmalarına iyi gelir,
5. Suyu kaynatılıp içilir ve böbreklere iyi gelir,
6. Hastalığı karşı tohumu kaynatılarak içilir.

Şekil 3.85: *Urtica dioica*

3.67.2 *Urtica pilulifera* L.

Türkçe Adı: Dalağan

Yöresel Adı: Deve Isırganı

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Eziler (Güney)

Kullanım Amacı: Gıda, Tıbbi

Kullanım Şekli:

Gıda: Bükme yapılır.

Tıbbi: Kansere karşı çiğ ya da pişmiş halde tüketilir.

3.68 VIOLACEAE (MENEKŞEGİLLER)

3.68.1 *Viola odorata* L.

Türkçe Adı: Kokulu Menekşe

Yöresel Adı: Menekşe, Oğlak Çiçeği

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Hürriyet Sazak (Beyağaç)
- Garipköy, Ovacık (Tavas)

Kullanım Amacı: Tıbbi, Malzeme

Kullanım Şekli: Süs

Süs: Çiçeği güzel olduğu için saksı ve bahçelere dikilir.

3.69 VITACEAE (ASMAGİLLER)

3.69.1 Vitis vinifera L.

Türkçe Adı: Üzüm

Yöresel Adı: Üzüm

Endemizm Durumu: Endemik değil

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Mollaahmetler (Babadağ)
- Cindere (Güney)
- Kızılcabölük, Pınarlar (Tavas)

Kullanım Amacı: Tıbbi, Malzeme

Kullanım Şekli: Gıda, Tıbbi, Boya

Gıda:

1. Yaprğından sarma yapılır,
2. Pekmez yapılır,
3. Kurutularak çerez olarak kullanılır,
4. Şarap yapımında kullanılır,
5. Sirke yapılır,
6. Hoşaf yapımında,
7. Taze sürgünleri yenir.

Tıbbi:

1. Üzüm ile kuyruk yağı dövülerek diz ağrıları için yakı yapılır,
2. Gövdesinden yakılarak elde edilen külü, suda kaynatılarak kuru üzüm yapımında salkımlar bandırılır ve kurumaya bırakılır. Ayrıca bu kül meyve ve sebzelerde Basra oluşumunu önlemek için üzerlerine serpilir

Boya: Kaynatılarak sarı renk elde edilir.

3.70 ZYGOPHYLLACEAE (ÇOBANÇÖKERTENGİLLER)

3.70.1 Tribulus terrestris L.

Türkçe Adı: Çoban Çökerten

Yöresel Adı: Çoban Çökerten, Demir Bıtırak, Demir Dikeni, Çoban Galgıdan

Tespit Edildiği Mahalleler/İlçeler:

- Gölbaşı, Habipler, Köprübaşı, Ortaköy, Özlüce (Kale)
- Çalıköy, Yukarıboğaz (Tavas)
- Hürriyet, Kapuz, Sazak, Yeniçeşme (Beyağaç)
- Cumalı, İnceler (Bozkurt)
- Ahıllı (Babadağ)

Kullanım Amacı: Tıbbi

Kullanım Şekli:

Tıbbi:

1. Böbrek taşı düşürmek için kaynatılıp içilir,
2. Mide ağrısına karşı kaynatılıp içilir,
3. Şeker hastalığına karşı kaynatılıp içilir,
4. İdrar söktürmek için kaynatılıp içilir.

4. TARTIŞMA

Bu çalışmada, 2016–2019 yılları arasında Denizli iline bağlı Tavas, Kale, Beyağaç, Çameli, Babadağ, Güney, Çivril ve Bozkurt ilçelerinde bulunan köy ve kasaba niteliği taşıyan mahallelerden, gerek literatür çalışmaları, gerek arazi çalışmaları, gerekse yöre halkı ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda etnobotanik bitkilerin tespiti ve kullanım şekillerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma alanında yer alan ilçelere bağlı mahallelerde saha çalışmaları yapılarak çeşitli meslek gruplarından, farklı yaş ve cinsiyetlerdeki kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Bunun yanı sıra araştırma alanına farklı mevsimlerde arazi çalışmaları yapılarak, hem bitkilerin çiçeklenme dönemlerinde toplanabilmesi sağlanmış, hem de kurutulmuş veya kışlık şekilde saklanmış olan bitkiler ve bitki parçaları gözlemlenmiştir. Özellikle daha eski kuşakların bilgilerine sahip olan yaş grubu yüksek kişilerle temaslar kurularak onların bilgilerinden yararlanılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda Babadağ ilçesine bağlı 2 mahalle, Beyağaç ilçesine bağlı 4 mahalle, Bozkurt ilçesine bağlı 3 mahalle, Çameli ilçesine bağlı 5 mahalle, Çivril ilçesine bağlı 4 mahalle, Güney ilçesine bağlı 4 mahalle, Kale ilçesine bağlı 28 mahalle, Tavas ilçesine bağlı 13 mahalle olmak üzere toplam 63 adet köy niteliği taşıyan mahallede araştırma yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda 70 familyaya ait, 170 cins ve 217 takson tespit edilmiştir. Bu taksonlardan 2 tanesi endemik olup, endemizm oranı % 0.92'dir. Tespit edilen taksonların familyalara göre dağılımı Tablo 4.2'de verilmiştir.

Tablo 4.2: Tespit edilen familyalar ve takson sayıları

No	Familya	Takson Sayısı	No	Familya	Takson Sayısı
1	Acanthaceae	1	36	Lamiaceae	20
2	Altingiaceae	1	37	Lauraceae	1
3	Amaranthaceae	3	38	Linaceae	1
4	Amaryllidaceae	4	39	Lythraceae	2
5	Anacardiaceae	3	40	Malvaceae	4
6	Apiaceae	7	41	Meliaceae	1
7	Apocynaceae	1	42	Moraceae	3
8	Araceae	1	43	Myrtaceae	1
9	Asparagaceae	3	44	Nitrariaceae	1
10	Asteraceae	13	45	Oleaceae	3
11	Berberidaceae	2	46	Orchidaceae	2
12	Betulaceae	1	47	Papaveraceae	2
13	Boraginaceae	3	48	Pinaceae	3
14	Brassicaceae	5	49	Plantaginaceae	2
15	Buxaceae	1	50	Platanaceae	1
16	Capparaceae	1	51	Plumbaginaceae	1
17	Caprifoliaceae	1	52	Poaceae	8
18	Caryophyllaceae	4	53	Polygonaceae	3
19	Cistaceae	2	54	Portulacaceae	1
20	Convolvulaceae	1	55	Primulaceae	2
21	Cucurbitaceae	6	56	Ranunculaceae	5
22	Cupressaceae	5	57	Rhamnaceae	2
23	Cyperaceae	2	58	Rosaceae	20
24	Dioscoreaceae	1	59	Rubiaceae	1
25	Ebenaceae	1	60	Salicaceae	2
26	Elaeagnaceae	1	61	Santalaceae	1
27	Equicetaceae	1	62	Scrophulariaceae	1
28	Ericaceae	2	63	Solanaceae	7
29	Euphorbiaceae	1	64	Tamaricaceae	1
30	Fabaceae	18	65	Typhaceae	1
31	Fagaceae	4	66	Ulmaceae	2
32	Geraniaceae	2	67	Urticaceae	2
33	Hypericaceae	3	68	Violaceae	1
34	Juglandaceae	1	69	Vitaceae	1
35	Juncaceae	1	70	Zygophyllaceae	1

Araştırma sonucunda tespit edilen familyalar arasında Lamiaceae ve Rosaceae 20'şer takson ile en fazla takson içeren familyalar olarak tespit edilmiştir. Bu familyaları 18 takson ile Fabaceae, 13 takson ile Asteraceae ve 8 takson ile Poaceae takip etmektedir.

Bu familyaları Apiaceae ve Solanaceae 7 türle, Cucurbitaceae 6 türle, Brassicaceae, Cupressaceae ve Ranunculaceae familyaları 5 türle, Amaryllidaceae, Caryophyllaceae, Fagaceae familyaları 4 türle, Amaranthaceae, Anacardiaceae, Asparagaceae, Boraginaceae, Hypericaceae, Malvaceae, Moraceae, Oleaceae, Pinaceae, Polygonaceae familyaları 3 türle takip etmektedir.

Bu familyaların yanı sıra, Tablo 4.2 incelendiğinde, Berberidaceae, Brassicaceae, Cistaceae, Cyperaceae, Ericaceae, Geraniaceae, Lythraceae, Orchidaceae, Papaveraceae, Plantaginaceae, Rhamnaceae, Salicaceae, Ulmaceae familyaları 2 türle temsil edilmektedir.

Acanthaceae, Altingiaceae, Apocynaceae, Araceae, Betulaceae, Buxaceae, Capparaceae, Caprifoliaceae, Convolvulaceae, Dioscoreaceae, Elaeagnaceae, Equisetaceae, Euphorbiaceae, Hamamelidaceae, Juglandaceae, Juncaceae, Lauraceae, Linaceae, Meliaceae, Myrtaceae, Nitrariaceae, Platanaceae, Plumbaginaceae, Portulacaceae, Rubiaceae, Santalaceae, Scrophulariaceae, Tamaricaceae, Typhaceae, Violaceae, Vitaceae ve Zygophyllaceae familyalarının ise bir türle temsil edildiği görülmektedir.

Lamiaceae familyasının 20 takson (% 9.21) le en fazla takson içeren familya olarak tespit edilme nedenlerini, alanın konum olarak Akdeniz fitocoğrafik karakterli bitkileri bünyesinde barındırmasına, bu familyanın takson sayısı olarak ülkemizde yayılış gösteren büyük familyalardan biri olmasına, kekik, adaçayı, nane gibi etnobotanik özellik taşıyan çok sayıda türü bünyesinde barındırmasına ve dolayısıyla yöre halkı tarafından da diğer bitki gruplarına göre çok daha fazla tanınması ve bilinmesine bağlamak mümkündür.

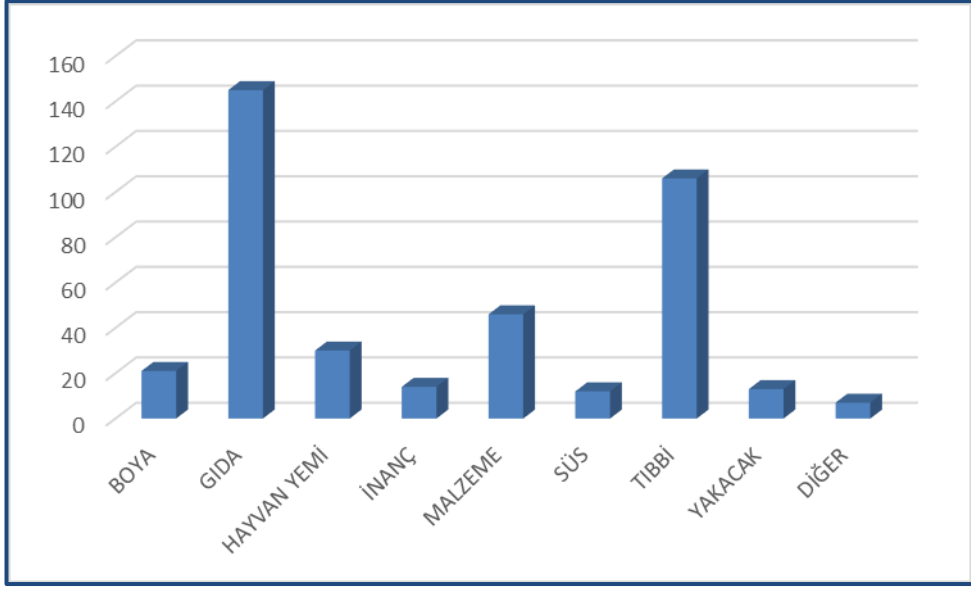
Rosaceae familyasının 20 takson (% 9.21) ile yine en fazla takson içeren familya olarak tespit edilme nedenini ise, bu familyanın çok sayıda kültür ve halk kullanımını olan taksonu bünyesinde barındırmasına bağlamak mümkündür.

Bu familyaları, 18 takson (% 8.29) Fabaceae ve 13 takson (% 5.99) ile Asteraceae familyaları izlemektedir. Bu familyaların takson sayılarının yüksek çıkma nedenleri ise ülkemizde içerdikleri takson sayıları açısından birinci ve ikinci sırada olmalarının yanı sıra, çok sayıda kültür ve halk kullanımı olan taksonu bünyelerinde barındırmalarına bağlamak mümkündür.

Araştırma sonucunda, yöre halkının alandan tespit edilen bitkileri gıda, tıbbi, malzeme, hayvan yemi, boya, yakacak, inanç, süs ve diğer (oyun vb.) amaçlarla kullandığı belirlenmiştir. Kullanım alanlarına göre takson sayıları değerlendirildiğinde 145 takson (% 36.80) ile gıda amaçlı kullanımın ön plana çıktığı görülmektedir. Bu kullanımı, 106 takson (% 26.90) ile tıbbi, 46 takson (% 11.67) ile malzeme, 30 takson (% 7.61) ile hayvan yemi, 21 takson (% 5.32) ile boya, 14 takson (% 3.55) ile inanç, 13 takson (% 3.29) ile yakacak, 12 takson (% 3.04) ile süs ve 7 takson (% 1.77) ile diğer (oyun vb.) amaçlı kullanımlar takip etmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda araştırma alanında kullanım alanlarına göre takson sayıları Tablo 4.3'de, kullanım alanlarına göre taksonların oranları ise Şekil 4.85'de sunulmuştur.

Tablo 4.3: Kullanım alanlarına göre takson sayıları

KULLANIM ALANLARI	TAKSON SAYISI
Boya	21
Gıda	145
Hayvan Yemi	30
İnanç	14
Malzeme	46
Süs	12
Tıbbi	106
Yakacak	13
Diğer	7
TOPLAM	394

Şekil 4.86: Kullanım alanlarına göre taksonların oranları

Bunların yanı sıra, Denizli ili genelinde seçilen ilçelerde yapılan bu araştırma sonucunda;

Babadağ ilçesinde; 32 adet gıda, 2 adet inanç, 3 adet çeşitli şekillerde malzeme yapımı, 1 adet süs ve 12 adet tıbbi amaçlı kullanım olmak üzere toplam 52,

Beyağaç ilçesinde; 91 adet gıda, 2 adet hayvan yemi, 6 adet inanç, 15 adet çeşitli şekillerde malzeme yapımı, 6 adet süs, 18 adet tıbbi ve 3 adet yakacak amaçlı kullanım olmak üzere toplam 141,

Bozkurt ilçesinde; 44 adet gıda, 3 adet inanç, 2 adet çeşitli şekillerde malzeme yapımı ve 24 adet tıbbi amaçlı kullanım olmak üzere toplam 73,

Çameli ilçesinde, 2 adet boya 114 adet gıda, 3 adet hayvan yemi, 9 adet inanç, 20 adet çeşitli şekillerde malzeme yapımı, 3 adet süs, 33 adet tıbbi, 5 adet yakacak ve 2 adet diğer (oyun vb.) kullanım olmak üzere toplam 191,

Çivril ilçesinde; 1 adet boya, 76 adet gıda, 1 adet hayvan yemi, 5 adet inanç, 7 adet çeşitli şekillerde malzeme yapımı, 1 adet süs, 13 adet tıbbi ve 1 adet diğer amaçlı kullanım olmak üzere toplam 105,

Güney ilçesinde; 5 adet boya, 69 adet gıda, 6 adet inanç, 21 adet çeşitli şekillerde malzeme yapımı, 2 adet süs ve 24 adet tıbbi amaçlı kullanım olmak üzere toplam 127,

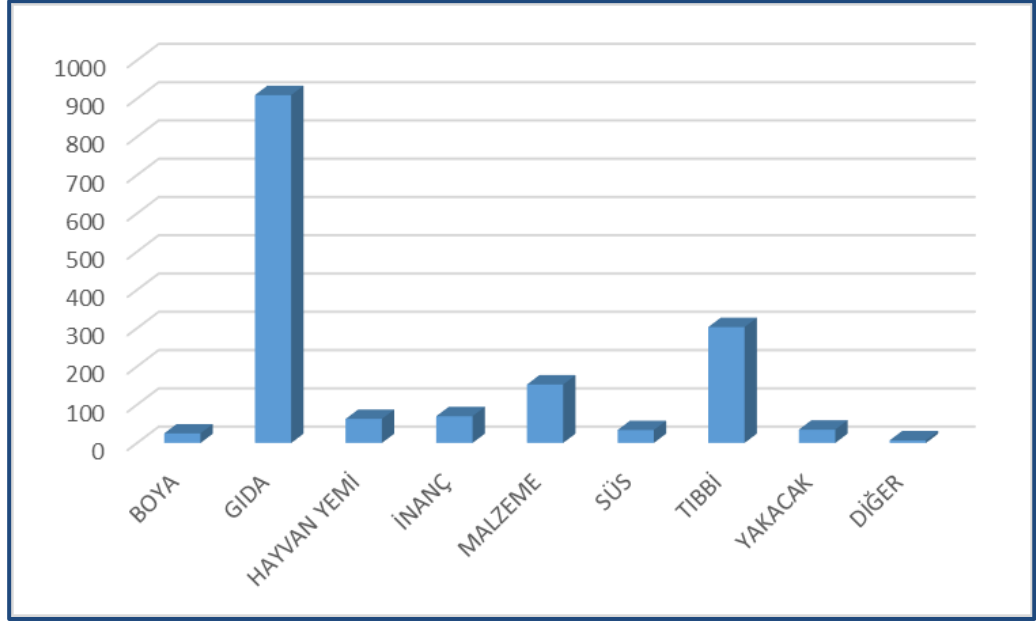
Kale ilçesinde; 1 adet boya, 264 adet gıda, 27 adet hayvan yemi, 20 adet inanç, 49 adet çeşitli şekillerde malzeme yapımı, 11 adet süs, 91 adet tıbbi, 17 adet yakacak ve 2 adet diğer (oyun vb.) kullanım olmak üzere toplam 482,

Tavas ilçesinde; 14 adet boya, 219 adet gıda, 30 adet hayvan yemi,19 adet inanç, 36 adet çeşitli şekillerde malzeme yapımı, 10 adet süs, 88 adet tıbbi, 10 adet yakacak ve 2 adet diğer (oyun vb.) kullanım olmak üzere toplam 428 kullanım tespit edilmiştir.

Bu verilerin ışığı altında Denizli ili genelinde seçilen ilçelerde tespit edilen kullanım alanlarına göre kullanım sayılarının toplamı 1599 olarak bulunmuştur. Araştırma alanında kullanım alanları ve kullanım sayıları Tablo 4.2’de, kullanım alanlarının oranları ise Şekil 4.86’de sunulmuştur.

Tablo 4.2: Tespit edilen bitkilerin ilçelere göre kullanım alanları ve kullanım sayıları

KULLANIM ALANLARI	BABADAĞ	BEYAĞAÇ	BOZKURT	ÇAMELİ	ÇİVRİL	GÜNEY	KALE	TAVAS	TOPLAM
Boya	2	0	0	2	1	5	1	14	25
Gıda	32	91	44	114	76	69	264	219	909
Hayvan yemi	0	2	0	3	1	0	27	30	63
İnanç	2	6	3	9	5	6	20	19	70
Malzeme	3	15	2	20	7	21	49	36	153
Süs	1	6	0	3	1	2	11	10	34
Tıbbi	12	18	24	33	13	24	91	88	303
Yakacak	0	3	0	5	0	0	17	10	35
Diğer	0	0	0	2	1	0	2	2	7
TOPLAM	52	141	73	191	105	127	482	428	1599

Şekil 4.87: Kullanım alanlarının oranları

Araştırma alanındaki bitkilerin ilçelere göre kullanım şekilleri incelendiğinde;

Boya amaçlı kullanım olarak, Tavas ilçesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Tavas ilçesini sırasıyla Güney, Çameli ve Kale ilçeleri takip etmektedir. Bunun nedenini ilgili ilçe ve mahallelerinde halı ve kumaş boyama işlemlerinin halihazırda bitkisel kaynaklı olmasıyla açıklamak mümkündür.

Gıda amaçlı kullanım olarak, Kale ilçesinin ön sırada olduğu görülmektedir. Kale ilçesini Tavas ilçesi izlemektedir. Bunun nedenini ilgili ilçelerin tarıma elverişli alanlarının fazla olmasıyla açıklamak mümkündür.

Tıbbi amaçlı kullanım olarak, Tavas ve Kale ilçesinin ilk sırada olduğu görülmektedir. Bu durumu ilgili ilçelere bağlı mahallelerin (köy niteliği taşıyan) hastane, eczane vb. sağlık kuruluşlarının bulunduğu ilçe merkezlerine oldukça uzak olmasına bağlamak mümkündür.

İnanç amaçlı kullanım olarak, Kale ve Tavas ilçelerinin diğer ilçelere göre ön sırada olduğu görülmektedir. Bunun nedenini bu ilçelerde gerçekleştirilen dini ritüellerde yörede yetişen bitkilerin daha fazla kullanılmasına bağlamak mümkündür.

Süs amaçlı kullanım olarak, Kale, Beyağaç ve Çameli ilçelerinin ön sırada olduğu görülmektedir.

Hayvan yemi amaçlı kullanım olarak, Kale ve Tavas ilçelerinin ön sırada olduğu görülmektedir. Bunun nedenini söz konusu ilçelerde gerçekleştirilen hayvancılık faaliyetlerine bağlamak mümkündür.

Malzeme amaçlı kullanım olarak, Kale, Tavas, Güney ve Çameli ilçelerinin öne çıktığı görülmektedir. Bu durumu ilgili ilçelerde gerçekleştirilen tarımsal faaliyetlerde ve yaşam alanlarında ihtiyaç duyulan malzemelerin bitkisel kaynaklı hammaddelerden karşılanması şeklinde açıklamak mümkündür.

Yakacak amaçlı kullanım olarak, Kale, Tavas ilçelerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunun nedenini yöre halkının ısınma ihtiyacını daha az masraf ve emekle çevrelerinde yayılış gösteren odunsu bitki formlarından karşılamalarıyla açıklamak mümkündür.

Yukarıdaki kullanım şekillerine ek olarak yöre halkıyla yapılan yüzyüze görüşmeler esnasında Çameli, Kale ve Tavas ilçelerinde bitkilerin diğer (oyun vb.) kullanım şekillerinin olduğu da tespit edilmiştir.

5. SONUÇ

Etnobotanik çalışmalar, insan-bitki etkileşimden doğan sonuçların yorumlanabilmesi, biyolojik çeşitliliğin korunması, hastalıkların tedavisinde kullanılacak doğal bitki formlarının belirlenmesi, hangi bölgelerde hangi bitkilerden yararlanabileceğinin tespiti, iki farklı bölgede aynı hastalık için farklı bitkilerin veya aynı bitkinin iki farklı bölgede farklı amaçlar için kullanılıyor olabileceği ihtimali gibi nedenlerden dolayı yapılması gereken önemli çalışmalardır. Ayrıca, bu çalışmalar neticesinde anadan evlada (kız-erkek) geçen etnobotanik kültürü mirasımızda ortaya çıkarılmaktadır. Bunun yanı sıra kullanılan, ihraç edilen ve tehlike altında olan türlerin belirlenmesi ile yasal düzenlemelerin yapılabilmesine temel oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, tez çalışması olarak Denizli iline bağlı Tavas, Kale, Beyağaç, Çameli, Babadağ, Güney, Çivril, Bozkurt ilçelerinde bulunan köy ve kasaba niteliği taşıyan mahallelerden, gerek literatür çalışmaları, gerek arazi çalışmaları, gerekse yöre halkı ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda etnobotanik bitkilerin tespiti ve kullanım şekilleri tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda, araştırma alanında etnobotanik özelliği olan bitkilerin kullanım amaçları ve sayıları bir arada değerlendirildiğinde; bitkilerden yoğun olarak gıda amaçlı yararlanıldığı ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra bazı hastalıkların tedavilerinde bitkilerin tıbbi kullanımının yaygın olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, otsu ve odunsu formlardaki bitkilerden de yöre halkının ihtiyaç duydukları malzemeleri tedarik ettikleri de belirlenmiştir.

Sonuç olarak, Denizli iline bağlı Tavas, Kale, Beyağaç, Çameli, Babadağ, Güney, Çivril ve Bozkurt ilçelerindeki etnobotanik özellik taşıyan bitkilerin tespitini amaçlayan bu çalışmanın; Türkiye ve bilim dünyasına sağlayacağı katkıların yanısıra, etnobotanik konusunda çalışan ve konuya ilgi duyan kişi ve/veya kuruluşlara yardımcı olacak bilgi alt yapısını da sağlayacağı ve eczacılık, kimya, tekstil gibi alanlarda, etnobotanikle ilgili ileride yapılabilecek bilimsel araştırmalar içinde önemli bir veri tabanı oluşturabileceği düşüncesindeyiz.

6. KAYNAKLAR

Ahmed, K. A., “Erbil Şehir Merkezinin (Kuzey Irak) Etnobotanik Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Van, 152, (2017).

Akan, H., Korkut, M. M., Balos, M. M., “Arat Dağı ve Çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) Etnobotanik Bir Araştırma”, *Fırat Üniversitesi Fen ve Müh. Bilimleri Dergisi*, 20 (1), 67-81, (2008).

Akgül, A., “Midyat (Mardin) Civarında Etnobotanik”, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İzmir, 176,(2008).

Aktan, T., “Yenişehir (Bursa) Köylerinin Etnobotanik Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Celal Bayar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Manisa, 302, (2011).

Akyol, Y., Altan, Y., “Ethnobotanical Studies İn The Maldan Village (Province Manisa, Turkey)”, *Marmara Pharmaceutical Journal*, 17, 21-25, (2013).

Alkaç, S. A., “Alaçam Dağları (Balıkesir) Bigadiç İlçesi Bölümündeki Ekonomik Önemi Olan Bazı Bitkiler ve Etnobotanik Özellikleri” Yüksek Lisans Tezi, *Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Balıkesir, 216, (2013).

Alpaslan, Z., “Ergan Dağı (Erzincan)'nın Etnobotanik Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Erzincan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Erzincan, 143, (2012).

Anonim, Beyağaç [online], (02.06.2019), Web adresi: <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Ilceler/Beyagac> , (2019^a)

Anonim, Bozkurt Hakkında[online], (02.06.2019), Web adresi: <https://www.denizlibozkurt.bel.tr/bozkurt/bozkurt-hakkinda/> (2019^b).

Anonim, Coğrafi Yapı [online], Web adresi: (02.06.2019), http://www.kale.bel.tr/31/4/sayfa/Cografii_Yapi.html, (2019^c).

Anonim, Çivril Tarihçe[online], (02.06.2019), Web adresi: <http://www.civril.gov.tr/tarihce>, (2019^d).

Anonim, Çivril Tarihçesi[online], (02.06.2019) Web adresi: <http://civril.bel.tr/3/240/civril/tarihcesi/>, (2019^e).

Anonim, Hambat Ovası'ndaki Kavşak[online], (02.06.2019), Web adresi: <http://www.denizlibozkurt.gov.tr/tarihi#> (2019^f).

Anonim, İlçemiz[online], (02.06.2019), Web adresi: <http://guney.bel.tr/ilcemiz/tarihce> (2019^g).

Anonim, Çameli [online],(02.06.2019), Web adresi: <http://www.cameli.bel.tr/tr/page/cameli>, (2019^h).

Anonim, Kale [online],(02.06.2019), Web adresi: <http://www.kale-denizli.gov.tr/kalei> (2019ⁱ).

Anonim, Tarihçe [online], (02.06.2019), Web adresi: <http://www.tavas.bel.tr/sayfa/cografyasi.html>, (2019^j).

Anonim, Babadağ [online],(02.06.2019), Web adresi: <http://www.pamukkale.gov.tr/tr/Ilceler/Babadag>, (2019^k).

Anonim, Tarihçe[online],(02.06.2019), Web adresi: <http://www.babadag.gov.tr/ilcemizin-tarihcesi>, (2019^l).

Anonim, Tarihçe[online],(02.06.2019), Web adresi: <http://www.tavas.gov.tr/genel-bilgi>, (2019^m).

Anonim, Who we are [online], (08.07.2019), Web adresi: <https://www.ethnobiology.net/about/>, (2019ⁿ).

Anonim, Babadağ [online], (30.07.2017), Web adresi: <http://www.babadag.bel.tr/index.php?icerik=68>, (2017°)

Anonim, Beyağaç [online], (30.07.2017), Web adresi: <http://beyagac.bel.tr/> , (2017^ö)

Arı, S., “Afyonkarahisar ve Civarında Halk Tarafından Kullanılan Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri”, Doktora Tezi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Afyon, 213, (2014).

Balos Maruf, M., “Zeytinbahçe ile Akarçay Arasında Kalan (Birecik) Bölgenin Florası ve Etnobotanik Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Şanlıurfa, 204, (2007).

Bayramoğlu, M.M., Toksoy., D., “Aktarlar ve Tıbbi Bitki Ticareti Üzerine Bir Araştırma (Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği)” *TMMOB Orman Mühendisleri Odası Dergisi*, 45 (4-5-6), (2008).

Baytop, T., *Türk Eczacılık Tarihi Araştırmaları*. İstanbul: Sinangin Matbaası, 32-57, (2000).

Bıçakçı, B., “Bergama İlçesinin Etnobotaniği”, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, İzmir, 106, (2004).

Bulut, G., Tuzlacı, E., “An Ethnobotanical Study of Medicinal Plants in Turgutlu (Manisa-Turkey)”, *Journal of Ethnopharmacology*, 149, 633–647, (2013).

Cesur, H., Yüksel, S., “İzmir İli Kiraz, Beydağ ve Ödemiş İlçeleri Tıbbi Bitkileri”, *Atlas International Refereed Journal On Social Sciences*, 4(15), 1609-1613, (2018).

Çelik, A., Çiçek, M. ve Uşak, M., Denizli ve Çevresinde Yayılış Gösteren Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri. Denizli: *I. Babadağ Sempozyumu*, Pamukkale Üniversitesi, (1999).

Çetin, A., Erdoğan, N., Genç, H., “Burdur Gölü Çevresinin Tıbbi ve Aromatik Bitkilerine Bir Bakış”, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Sempozyumu, Tokat, 182-190, (2012).

Çilden, E., “Paşayaylası (Aydın) Florası ve Etnobotanik Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 159, (2011).

Çolak, A. H., Sorger, F., *Türkiye Çiçekleri*, Lazer Ofset Matbaa Tesisleri San. ve Tic. Ltd. Şti., Ankara, 600, (2004).

Davis, P. H., *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*, 1-9, Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, (1965-1985).

Davis, P. H., Mill R. R., Tan, K., *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*, 10, Edinburgh: Edinburgh Univ. Press, (1988).

Deniz, L., “Uşak Üniversitesi 1 Eylül Kampüsü(Uşak) Florası ve Etnobotanik Açından Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon, 124, (2008).

Dilara Oral, Ç., “Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları Üzerinde Etnobotanik Araştırmalar”, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 142, (2007).

Doğan, A., Bulut, G., Tuzlacı, E., Şenkardeş, İ., “A Review of Edible Plants on The Turkish Apiaceae Species”, İstanbul Eczacılık Fakültesi Dergisi, 44 (2), 251-262, (2014)

Durmuşkahya, C., Öztürk, M., “Ethnobotanical Survey of Medicinal Plants Used for the Treatment of Diabetes in Manisa, Turkey”, *Sains Malaysiana*, 42(10), 1431–1438, (2013).

Elçi, B., Erik, S., “Güdül (Ankara) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri”, *Hacettepe Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 26 (2), 57-64, (2006).

Ertuğ F., VI. Uluslararası Etnobotanik Kongresi (ICEB 2014- Cordoba) [online], (18.06.2019), Web adresi: <http://etnofertug.blogspot.com.tr/>, (2014).

Ertuğ, F., “Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler”, (Eds): K.H.C.Başer ve N.Kırimer, *14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı*, Eskişehir, ISBN 975-94077-2-8, (2002).

Ertuğ, F., “Bodrum Yöresinin Yenen Yabani Bitkileri (Muğla, Türkiye)”, *Turk J Bot*, 28, 161-174, (2004).

Ertuğ, F., Tümen, G., Çelik, A., “Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırması 2003”, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, 2, 187-218, (2004).

Faydaoğlu, E., Sürücüoğlu, M. S., “Geçmişten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi”, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 52-67, (2011).

Gez, S., Şimşek, S., Babadağ’ın Tıbbi Bitkileri. Denizli: *I. Babadağ Sempozyumu*, Pamukkale Üniversitesi, (1999).

Güner, A., “Etnobotanik, Yenen Bitkiler” (eds. Erdağ, A., Gönülol, A., Türk A., Şahin, B., Çingay, B., Taşkın, E.), *Resimli Türkiye Florası*, 1, İstanbul: Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, 319-418, (2014).

Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M., Babaç, M.T., *Türkiye Bitkileri Listesi*, İstanbul: Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi Yayınları, 1290, (2012).

Gürcan, B., Düşen, O., “Denizli Şehir Florası”, *Biological Diversity and Conservation*, 8(2), 92-113, (2015).

Gürdal, B., “Marmaris (Muğla) İlçesinde Etnobotanik Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 250, (2010).

Gürsoy, O. V., Gürsoy, U. K., “Anadoluda Diş ve Diş Eti İle İlgili Hastalıkların Tedavisinde Halk Arasında Yaygın Olarak Kullanılan Bitkiler Kullanım Şekilleri ve Bitkisel Özellikleri” *Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi*, 7(1),64-67, (2004).

Kahraman A, Tatlı A. Umurbaba dağı (Eşme-Uşak) ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri. *Herb J Syst Bot*, 11, 147-54, (2004).

Kaya, A., “Tıbbi Bitkiler ve Etnobotanik Çalışmalar”, (eds. Çekin, M. D., Altuncan, F., Yakut, A., Tınmaz, M. Z.), *Bitkilerle Tedavi Sempozyumu*, İstanbul: İklim Ofset Matbaacılık Ltd. Şti, 11-18, (2011).

Kayabaşı Poyraz, N., “Manyas ve Köylerinde Etnobotanik Bir Çalışma”, Yüksek Lisans Tezi, *Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Balıkesir, 295, (2011).

Kazan, D., “Ortaca (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği”, Yüksek Lisans Tezi, *Muğla Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Muğla, 143, (2007).

Kendir, G., Güvenç, A., “Etnobotanik ve Türkiye’de Yapılmış Etnobotanik Çalışmalara Genel Bir Bakış”, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 30 (1), 49-80. (2010)

Keykubat, B., “Tıbbi Aromatik Bitkiler ve İyi Yaşam”, İzmir: Ticaret Borsası Ar-Ge Müdürlüğü, (2016)

Kıncal, S., “Ula (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği”, Yüksek Lisans Tezi, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Muğla, 185, (2018).

Lewin, R., “*Modern İnsanın Kökeni*”. Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, (1998)

Mengütemür, N., Sağiroğlu, M., “Turgutlu ve Çevresinin (Manisa) Etnobotanik Açısından Değerli Bitkileri”, *21. Ulusal Biyoloji Kongresi*, İzmir, Ege Üniversitesi, 591, (2012)

Öztürk, F., Dölarlan, M., Gül, E., “Etnobotanik ve Tarihsel Gelişimi”, *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 9 (2), 11-13, (2016)

Sadıkoğlu, N., “Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi”, Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 75, (1998).

Sargın, S. A., “Alaşehir ve Çevresinde (Manisa) Tarımsal Biyoçeşitlilik ve Etnobotanik Araştırmaları”, Doktora Tezi, *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Balıkesir, 461, (2013).

Sargın, S. A., Selvi, S., Akçiçek, E., “Alaşehir (Manisa) ve Çevresinde Yetişen Bazı Geofitlerin Etnobotanik Açısından İncelenmesi”, *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 29(2), 170-177, (2013).

Sargin, S. A., Selvi, S., Erdoğan, E., “Alaşehir (Manisa) Yöresindeki Aktarlarda Satılan Tıbbi Bitkiler ve Kullanım Özellikleri”, *Biological Diversity and Conservation*, 6(3), 40-45, (2013).

Sargin, S. A., Selvi, S., López, V., “Ethnomedicinal plants of Sarigöl district (Manisa), Turkey”, *Journal of Ethnopharmacology*, 171, 64–84, (2015).

Satıl, F., Akçiçek, E., Selvi, S., “Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma” *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1 (1), 31-36, (2008).

Darwesh, D. T. D, “Choman'da Bitki Biyoçeşitliliği ve Çeşitli Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri (Erbil - Irak)”, Yüksek Lisans Tezi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Kahramanmaraş, 130, (2017).

Tahir Tahir, S. A., “Amedi'de Bitki Biyoçeşitliliği ve Çeşitli Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri (Duhok- Kuzey Irak)”, Doktora Tezi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri*, Kahramanmaraş, 184, (2017).

Tuzlacı, E., “Datça Yarımadası (Muğla) Florası ve Bu Yörede Halkın Yararlandığı Bitkiler”, *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı*, Eskişehir, ISBN 975-94077-2-08, (2002).

Tütenocaklı, T., “Ayvacık (B1, Çanakkale) ve Çevresinin Etnobotaniği”, Yüksek Lisans Tezi, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Çanakkale, 115, (2002).

Uysal, G., “Köyceğiz (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği”, Yüksek Lisans Tezi, *Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Muğla, 244, (2008).

Uzun, A., Palabaş Uzun, S., “Etnobotanik Çalışmalarında İzlenecek Yöntemler ve Uygulanacak Kurallar” Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Orman Fakültesi, Orman Botaniği Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, 1-20, (2014).

Vural, G., “Honaz Dağı ve Çevresindeki Bazı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri”, Yüksek Lisans Tezi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Afyon, 144, (2008).

Yıldırım, Ş., “Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği”, *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 17, 175-194, (2004).

7. ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Yasemin AKKAVAK ZURNACI
Doğum Yeri ve Tarihi : 22.02.1989
Lisans Üniversite : Pamukkale Üniversitesi
Elektronik posta : yasemin0331@gmail.com
İletişim Adresi : Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat
Fakültesi Biyoloji Bölümü

Konferans listesi :

- Yasemin Akkavak, Olcay Düşen, Uygur Sarpkaya, Lokman Sevim, “Eskihisar (Yatağan/Muğla) ve Çevresinde Halk Tarafından Gıda Amaçlı Kullanılan Bitkiler” 1st International Congress on Plant Biology, IConPB, 2018 (Selçuk Üniversitesi)
- Yasemin Akkavak, Olcay Düşen, Betül Gürcan, Meltem Bozan, “ Pamukkale (Denizli) ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri” 1st International Congress on Plant Biology, IConPB, 2018 (Selçuk Üniversitesi)
- Yasemin Akkavak, Sıdıka Seher Çelimli, Olcay Düşen, Uygur Sarpkaya, “Ethnobotanical Field Research in The Kale Region of Denizli” The 3rd International Symposium On Euroasian Biodiversity, 2017 (Belarus State University)